Noldin

SUMMA THEOLOGIAE MORALIS

COMPLEMENTUM

DE CASTITATE

SUMMA THEOLOGIAE MORALIS
DE CASTITATE

SUMMA THEOLOGIAE MORALIS

SCHOLARUM USUI
ACCOMMODAVIT
H. NOLDIN S. J.
RECOGNOVIT
A. SCHMITT S. J.
NOVAM EDITIONEM PARAVIT
G. HEINZEL S. J.

1958

OENIPONTE
TYPIS ET SUMPTIBUS FELICIANI RAUCH

SUMMA THEOLOGIAE MORALIS

COMPLEMENTUM
DE CASTITATE

EDITIO XXXVI
quam paravit
GODEFRIDUS HEINZEL S. J.

FSSPX
Kapela svetog Josipa, Zagreb

1958

OENIPONTE
TYPIS ET SUMPTIBUS FELICIANI RAUCH

Imprimi potest
Vindobonae, die 15 Augusti 1955. Antonius Pinsker S. J., Praep. Prov. Austriae.

Imprimatur Nr. 2016
Administratura Apostolica Oeniponte, die 9 Augusti 1956
Msgr. Michael Weiskopf, Provikar

Copyright by Verlag Felizian Rauch Innsbruck

Made in Austria

INDEX

Liber primus. De VI. et IX. praecepto

Pag.

Quaestio 1. De castitate et pudicitia 8
Quaestio 2. De luxuria in genere
Art. 1. De natura luxuriae 11
Art. 2. De malitia luxuriae 16
Quaestio 3. De peccatis luxuriae consummatis
Art. 1. De peccatis iuxta naturam 21
Art. 2. De peccatis contra naturam
§ 1. De pollutione 29
§ 2. De sodomia 38
§ 3. De bestialitate 39
Appendix: De sexualitate abnormi 40
Quaestio 4. De peccatis luxuriae non consummatis
Art. 1. De motibus carnalibus 43
Art, 2. De peccatis externis 46
Art. 3. De peccatis internis 55

Liber secundus. De usu matrimonii

Quaestio 1. De liceitate actus coniugalis in se
Art. 1. De ipsa liceitate 59
Art. 2. De sodomia et onanismo 64
Quaestio 2. De liceitate actus coniugalis, ratione circumstantiarum
§ 1. De fine 71
§ 2. De situ et loco 72
§ 3. De tempore 73
Quaestio 3. De obligatione actus coniugalis 77
Quaestio 4. De actibus imperfectis in coniugio licitis 82
Quaestio 5. De impedimentis actus coniugalis 85
Appendix: Notae pro confessariis 88

A. M. D. G.

FSSPX
Kapela svetog Josipa, Zagreb

LIBER PRIMUS

De sexto et nono decalogi praecepto[1]).

»Non moechaberis«. Ex. 20, 14.
»Non desiderabis uxorem proximi tui«. Ib. 20, 17.

Sextum decalogi praeceptum explicite quidem solum adulterium (moechiam), implicite vero quamcunque luxuriam externam, *nonum* autem praeceptum luxuriam internam, scilicet cogitationibus et desideriis pravis commissam prohibet. Haec duo igitur praecepta, quatenus *negativa* sunt, prohibent omnem luxuriam tum externam tum internam, quatenus vero *affirmativa* sunt, castitatem servandam praecipiunt cuiusque statui convenientem.

Moechiam prohibens hoc praeceptum prohibet omne id, quod ordinatae propagationi generis humani contrarium est: ad moechiam enim tamquam actum principalem ordinatae propagationi contrarium haec omnia reducuntur.[2])

---

[1]) S. *Thomas* II. II. qu. 151—156. S. *Alphonsus* 1. 3. n. 412—485. *Lessius,* De iustitia et iure etc. 1. 4. c. 2. dub. 13.—16. *Ballerini-Palmieri,* Opus theol. morale[3] (Prati. 1898). *Lehmkuhl,* Theolog. moralis[12] (Fribugi. 1914). I. 1025—1051; *Göpfert-Staab,* Moraltheologie[8] (Paderborn. 1920) II. 210. *Génicot-Salsmans,* Theologia moralis [12] (Bruxellis. 1931). I. n. 386—411. *Antonelli,* Medicina pastoralis[5] (Romae, 1932). *Vermeersch,* De castitate et de vitiis contrariis; Romae—Brugis 1919, idem: Theologia moralis IV. De castitate et vitiis oppositis cum parte morali de sponsalibus et matrimonio. Romae—Lovanii—Parisiis—Brugis 1933. *L. Ruland,* Handbuch der praktischen Seelsorge II. Ethik des Geschlechtslebens S. 299—407. (München, 1931). *B. H. Merkelbach,* Quaestiones de cast. et lux. (Liège 1950). *F. Tillmann,* Katholische Sittenlehre IV. 2. Die Verwirklichung der Nachfolge Christi S. 93—124. (Düsseldorf 1936). *A. Schmitt,* Grundzüge der geschl. Sittlichkeit (Innsbruck, 1924). *Dynstee-Hehemann,* Das sechste Gebot im modernen Leben (Innsbruck, 1935). *Pius XI.* Casti con. 31. XII. 1930 (AAS XXII/539—592). *Niedermeyer,* Handbuch der speziellen Pastoralmedizin, I. Das menschliche Sexualleben (Wien, 1949). *J. Fuchs,* Die Sexualethik des hl. Thomas von Aqu. (Köln, 1949). *Hornstein-Faller,* Gesundes Geschlechtsleben (Olten, 1950). *Lanza-Palazzini,* Theol. Mor. Appendix de castitate et luxuria (Taurini, 1953).

[2]) Cf. Cat. Rom. III. 7. 3 et 5.

QUAESTIO PRIMA

De castitate et pudicitia.

1. Castitas est virtus moralis, quae inclinat hominem ad recte utendum facultate generativa excludendo vel moderando appetitum delectationis venereae.

a. *Obiectum materiale* castitatis sunt omnes actus, qui relationem habent ad prolis generationem. Appetitus naturalis, qui magna delectatione (venerea) allicit ad actus generativos, post peccatum originale mentem hominis saepe perturbat; virtutis castitatis ergo est concupiscentia conscientiae subiecta actus sexuales ordinare secundum normam moralitatis i. e. secundum ordinem rerum in finem ultimum. *Obiectum formale* castitatis est naturalis illa honestas, quae in principatu mentis super vires sensitivas et in recte moderandis viribus propagationi speciei humanae inservientibus deprehenditur.

b. Castitas est virtus annexa temperantiae. Temperantia, quae est una ex virtutibus cardinalibus, moderatur appetitum sensibilem in iis, quae maxime alliciunt, scilicet tum in delectationibus gustus (abstinentia, sobrietas) tum in delectationibus carnis, quae cum generaione coniunctae sunt (castitas). Quilibet homo nutrimento uti debet ut individuum conservetur; ideo in definitione abstinentiae a cibo sermo est solum de moderatione. At non quilibet homo generatione uti debet, ut species conservetur; ideo in castitate praeter moderationem etiam exclusio totalis locum habet.

2. Divisio. *a.* Castitas distinguitur in *communem,* quae in quovis vitae statu abstinet ab abusu facultatis generativae et *propriam* determinati status, quae moderatur hanc facultatem iuxta leges status.

b. Ratione status, cui convenire debet, triplex castitas distinguitur: α. castitas *iuvenilis,* quae abstinet ab omni usu virium sexualium ad tempus, scilicet usque ad tempus nuptiarum; β. *coniugalis,* quae abstinet ab usu illicito in coniugio; γ. *vidualis,* quae post licitum usum ab eo in posterum abstinet tempore vitae vel usque ad secundas nuptias.

c. Ratione modi, quo servatur, distinguitur castitas *imperfecta,* quae se continet ab illicitis et *perfecta,* quae se continet ab omnibus actibus sexualibus etiam in matrimonio licitis.

Continentia vocatur voluntas perseverans servandi castitatem non obstantibus difficultatibus; praecedit ergo et praeparat habitum acquisitum castitatis. Excellentiore modo continentia est studium *perfectae castitatis.*

3. De virginitate. 1. *Virginitas* seu castitas virginalis definitur firmum voluntatis propositum ab omni usu facultatis generativae perpetuo abstinendi in subiecto nunquam corrupto.

a. Physiologice solae personae feminei sexus dicuntur virgines, illae scil. in quibus invenitur sic dictum signaculum virginitatis; plerique putant esse tenuem membranam (hymen) quae ostium vaginae partim occludat et in prima copula rumpatur; moderni potius loquuntur de quadam constrictione orificii vaginae, quae per copulam paulatim dilatetur, ita ut solum hinc inde scissio fiat; quidquid sit, absolute certo signum non est, cum etiam priores concedant, eam tam laxam esse posse, ut non scindatur.

Haec est illa virginitas, quae a Pontificali requiritur pro sollemni consecratione virginum in monasteriis, quae solis virginibus reservatur, exclusis etiam

honestis viduis et illis, quae invitae corruptae sunt, (nisi forte res occulta mansisset)[2]).

In ordine morali vero etiam viri dici possunt virgines[3]), et in utroque sexu moralis integritas carnis nomine virginitatis appellatur. Nam in eodem actu copulae, quo virginitas physiologica deponitur, etiam vir eundem moraliter actum ponit; insuper uterque sexus per actus solitarios simile quid agit. Inde ergo sensu morali integritas carnis pro utroque sexu consistit in *immunitate a plena satisfactione venerea.* Haec inest hominibus a nativitate tanquam donum naturae, fit autem materia virtutis, si *voluntarie* talem actum non admiserunt[4]).

Huic *materiali* elemento accedere debet tanquam *formale:* propositum abstinendi perpetuo, ut ipsa virtus virginitatis habeatur.

b. Duo ergo ad virginitatem pleno sensu acceptam requiruntur, quorum alterum est in mente, alterum autem in corpore: α. voluntatis propositum quod est virginitatis elementum *formale,* quocirca sine proposito servandi perpetuo castitatem exsistere quidem potest actualis virginitas, at nec proprie virtus nec virtutis praemium habetur; β. carnis integritas, quod est virginitatis elementum *materiale.* Virginitas ergo *materialis* in sola integritate carnis consistit, et proinde consensum in delectationem veneream non excludit; virginitas *formalis* in voluntate servandi castitatem consistit, etsi integritas carnis contra voluntatem laedatur.

c. Virginitas a castitate perfecta eo differt, quod virginitas adsignificat subiectum nunquam fuisse libidine corruptum, est ergo castitas perfecta cum integritate carnis coniuncta; castitas econtra ab integritate carnis praescindit, adeo ut castitatem perfectam servare possit, qui antea libidine iam corruptus sit.

d. Votum ad virginitatem non requiritur; plerumque autem voluntatis propositum perpetuo abstinendi ab omni delectatione venerea voto firmatur; ideo scribit *s. Thomas:* »virginitas, secundum quod est virtus, importat propositum *voto* firmatum integritatis perpetuo servandae«[5]). Addito hoc voto *status virginitatis* habetur.

2. *Num virginitas sit specialis virtus a castitate distincta,* controvertitur; dicendum videtur eam esse magis *perfectionem* castitatis. Nam quoad elementum materiale, integritatem scil. carnis, nil est nisi effectus servatae castitatis; elementum autem formale, i. e. voluntas servandi integritatem eligitur aut ex ipso motivo castitatis, aut ex motivo religionis vel caritatis, quo in casu exercitium virtutis castitatis ordinatur ad altiorem virtutem.

De Pudicitia. *a. Pudicitia* ex s. Thoma[6]) non est virtus specialis a castitate distincta, sed est ipsa castitas, prout moderatur quosdam actus minus principales, ad concupiscentiam carnis pertinentes, qui actum principalem (copulam carnalem) antecedunt et concomitantur, scilicet *aspectus, tactus, oscula, amplexus, sermones turpes* etc. Castitas ergo duo includit: *puritatem* (Reinigkeit) seu abstineniam ab omni abusu virtutis generativae imprimis ab illicita effusione seminis; et *pudictiam* (Schamhaftigkeit) seu abstinentiam ab omni actione, quae ad luxuriam inducit.

---

[2]) Cf. *Lessius,* De iust. et iure 1. 4. c. 2. n. 120. *Ballerini-Palmieri* II. n, 1048.
[3]) Cf. Apoc. 14, 4, ubi viri virgines laudantur.
[4]) Cf. Rituale rom. tit. 6. c. 7. Ex his intelligitur discrimen inter votum virginitatis et votum castitatis perfectae in subiecto numquam corrupto.
[5]) *Summa* II. II. q. 152. a. 3. ad 4.
[6]) II. II. 151, 4.

b. Pudicitia a pudore dicitur. *Pudor* (Schamgefühl), qui potissimum horret denudationem corporis, non ex assuetudine neque ex educatione oritur, sed a natura inditus est, ita ut etiam in barbaris et incultis gentibus reperiatur, et in feminis quidem maioris intensitatis et perfectionis quam in viris; finis autem, propter quem a Deo inditus est, hic est, ut sit custos innocentiae hominemque iuvet in refrenando appetitu carnali. Quam ob rem hinc quidem curandum est, ut in adolescentibus pudor excitetur, excolatur et conservetur, inde vero ut omnia removeantur, quae pudicitiam offendere, imminuere et paulatim penitus exstinguere possunt.

4. Quomodo virginitas amittatur. *Virginitas* multiplici modo amitti *potest:* formaliter vel materialiter, reparabiliter vel irreparabiliter.

a. Virginitas solum *formalis* amittitur: *α.* per quodvis peccatum mortale sive externum sive internum contra castitatem commissum; *β.* per intentionem nubendi i. e. per voluntatem, ineundi et consummandi matrimonium; per solum autem matrimonium sine voluntate illud consummandi virginitas non amittitur.

b. Virginitas etiam *materialis* amittitur per voluntariam violationem carnis; in viris ergo per voluntariam pollutionem, in feminis per claustri virginalis effractionem in copula carnali. Per violationem carnis involuntariam prout accidit in viris per seminis effusionem in somnis, non amittitur; in feminis vero per violentam oppressionem coram Deo quidem non amittitur, in facie ecclesiae autem eiusmodi virgines corruptae censentur[7]).

Utraque ergo virginitas amittitur per actionem *voluntariam,* quae corporis integritatem laedit. In facie ecclesiae tamen femina manet virgo, quamdiu claustrum virginitatis per copulam non fuit violatum, et vir manet virgo, quamdiu feminam carnaliter non cognovit.

c. Virginitas amittitur *α. irreparabiliter* per actum voluntarium, quo corporis integritas laeditur; ergo per copulam voluntariam et per voluntariam pollutionem: sicut enim uno peccato mortali irreparabiliter amittitur innocentia, ita uno actu luxuriae consummatae irreparabiliter amittitur virginitas, quae significat integritatem carnis nunquam voluntarie laesam; *β. reparabiliter* per voluntatem nubendi et matrimonium consummandi et per quodvis peccatum mortale luxuriae non consummatae: manet enim integritas carnis, virtus autem amissa aut retractatione aut poenitentia recuperari potest.

Nota. Si poenitens, qui contra castitatem peccavit, interrogat, num virginitatem irreparabiliter amiserit, ordinarie praestat hoc non aperte declarare, sed prudenter dissimulare e. g. dicendo omne peccatum per poenitentiam reparari posse, ne poenitens animum despondens atque afflictus curam conservandae castitatis negligat.

[7]) Cf. *A. Eschbach,* Disputationes physiol. theologicae[2] (Romae. 1901) disp. 5. c. 2. a. 2.

QUAESTIO SECUNDA

De luxuria in genere.

Articulus primus.

De natura luxuriae.

5. Declarationes. Duplex potissimum est propensio ab auctore naturae homini indita, propensio in conservationem individui et propensio in conservationem et propagationem speciei. Medium conservandi individuum est nutritio, medium conservandi et propagandi speciem est commixtio sexuum in legitimo matrimonio. Sicut auctor naturae ad facilius et certius obtinendum finem conservationis nutritioni addidit delectationem gustus, ita ad facilius et certius obtinendum finem propagationis commixtioni sexuum addidit delectationem veneream carnis. **Luxuria** est inordinatus appetitus vel usus delectationis venereae.

In hac definitione per verba *appetitus vel usus* actus interni et externi luxuriae comprehenduntur. *Inordinatus* est, ut contingit e. g. in pollutione quia fit contra finem a natura intentum, quae est generatio prolis. *Venereum* seu *res venerea* proprie id dicitur, quod proxime ad generationem pertinet: copula, effusio seminis seu pollutio et delectatio venerea. Si res venerea latius accipitur, adeo ut integram materiam luxuriae comprehendat, ad eam pertinent etiam ea, quae ad copulam et pollutionem disponunt: tactus et aspectus obscoeni et cogitationes impurae. Ad declarandam itaque luxuriae naturam praestat imprimis tum membrorum tum actionum, quae generationi inserviunt, brevem descriptionem ex physiologia desumptam exhibere[8]).

1. *Organa,* quae *in mare* ad generationem perficiendam inserviunt, potissimum tria sunt: testiculi, vesiculae seminariae et membrum virile seu fistula urinaria, quae etiam virga vocatur. Et in *testiculis* quidem post inceptam pubertatem semen virile seu sperma elaboratur, quod elaboratum in *vesiculas* transmittitur, et suo tempore eiaculatur seu eiicitur; eiicitur autem per *fistulam* urinariam seu *membrum virile. Semen* ipsum est humor viscosus, in quo corpuscula continentur, quae spermatozoïda appellantur. Per spermatozoïda, quae continet, semen fit prolificum. Praeter semen in testiculis (et ovariis) alia secretio interior (hormona) elaboratur, quae in sanguinem transmissa libidinem regulat et influxum exercet in differentias sexuales etiam secundarias.

2. *Organa,* quae in *femina* ad generandum hominem destinata sunt, pariter tria numerantur: *ovaria,* in quibus inde ab annis pubertatis singulis mensibus ovulum maturescit; *uterus* seu matrix (Gebärmutter) cum oviductu (Eileiter), per quem ovum iam maturum ex ovario decisum lente progreditur atque in uterum transmittitur, tandem *vagina* seu

[8]) Cf. *Eschbach* l. c. disp. l. c. 2—5. *Antonelli* I. n. 76—90. *Vermeersch,* De castitate 5—10. *Niedermeyer* l. c. I. pg. 29—73.

quidam canalis, qui ex utero usque ad externam corporis superficiem protenditur. Os eius tenui pellicula, quam *hymen* vocant occluditur, vel secundum alios, versus os vaginae membrana interior constringitur, ita ut partim occlusa videatur; vocatur signaculum seu claustrum virginitatis.

De menstruatione. 1. In feminis peculiare phaenomenon notandum est, quod *menstruationem* vocant. Hoc nomine significatur fluxus sanguinis, quem feminae ex organis genitalibus singulis mensibus patiuntur, *fluxus menstruus* (menses) propterea dictus. Per vaginam sanguis menstruus effluit, cuius hymen hanc ob causam perforatus est. Tempore pubertatis menstruatio incipit et usque ad quinquagesimum circiter aetatis annum, quo tempore fecunditas cessare solet, perdurat. Physiologice hoc phaenomenon in hunc modum explicatur. Ubi ovulum ex ovario decisum est, (circa medietatem cycli menstrui) in ovario formatur corpus luteum, quod sua secretione influit in uterum praeparandum pro foecundatione, et si haec locum non habet, ad evacuandum uterum; partes decisae epithelii cum sanguine guttatim per organa genitalia effluunt. Fluxus iste ordinarie per duos vel tres, quandoque etiam per plures dies perdurat[9]). Quandoque mulierum affecta valetudo postulat, ut fluxus menstruus arte, ope scilicet medicamentorum, provocetur, quod quidem moraliter licitum est, quia hunc fluxum nulla comitatur delectatio venerea; quandoque, si nimis frequens est, etiam regulandus erit. Diuturnior irregularis plerumque signum est status morbosi.

2. Porro notandum est feminas tempore fluxus menstrui, praesertim primis, quibus eum experiuntur, annis vehementes nervorum irritationes pati aliisque incommodis vexari. Fieri autem non potest, quin hae corporis alterationes in vitam moralem influxum exerceant. Et sane variis affectibus praesertim vero iracundiae, anxietatis (scrupulorum) et tristitiae, quae usque ad melancholiam quandoque augentur, eo tempore agitantur. Quapropter indulgentius ac benignius tunc tractandae et propter defectus commissos non carpendae, sed potius ad constantiam in bonis propositis monendae sunt[10]).

6. Actus generationis. 1. Novi hominis origo postulat, ut ovum femineum a semine virili fecundetur; quare absque unione et commixtione utriusque sexus homo naturaliter generari non potest. Haec unio et sexuum commixtio copula carnali seu concubitu perficitur; scilicet vir membrum virile in vas femineum seu in vaginam immittere et semen in inferiorem eius partem effundere debet. Spermatozoa dein propria sua motione in uterum et ulterius in oviductus progrediuntur. Hac duplici actione, penetratione vasis muliebris et seminatione virili, copula ex parte viri absolvitur. Iam si sperma seminis virilis cum ovulo femineo coniungitur illudque penetrat, ovum fecundatur, adeo ut organismus individui humani ex eo formari atque evolvi possit. Quoniam autem vas femineum per hymen clausum est, patet primo concubitu signaculum virginale virili membro rumpi atque ideo virginem deflorari.

Ex his patet discrimen inter generationem activam et passivam. Siquidem *activa generatio* in copula carnali consistit in actione, qua membrum virile in vas (vaginam) feminae immittitur et semen ibidem effunditur; haec a voluntate humana pendet et ordinata esse debet, i. e. ita poni, ut ad finem suum apta sit; *generatio passiva* consistit in unione seminis virilis cum ovulo femineo in organis mulieris seu in fecundatione; haec altera sponte accidit, proinde ad ordinatum usum nil refert, an sequatur necne. Vir igitur ad generationem eo concurrit, quod semen praebet; mulier vero eo, quod ovum subministrat et semine virili fecundandum permittit. Si mulier tempore copulae ovum habet maturum et semen virile ovo occurrit, semen cum ovulo coniungitur et hoc modo ovum fecundatur, unde fit conceptio seu individui humani generatio.

[9]) Cf. *Niedermeyer* l. c. I. 49 s.
[10]) Cf. *A. Eschbach* l. c. disp. 1. c. 3. a. 1. *Niedermeyer* l. c. I. 112 s.

2. Seminis virilis decisio et per virgam effusio, sive in copula sive extra copulam accidit, cum vehementi membrorum genitalium commotione ac voluptatis sensu perficitur. Pariter femina in congressu carnali cum viro membrorum genitalium irritationem et commotionem ipsa patitur, quam ordinarie humoris vaginalis secretio consequitur, quae cum maximo voluptatis sensu coniuncta est. Et hanc quidem secretionem veteres femineam seminationem dicebant, quae modo ante, modo post viri seminationem accidit. Eandem membrorum commotionem, humoris vaginalis secretionem et carnalem voluptatem feminae etiam solitarie extra copulam experiri possunt, quam quidem voluptuosam effusionem pollutionem femineam dicunt. Ovulorum autem decisio eorumque transitus in matricem natura ipsa duce in feminis sine delectationis seu voluptatis sensu sponte peragitur.

3. Differentia utriusque sexus non in solis organis corporalibus, sed et in parte sensitiva et rationali habetur. Quo fit, ut mas et femina naturae ductu trahantur ad se complendos et perficiendos in mutua unione et traditione totius personae. Et sicut quaelibet tendentia in bonum sibi proprium obtento bono delectationem affert, ita haec unio et mutua traditio maxima delectatione, tum spirituali, tum sensibili, tum corporali coniuncta est. Cum autem quaelibet delectatio sit propter actum[11]), etiam moralitas eius a moralitate actus pendet. Si actus est moraliter ordinatus et bonus, etiam delectatio bona est. Ita haec mutua completio et perfectio cum sua delectatione etiam a Deo intenta est, et ideo etiam finis copulae vocatur, utique in debita subordinatione sub finem primarium actus coniugalis, qui est generatio prolis. (n. 67.) Delectatio autem praesertim corporalis allicit ad abusum functionis generativae, et tunc sermo est de delectatione venerea prohibita.

NB. Praeter fines intrinsecos in contrahendo matrimonio etiam fines extrinseci intendi possunt, ut augmentum divitiarum vel negotii, generis splendor, forma corporis etc.[12])

7. Delectatio venerea, quae etiam carnalis vel libidinosa dicitur, est delectatio orta ex commotione organorum et humorum generationi inservientium. Natura sua est *actus appetitus sensitivi,* cui placet sensus voluptuosus in organis genitalibus exsistens; sed ipse etiam *sensus* voluptuosus delectatio venerea dici potest.

Delectatio definitur quies seu complacentia appetitus in bono praesenti seu possesso. Natura sua igitur delectatio est actus appetitus, qui sibi complacet de aliquo bono. Homo per diversas potentias, quibus instructus est, bonum suum assequitur; bonum spirituale per potentias superiores, bonum sensibile per po-

[11]) Cf. *s. Thom.* Contra gen. 3, 26.
[12]) Cf. Cat. Rom. II. 8, 14.

tentias inferiores, illudque assequitur, eo quod potentia obiectum sibi conveniens attingit et activitate sua circa illud versatur. Iam vero quoties potentia humana quaecunque sive rationalis sive sensitiva circa obiectum suum agendo versatur, oritur in appetitu delectatio; in voluntate quidem, si intellectus, in appetitu sensitivo, si sensus suum obiectum possidet. Sed etiam ipsa potentia in obiecto tamquam in bono suo quiescit, et potentiae quidem intellectuales spiritualiter, sensitivae vero sensibiliter in eo quiescunt, i. e. possessio obiecti cum grato quodam affectu et sensu potentiae coniuncta est. Iam vero non solum complacentia appetitus, sed etiam gratus iste affectus et sensus, quo potentia suo obiecto fruitur, ad delectationem pertinet eiusque obiectum constituit. Pro diversa ergo ratione bonorum, quae homo appetit et ope potentiarum suarum acquirit et possidet, diversa distinguitur delectatio in appetitu sive superiore sive inferiore.

a. Delectatio pure spiritualis est delectatio, quae oritur ex cognitione alicuius rei, ut quando quis gaudet de cognitione diu quaesita alicuius veritatis; vel oritur ex ipsa re cognita, ut quando quis gaudet de veritate, cuius pulchritudinem cum delectatione considerat. Haec delectatio tota residet in voluntate, cui placet cognitio veritatis vel ipsa veritas cognita, et moraliter bona vel mala est, prout id, quod placet bonum vel malum est.

b. Delectatio sensibilis est delectatio orta ex perceptione obiecti sensibilis, quod potentiae sensitivae apte proportionatum est. Haec delectatio natura sua est grata et amoena affectio, quae in ipsis organis sensuum percipitur e. g. ex olfactu floris, ex aspectu coeli, ex auditione musicae, ex gustu sachari, ex tactu rei lenis etc., de qua quidem affectione delectatur appetitus sensitivus. Tactus vel visus in his placet et per se quidem absque commotione venerea; ideo haec delectatio per se indifferens est.

c. Delectatio venerea vel carnalis est delectatio orta ex commotione organorum generationi inservientium. Excitari potest non solum contrectatione harum partium, sed etiam aliarum, immo etiam per alios sensus et phantasiam. Percipitur primario in partibus genitalibus, (in viro praesertim in glande, in muliere in clitori, vagina vel etiam in utero) participantibus etiam aliis corporis partibus et animi affectu grato.

d. Praeterea existunt *delectationes quasi intermediae;* sic amor personae alterius sexus, si fundatur in qualitatibus spiritualibus, potest afferre delectationem pure spiritualem, potest vero etiam redundare in appetitum sensitivum et delectationem *spiritualem sensibilem* secum ferre, quae per se moraliter indifferens est, ut habetur in amore matris ad filium, inter fratres et sorores, inter veros amicos, qui non quaerunt corporales demonstrationes, sed tranquille delectantur in qualitatibus intellectualibus, moralibus, supernaturalibus. Sed inter alias personas, praesertim si fundatur in qualitatibus corporalibus et quaerit delectationes sensibiles, similis fit amori coniugali et periculum maius vel minus delectationis venereae inducit.

Simili modo delectatio sensibilis potest esse *pure sensibilis,* quae oritur ex obiecto, quod ex se non est aptum ad excitandum sensum venereum ut delectatio orta ex olfactu floris, ex tactu rosae; et *sensualis* (sensibilis-carnalis alii dicunt), quae oritur ex obiecto, quod ex se aptum est ad provocandum sensum venereum, ut delectatio orta ex tactu vel osculo feminae, pueri, puellae. Etiam haec tota residet in appetitu sensitivo, vehementior evadit, si oritur ex visu, tactu, amplexu, osculo personae tenero affectu adamatae, et coniuncta est cum aliqua delectatione carnali, proinde mixta est et extra matrimonium non amplius potest dici indifferens.

Denique praeter delectationem cuilibet sensui propriam existit etiam aliqua delectatio *sensibilis communis,* quae in toto corpore sentitur ex commotione vel pressione sanguinis vehementiore, agitato pulsu cordis et anhelitu, varia affectione nervorum et musculorum. Haec affectio potest haberi iam in exspectatione, repraesentatione, magis adhuc in praesentia personae vel rei, quae spiritualiter vel sensibiliter delectat. Sed cum similis affectio corporis etiam delectationem carnalem comitetur hanc excitare potest. Constituit ergo periculum delectationis

venereae plus vel minus grave, prout subiectum vel obiectum vel utriusque relatio plus vel minus disponit ad delectationem veneream.

8. Distinctio delectationis venereae. Delectatio venerea duplex esse potest: completa et incompleta. *Completa* ea est, qua naturam satiat, quae scilicet usque ad ultimum terminum, qui in re venerea possibilis est, procedit; *incompleta* ea est, quae naturam non satiat, quae scilicet ex turpi commotione oritur, quin ad ultimum terminum procedat.

a. Si organa, quae generationi inserviunt, excitantur, ex eorum irritatione et commotione delectatio venerea percipitur. Omnis autem commotio membrorum genitalium eo tendit, ut semen resolvatur atque eiciatur. Porro in resolutione et effusione seminis, sive cum copula sive absque copula accidit, delectatio completa percipitur; quodsi commotio usque ad hunc terminum effusionis non procedit, delectatio venerea incompleta habetur.

b. Etsi pueri ante pubertatem semen virile nondum habent, tamen capaces sunt delectationis carnalis completae: ex turpi enim commotione usque ad ultimum terminum aucta haec delectatio percipitur et coniuncta est cum effusione humoris glandularum absque spermatozois.

c. Pari modo feminae, quae verum semen non habent, delectationem veneream completam ex commotione membrorum genitalium percipere possunt. Delectatio, quae naturam satiat, in feminis cum separatione cuiusdam humoris (vaginalis vel glandularum) coniuncta est, qui modo ad extra, modo solum in interiores partes, in uterum seu matricem diffunditur. Sed sunt mulieres, qui talem secretionem numquam senserunt, et tamen gravidae evaserunt.

9. Luxuria (Unkeuschheit) proprie est abusus facultatis generativae contra ordinem a Deo statutum. Quod autem allicit ad talem abusum, est delectatio venerea; unde, quamvis delectatio sit propter actum et ab eo habeat moralitatem, factum est, ut a plerisque auctoribus luxuria definiatur inordinatus usus vel appetitus delectationis venerae.

Ordo naturae a Deo statutus is est, ut usus delectationis venereae solum in legitimo matrimonio et iuxta matrimonii leges fiat: delectatio enim est propter actum, et haec quidem propter actum generationis, qui solum in legitimo matrimonio licite perfici potest. Consistit ergo luxuria in delectione venerea voluntarie admissa extra matrimonium, vel in matrimonio quidem, sed extra matrimonii leges.

Impudicitia (Unschamhaftigkeit) est voluntaria occupatio circa ea, quae delectationem veneream inducunt sive cogitatione, sive aspectu, sive tactu (osculo, amplexu) vel permissu horum. Ergo in actibus impudicitiae delectatio venerea per se non continetur nec est necessario cum eis coniuncta, sed hi actus eius periculum et frequenter eam reipsa inducunt.

10. Divisio luxuriae. *a.* Luxuria vel est *completa (consummata),* si ad ultimum terminum naturalem pertingit; vel *non-completa,* si ultimum terminum naturalem non attingit. Quando ultimum terminum naturale attingit, in viris effusio seminis, in feminis ordinarie effusio humoris vaginalis intervenit.

Luxuria completa et incompleta tum viri, tum feminae specifice ab invicem

distinguuntur, sicut in qualibet materia (furto, homicidio) actus plene perpetratus ab inchoato[13])

b. Luxuria *completa vel consummata* vel est iuxta naturam, si effectus generationis per se possibilis est; *contra naturam,* si effectus generationis per se impossibilis est.

c. Luxuria *non-completa* vel est luxuria proprie dicta, in qua ipsa delectatio venerea habetur, vel *impudicitia,* in qua delectatio venerea non habetur.

d. Impudicitia vel est *interior,* quae in actibus internis luxuriam provocantibus phantasiae, intellectus et voluntatis consistit, vel exterior, quae in actibus externis luxuriam provocantibus consistit.

e. Luxuria ratione intentionis alia est *directe,* alia *indirecte* volita. Illa habetur, quando delectatio venerea in se intenditur: haec habetur quando in se aliud (e. g. aspectus, lectio) intenditur, ex quo praeter intentionem delectatio carnalis oritura praevidetur.

Articulus secundus.

De malitia luxuriae.

11. Principia. Propria malitia luxuriae in eo consistit, quod homo (ut plurimum propter delectationem veneream) abutitur facultate generativa contra eius finem.

1. **Luxuria directa et in se volita grave peccatum est.** *a.* Grave peccatum est, in re magni momenti ordinem a Deo, auctore naturae statutum pervertere; atqui hic ordo per luxuriam pervertitur; ordo actuum et finis intrinsecus facultatis generativae iste est, ut in actum deducatur solum a duobus in unum principium generationis et educationis stabiliter coniunctis, et eo modo, quo generatio sequi possit.

b. Gravis inordinatio est, aliquid, quod ordinatur in bonum speciei et novi hominis existentiam, pro solo commodo privato usurpare; gravis inordinatio est, in re magni momenti rationem suam subordinare passioni concupiscentiae. Atqui hoc fit, ubicumque delectatio venerea extra matrimonium directe intenditur.

c. Insuper graviter illicitum est, quod, si non prohiberetur, in gravissimum damnum cederet generis humani; atqui si homines licite possent frui delectatione venerea et hac ratione concupiscentiam sedare extra matrimonium, onera matrimonii cum gravissimo detrimento generis humani plerique recusarent, nec sufficienter provisum esset bono speciei, i. e. propagationi generis humani.

[13]) I. II. 72, 7. Cf. De principiis n. 330. *Merkelbach,* Summa theol. mor. I. n. 436.

d. Ideo cuiusvis generis luxuria graviter a Deo prohibetur, cum numeretur inter peccata, quae a regno Dei excludunt. *Manifesta sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria... qui talia agunt, regnum Dei non consequentur*[14]*). Omnis fornicator aut immundus... non habet hereditatem in regno Christi et Dei*[15]*). Nolite errare, neque fornicarii... neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores... regnum Dei possidebunt*[16]*).*

a. Etsi hisce textibus non omnia peccata luxuriae enumerentur, ex iis tamen colligitur omnia esse gravia, tum quia generice *opera carnis,* tum quia supremae luxuriae species, *actus* scilicet *perfecti* (pollutio, sodomia, fornicatio) et *actus imperfecti* (immunditia, impudicitia) tamquam peccata gravia exhibentur[17]).

b. Quamvis peccatum luxuriae non censeatur inter peccata mortalia graviora[18]), ei tamen, si ab homine christiano patratur, convenit peculiaris, quaedam foeditas, quae in aliis peccatis non reperitur, eo quod hocce peccatum in proprio corpore committatur. Corpus enim christiani in baptismo Christi sanguine ablutum, per inhabitantem Spiritum Sanctum Dei templum factum est; per peccatum autem luxuriae hoc corpus, sacramentorum, praesertim eucharistiae, receptione sanctificatum, quippe quod obiectum fiat peccati, profanatur atque exsecratur[19]).

2. **Delectatio venerea directe volita non admittit parvitatem materiae,** ideoque semper, quantumvis exigua et brevis, mortale peccatum est. Nam in qualibet, etiam brevi et exigua delectatione venerea tota illa inordinatio invenitur, de qua supra dictum est. Insuper quaevis delectatio venerea directe quaesita vel libere admissa, quamvis exigua hominem exponit proximo periculo graviter peccandi; delectatio enim venerea semel libere admissa vel quaesita naturali vi et necessario rapit ad delectationem completam[20]).

a. Ratio, ob quam alia quidem peccata, quae homo contra se ipsum vel contra proximum committit, parvitatem materiae admittant, peccata autem luxuriae eam non admittant, haec est, quod in peccatis v. g. contra iustitiam vel caritatem materia ita decrescere potest, ut non amplius habeatur tota deordinatio, quia alter non est graviter rationabiliter invitus vel tristis. Praeterea illa in parva materia admissa non coniiciunt in proximum periculum graviter peccandi, haec vero ob summam humanae naturae propensionem in delectationes carnis in eiusmodi periculum coniiciunt. Quod quidem periculum innuit etiam s. scriptura: *multos enim vulneratos deiecit, et fortissimi quique interfecti sunt ab ea*[21]).

b. Quamquam erant antiqui casuistae, qui putarent delectationem non esse peccatum grave nisi octavam partem delectationis venereae completae attingeret, semper erat *sententia communis* delectationem veneream illicite quaesitam esse peccatum ex toto genere grave. Iam *Clemens VII.* (1592—1605) et *Paulus V.* (1605—1621) mandaverunt, ut Inquisitioni denuntiarentur, qui dicerent osculum, amplexus, tactus ob delectationem habita non esse mortalia. *Claudius Aquaviva,* Praepositus Generalis S. J. severe praecepit, ne quis e S. J. auderet defendere

[14]) Gal. 5, 19 ss. [15]) Eph. 5, 5. [16]) 1. Cor. 6, 9 ss. [17]) *Ballerini-Palmieri* II. n. 965. [18]) *A. Adam,* Der Primat der Liebe. Kevelaer 1940, 144. [19]) Cf. 1. Cor. 6, 11—19. [20]) Propositio 40. ab *Alexandro VII* damnata: *Est probabilis opinio, quae dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem et sensibilem, quae ex osculo oritur, excluso periculo consensus ulterioris et pollutionis* (Dz. 1140). Non consentiunt quidem autores in exponendo sensu huius propositionis. Secundum *Viva* falsa est, quia affirmat delectationem veneream (haec enim est *carnalis* delectatio propositionis) ex osculo quaesitam venialem esse, si exclusum sit periculum ulterioris consensus et pollutionis. [21]) Prov. 7, 26.

sententiam de parvitate materiae in venereis esse tolerabilem. *S. Officium* ad quaesitum, num confessarius sollicitans propter parvitatem materiae sit denuntiandus respondit die 11 feb. 1661 „Cum in rebus venereis non detur parvitas materiae, et si daretur, in re praesenti non dari.. esse denuntiandum." (Dz 5005). *Benedictus XIV.* die 1 jun. 1741 hoc Responsum explicite approbavit et confirmavit, ut videri potest *Documento V.* Codici J. C. adiecto § 1.[22])

3. **In delectatione venerea indirecte tantum volita admitti debet parvitas materiae.** In hoc namque casu consensus voluntatis solum fertur in causam, quae delectationem provocat et excitat; eius ergo malitia desumenda est ab influxu in delectationem veneream; atqui sunt causae, quae leviter tantum influunt in commotionem turpem; has ergo causas velle leve tantum peccatum contra castitatem constituit.

NB. Si ergo quandoque dicitur, in materia sexti praecepti non dari peccata levia, hoc falsum est, nisi addantur restrictiones: 1. valet de peccatis contra *castitatem,* non autem de peccatis contra pudicitiam, quae admittunt parvitatem materiae; 2. valet solum de *directe voluntario* peccato; indirectum potest esse leve; 3. valet solum de *actu perfecte humano;* nam etiam peccata ex toto genere gravia fiunt levia ex imperfectione actus et conscientia erronea[22a]).

12. Principium de gravitate delectationis venereae in causa volitae. Delectatio venerea indirecte seu in causa volita tantum est peccatum, quantum est ipsa causa in genere luxuriae. Si ergo causa grave peccatum est in genere luxuriae, effectus turpis delectationis in grave peccatum, si causa in genere luxuriae leve peccatum est, effectus delectationis in leve peccatum imputatur. Iam vero grave peccatum in genere luxuriae est quaelibet actio, quae natura sua in excitandam libidinem graviter influit et ita quasi inchoatio illius est; in genere luxuriae leve peccatum est actio, quae natura sua leviter tantum in excitandam libidinem influit.

a. Delectatio venerea in causa volita habetur qualibet actione deliberate posita, quae *causatura praevidetur* commotionem turpem et delectationem veneream sive incompletam sive completam, *quin* tamen iste effectus *intendatur.* Iam quaeritur de gravitate peccati luxuriae, quod ab eo committitur, qui ponit causam excitantem delectationem, qui e. g. legit obscoena vel balneo utitur, etsi praevideat secuturam commotionem veneream. Atqui gravitas pecati luxuriae, quod eiusmodi causam ponens committit, non desumitur ex gradu malitiae, quae ex se inest actioni causanti turpem delectationem, sed *ex gravitate influxus,* quem haec actio in illam excitandam exercet. Ideo fieri potest, ut actio causans delectationem in se grave peccatum sit, ratione luxuriae autem leve tantum. Sic si quis se inebrians praevidet pollutionem in ebrietate secuturam, inebriatio in se est grave peccatum, ratione luxuriae autem leve, quia leviter tantum in eam influit.

b. Sunt actiones, quarum aliae turpem motum causant, *per se,* aliae eum causant *per accidens.* Per se illum causant actiones, quae natura sua aptae sunt ad excitandam delectationem veneream et proinde ad generationem ordinantur ut aspectus, tactus, imaginatio turpis (ergo in genere: luxuria incompleta vel impudicitia); per accidens illae, quae ad generationem nullo modo pertinent. Sunt homines, qui ex actionibus (imaginatione, aspectu), quae ad venerea nullatenus referuntur, occulta vi vehementer excitantur.

[22]) *Sporer-Bierbaum* III. trct. 10, n. 690. *Ruland,* Handbuch II. 361. *Wouters,* De virtute castitatis et vitiis oppositis, n. 63. *Häring,* Das Gesetz Christi, oppositam sententiam dicit „temerariam." pg. 1137.

[22a]) Cf. principiis n. 317 et 318.

c. Actionum, quae turpem motum per se causant, aliae natura sua *proxime et notabiliter* in illum effectum influunt, ex quibus scilicet semper aut fere semper turpis effectus sequitur; aliae natura sua *remote et leviter* tantum in motum turpem influunt, ex quibus nempe raro malignus effectus oritur. Actiones, quae extra genus luxuriae sunt et solum *per accidens* turpem motum excitant ut immoderate comedere et bibere, equitare, balneo uti, certo situ sedere vel cubare etc., illis actionibus accensentur, quae remote et leviter tantum in turpem effectum influunt; quodsi quandoque graviter influant, id non ex natura actionis sed ex complexione subiecti procedit.

Nota 1. Sunt auctores, qui causas *per accidens* influentes ita distinguunt ut eas, quae ex speciali dispositione subiecti vehementer excitant, graviter illicitas dicant, si rarae sunt et facile caveri possunt, leviter vero illicitas, si frequentes sunt et ideo sine maximo incommodo caveri non possunt. Sunt e. g. qui ex aspectu pedis feminei, sunt, qui ex aspectu iugulationis animalium vehementer excitentur. Qui priore aspectu sine causa delectantur, leviter, qui posteriore, ex hac sententia graviter peccant. Verum omittenda est haec distinctio, cum gradus malitiae, quae eiusmodi actionibus inest, non ex actuali influxu, quem in particulari casu exercent, sed ex influxu, quem ex natura sua exercent, desumenda sit; ex se et ex sua natura autem eiusmodi actiones nullatenus aut leviter tantum influunt et solum per accidens in determinato individuo peiorem effectum producunt.

Nota 2. Quoad propositionem istam de gravitate delectationis venereae in causa volitae haec moneri debent: α. Supponitur non adesse iustam causam ponendi actionem, ex qua oritura praevidetur turpis commotio: exsistente enim eiusmodi causa licet actionem ponere. β. Supponitur non adesse consensum in evenientem delectationem: omnis enim eiusmodi consensus grave peccatum est. γ. Actio, quae causatura praevidetur carnalem delectationem, sine causa posita peccatum est, etsi pravus effectus reipsa non sequatur; quodsi iste effectus sequitur, non solum actio in se peccaminosa est, sed etiam pravus effectus agenti imputatur, et quidem sub gravi vel levi, prout causa graviter vel leviter in eum influit. δ. Quod hic de causa delectationis venereae statuitur, valet etiam de causa pollutionis: nam eadem actio, quae excitatura praevidetur commotionem veneream, in iis, qui pollutionis capaces sunt, causare potest etiam pollutionem seu commotionem cum pollutione coniunctam.

13. Corollaria. Delectatio igitur venerea (vel pollutio) in causa volita grave est peccatum, si ipsa causa ex se graviter in turpem commotionem influit. Sed experientia constat ab una eademque actione non omnes aequali modo commoveri: quod enim iuvenem vel calidum vehementer excitat, id senem vel frigidum parum aut nullatenus ad libidinem movet. Hinc ad taxandum peccatum, quod delectatione indirecte voluntaria in particulari casu committitur, haec notanda sunt:

a. Actiones, quae natura sua graviter excitant, semper grave peccatum sunt, et ideo sub gravi caveri debent, excepto solo casu, quo quis experientia certo sciat se eiusmodi actione graviter non commoveri.

Actiones graviter excitantes e. g. sunt: »cogitatio practica vivacior de venereis; tactus in partes obscoenas alterius personae exercitus, nisi forte prorsus transeunter fiat in persona eiusdem sexus sine pravo affectu; aspectus personae plane nudae alterius sexus voluntarie continuatus; immo etiam aspectus viri in pectus nudum feminae, aut aspectus picturae obscoenae, saltem si continuatur commotione iam exorta«[23]).

[23]) *Lehmkuhl* I. n. 1031.

b. Actiones, quae natura sua leviter tantum commovent, nunquam grave peccatum sunt, ne in illo quidem, qui forte propter subiectivam dispositionem vehementius se excitari sciat; ideo nemo sub gravi eas cavere tenetur.

Actiones leviter commoventes e. g. sunt: »tactus vel aspectus in partes inhonestas proprii corporis obiter factus; tactus feminae non inhonestus obiter factus et levis; apprehensio manus illius; osculum leve ex causa honesta; colloquium vanum cum femina; aspectus pectoris illius non fixus, a fortiori alii leviores aspectus«[24]).

Nota 1. Inferius, ubi agitur de actibus luxuriae imperfectis, quantum in hac re valde ardua fieri potest, accurate determinabitur, quae actiones natura sua graviter, quae vero leviter in commotionem veneream et pollutionem influant.

Nota 2. Auctores recentes post *s. Alphonsum*[25]), qui secutus est *Salmanticenses*[26]), praeter actiones graviter et leviter influentes distinguunt actiones mediocriter influentes. Verum ne haec materia, quae in praxi frequentissima est, maioribus, quam par est, difficultatibus implicetur, praestat redire ad theoriam illorum veterum auctorum, qui actiones delectationem veneream causantes ad duo tantum genera revocant, ad causas graves et leves. Etenim, ut recte notat *Berardi*[27]), quae dicuntur causae mediae, natura sua causae leves sunt, graviter autem influunt in turpem effectum vel ex diuturnitate actionis vel ex pravo affectu agentis, quo in casu ad causas graves referendae sunt. Sic inter causas medias numeratur aspectus picturae obscoenae; sed eiusmodi aspectus ordinarie per se graviter non commovet, nisi diutius protrahatur vel affectu libidinoso peragatur[28]).

Num detur ignorantia invinicibilis circa peccata luxuriae.

a. Facilius admittitur ignorantia invincibilis quoad cogitationes impuras et prava desideria, si sint inefficacia.

b. Quoad desideria autem efficacia ea difficilius conceditur: qui enim cognoscit malitiam actionis externae et nihilominus eam exsequi proponit, etiam cognoscere debet se velle rem malam. In casu ergo particulari indagandum est, num revera adfuerit ignorantia invincibilis.

c. Etiam quoad malitiam pollutionis dari potest ignorantia invincibilis, praesertim in puerili aetate.

d. Immo etiam quoad alia peccata dari potest ignorantia invincibilis in iis adiunctis, in quibus eiusmodi actiones licitae videri possunt; sic sponsis oscula etiam minus honesta et coniugibus in specialibus adiunctis difficillimis onanismus videri potest licitus[24]).

Qui ex ignorantia invincibili putant actionem pravam, quam exercent, aut non esse peccatum aut non esse mortale, omnino monendi et docendi sunt, ubi ignorantia ipsis nocet; id autem contingit, si non moniti in periculo sunt contrahendi consuetudinem pravam se polluendi, quam postea difficillime emendabunt. Poenitentes vero, qui turpis peccati, cui assueti sunt, gravitatem quidem cognoscunt, sed *specificam malitiam* ignorant, de hac monendi non sunt, quia eiusmodi monitio vix ullius utilitatis est et solum efficit, ut multiplicentur peccata formalia.

---

24) *Lehmkuhl* ibid.
25) Cf. 1. 4. n. 484.
26) Cf. tr. 26. c. 7. n. 37.
27) Cf. Praxis confess.[3] I. n. 876.
28) Cf. *Génicot* I. 399.
29) Cf. De principiis n. 115.

QUAESTIO TERTIA

De peccatis luxuriae consummatis.

14. Declarationes. *Peccata consummata* illa dicuntur, in quibus delectatio usque ad satietatem habetur. Duplicis generis sunt: alia *iuxta naturam,* in quibus actus ita ponitur, ut ex se aptus sit ad generationem hominis; alia sunt *contra naturam,* in quibus actus ineptus est ad hominis generationem. Quare peccata contra naturam per se graviora sunt peccatis luxuriae iuxta naturam.

a. Peccata iuxta naturam numerantur *sex: fornicatio, adulterium, incestus, stuprum, sacrilegium* et *raptus.* Haec peccata specifice inter se differunt, non quidem ratione luxuriae, sed propter aliam specialem circumstantiam: virtuti enim castitatis eodem modo opponuntur, singulis autem superadditur circumstantia, quae proprie non est contra castitatem, sed contra aliam virtutem.

b. Peccata contra naturam sunt *quattuor: pollutio, sodomia, bestialitas* et *onanismus.* Haec peccata ratione luxuriae specie ab invicem differunt, quia singula includunt specialem deformitatem et oppositionem contra virtutem castitatis.

Articulus primus.

De peccatis iuxta naturam.

15. De fornicatione. *Definitio.* Fornicatio est copula soluti cum soluta ex mutuo consensu.

a. Copula est actus ad generandam prolem idoneus. Dicitur copula *perfecta,* quae consistit in penetratione vasis feminei cum seminatione ibidem facta, et copula *imperfecta* (inchoata), quae consistit in penetratione vasis feminei ad generationem destinati, sed absque seminatione ibidem facta. *Solutus* dicitur, qui excepto castitatis praecepto nullo alio vinculo sive matrimonii sive voti vel ordinis sive cognationis ligatur. Ex *consensu* additur, ut fornicatio a stupro distinguatur.

b. Copula *imperfecta* eo sensu, ut usque ad seminationem non procedatur vel prius abrumpatur, non est fornicatio (nisi forte intentionalis), sed tactus impurus cum delectatione venerea, quae potest in altera parte completa esse. Copula *imperfecta* autem, in qua semen ex industria extra vas femineum effunditur, non est simplex fornicatio, sed onanistica, quae specie differt, cum sit contra naturam.

16. *Ad fornicationem referuntur concubinatus et meretricium.*

1. **Concubinatus** est frequens copula cum eadem persona ad quandam similitudinem cum vita coniugali. Frequens copula, quae fit magis ex occasione vel infirmitate, nondum constituit concubinatum, sed

accedere debet intentio vivendi more coniugum, quae intentio potest esse explicita in aliquo facto vel pacto (communi habitatione) — tunc pauci actus iam sufficiunt; vel potest esse implicita, — tunc maior frequentia requiritur, quae illam habitualem relationem demonstret.

Differt ergo a fornicatione vaga, eo quod addit habituale propositum continuandi peccatum cum eadem persona.

De modo agendi cum concubinariis.

a. In foro externo: Laici qui publice (in sensu c. 2197, n. 1) in concubinatu vivunt, sunt coram Ecclesia *publici peccatores,* ideoque excludantur ab actibus legitimis ecclesiasticis[30]), imprimis a munere patrini in sacramentis baptismi et confirmationis, a iure patronatus exercendo[31]), arceantur a susceptione sacramentorum[32]), priventur sepultura ecclesiastica[33]).

Clerici concubinarii monitione inutiliter praemissa cogantur ab illicito contubernio recedere et scandalum reparare: suspensione a divinis, privatione fructuum officii, beneficii, dignitatis, servato ordine procedendi statuto in cc. 2176—2181 contra clericos concubinarios[34]).

Si concubinatum firmare conantur matrimonio, etiam civiliter tantum, attentato, clerici et professi votorum sollemnium eorumque complices plectuntur insuper excommunicatione l. s. simpliciter S. Sedi reservata, professi vero votorum simplicium perpetuorum (eorumque complices) excommunicatione l. s. Ordinario reservata[35]).

NB. Codex publicum concubinatum ab Ordinariis immediate puniri iubet, quia leges civiles huic delicto nimis indulgent, immo divortium civile concedentes concubinatum adulterinum formis legalibus initum publica auctoritate protegunt[36]).

b. In foro interno concubinarius, quia versatur in occasione proxima peccandi et quia saepissime grave dat scandalum, absolvi non potest nisi occasione relicta et scandalo efficaciter reparato, ut plurimum separatione a concubina vel celebrato matrimonio canonico.

Ideo Alexander VII. damnavit propositionem 41: »Non est obligandus concubinarius ad eiciendam concubinam, si haec nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo »regalo«, dum deficiente illa nimis aegre ageret vitam et aliae epulae taedio magno concubinarium afficerent et alia famula nimis difficile inveniretur«[37]). »Dantur tamen casus, in quibus concubinarius vel concubina aliunde dispositi, quin statim separentur, absolvi possunt, ut puta si secus gravis infamia pro ipsis vel pro aliis magnum eveniret scandalum«[38]).

2. **Meretricium** est status feminae omnibus prostitutae sive lucri sive libidinis explendae causa. Ut meretrix dici possit, saltem plures quam

[30]) C. 2357, § 2.
[31]) c. 2256, 2.
[32]) Cf. De sacr. n. 37.
[33]) c. 1240, § 1, 6.
[34]) c. 2359, § 1.
[35]) c. 2388.
[36]) *Vermeersch-Creusen,* Epit. iur. can. III. 559.
[37]) Dz. 1141.
[38]) *S. Alph.* III. 435 seq.; *Ojetti,* Synopsis s. v. concubinatus; Cf. etiam *Schöllig,* Die Verwaltung der heiligen Sakramente[3] (1946) § 84 „Im Konkubinat und in ungültigen Ehen lebende Pönitenten".

duos admittere debet. Etiam huius peccati propria malitia in prava voluntate cumulandi peccata consistit.

Nota. *Fornicarii* interrogandi sunt, num proles ex fornicatione nata sit, num generationem impediverint vel abortum procuraverint, num prolem natam forte neglexerint. Quoad *meretrices* notandum est, plerumque per talem abusum organorum generationem impediri.

17. Malitia. 1. Fornicatio semper est peccatum mortale: graviter enim tum iure naturae tum iure positivo prohibetur.

a. Iure naturae. Dixerat *Caramuel* fornicationem solo iure positivo illicitam esse, sed falso: nam adversatur bono prolis atque ideo propagationi generis humani. Sane, qui fornicantur, quaerunt vagum concubitum i. e. delectationem venereamcopulae absque obligationibus et oneribus matrimonii; atqui vagus concubitus vergit in perniciem societatis humanae: proli enim, cuius apta educatio non solum curam matris, sed etiam curam patris exigit, non satis providetur; ergo graviter iure naturae prohibetur. Et licet per accidens a fornicario proles bene educaretur, semper tamen fornicatio grave peccatum est, quia considerandum est, quod communiter et ordinarie, non quod per accidens evenit[39]).

b. Iure positivo. S. Paulus locis supra (n. 11.) citatis fornicationem peccatis accenset, quae a regno coelorum excludunt; insuper 1. Cor. 6, 15 ss. multis rationibus internis deformitatem fornicationis ostendit.

2. Concubinatus et meretricium specifice a fornicatione non differunt, quare circumstantia concubinatus et meretricii *per se* in confessione declarari non debet; per accidens autem propter occasionem peccati confessario, praesertim interroganti, declaranda est. Ex magno numero peccatorum, quae accusantur, confessarius facile suspicari potest agi de concubinatu vel de meretricio[40]).

18. De prostitutione. 1. *Prostitutio* est luxuria a mulieribus pro mercede exercita. *Publica,* quae a *clandestina* distinguitur, ea vocatur, quae a potestate civili permittitur et vel illimitata vel limitata et secundum quasdam normas moralitatis et sanitatis moderata est.

Solum nempe mulieribus licentia conceditur exercendi meretricium, quibus a medicis testimonium sanitatis tribuitur, iisque sub certis solum condicionibus, quibus moralitati publicae consulatur.

Prostitutio clandestina ibi potissimum grassatur, ubi publica a potestate civili non admittitur; sed etiam in civitatibus quae publicam admittunt praevalet clandestina.

2. *Quaeritur num potestas publica meretricium permittere possit.*

Saepe provocatur ad verba *S. Augustini*[41]), *quae S. Thomas*[42]) quoque citat: »Aufer meretrices de rebus humanis, turbaveris omnia libidinibus«. Ex quibus verbis permissionem meretrici licitam esse putant ad maiora mala (violentiam erga honestas mulieres, sodomiam etc.) impedienda.

[39]) Ideo damnata est ab *Innocentio XI.* haec propositio (48): *Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam et solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur* (Dz. 1198).
[40]) *S. Alph.* III. 432—442.
[41]) De ordine, 1. 2. c. 4. n. 12; ML. 32, 1000; cf. *Gregorianum VI.* (1925) p. 442.
[42]) II. II. q. 10. a. 11.

Haec verba non possunt ita intellegi, ac si continerent generalem licentiam ubique locorum et quolibet tempore tolerandi meretricium publicum, multo minus aliquam approbationem meretricii; nam *a. S. Augustinus* haec scripsit ante baptismum in opere philosophico; prae oculis habuit condiciones illius temporis, in quo gentilium mores nondum plane evanuerant; quod ergo tunc temporis valere poterat, non eo ipso ad alia loca et tempora transferendum est. *b. S. Thomas* illa verba solum *citat* in quaestione: *Utrum infidelium ritus sint tolerandi* pro confirmatione principii generalis, aliquando circumstantias tales inveniri, ut aliquod malum tolerari possit vel etiam debeat. *c.* Ad summum ergo ex his verbis deduci potest, magistratus, si de hac re quaeritur, obligatos esse ad examinandas circumstantias cuiuslibet loci et temporis, an tales sint, ut meretricium tolerari possit, et quo ambitu et modo tolerari possit.

Etsi concedatur anteactis temporibus fortasse tolerantiam publicam meretricii maiora mala aliquatenus impedire potuisse negandum est, hoc hodie obtinere; immo et ratio meretricii et modus permissionis tunc temporis alia fuerunt ac hodie[43]). Inde deducimus:

a. Certe non potest permitti meretricium ex ratione, quod impossibile sit vehementiam appetitus venerei refraenare, vel quod sanitas postulet satisfactionem; hae rationes enim fatentibus omnibus medicis cordatis omnino falsae sunt et publicae moralitati nocivae, cum iuvenibus occasionem dent, immo invitationem, omnes habenas relaxandi.

b. Neque is modus permissionis licitus est, qui magis positivus favor censendus est; scil. eo quod meretrices quasi concessionem publicam sicut ad aliud negotium communitati proficuum acquirant, ex quo etiam tributa praestant; vel quod lupanaria quasi publica tutela gaudeant, quae non sunt nisi perpetua incitatio ad peccandum et fomites infectionum venerearum, quae insuper tot mulieres vi et fraudibus in tristi servitute retinent et ab emendatione prohibent.

c. Neque cura sanitatis publicae quoad luem veneream talis esse permitti potest, ut potius falsam securitatem praebeat viris, eo quo putent, se impune peccare posse, et tamen lue inficiantur aliosque iterum afficiant.

d. Simul autem potestas publica officium habet ita positive iuvandi educationem iuvenum utriusque sexus, ut discant passiones refraenare; ita sanitati et saluti publicae optime consultum erit.

Promovenda certe sunt etiam a sacerdotibus omnia conamina ad hanc pestem publicam abolendam vel saltem restringendam, praesertim societates pro tuenda honestate publica et pro protectione filiarum (Mädchenschutz).

19. De adulterio. *Definitio.* Adulterium est copula cum alterius coniuge. Distinguitur adulterium *simplex,* si solutus peccat cum coniugata vel coniugatus cum soluta; *duplex,* si coniugatus cum coniugata peccat.

a. Rationem adulterii habent etiam: α. actus imperfecti scilicet tactus, oscula, amplexus, quos coniugatus committit cum alia persona non sua, sive soluta est sive ligata; β. actus contra naturam (pollutio, sodomia), quos coniugatus aut solus aut cum sua comparte committit; γ. delectationes venereae, si excitantur per *desiderium* peccandi cum aliena.

[43]) *Scremin,* Considerazioni morali sulla tolleranza del meretricio, Miscellanea Vermeersch II. Appendix Roma 1935.

b. Si ergo poenitens adultus de peccato pollutionis vel de tactibus impudicis sive in proprio corpore sive in alia persona commisso se accusat, ex stricto iure interrogari debet, num sit matrimonio iunctus.

c. Cum coniuges sibi debeant etiam fidelem amorem, *adulterium mentale* dici potest committere coniux, qui coniuge quidem ius et usum actuum corporalium servat integrum, sed amorem ipsi subtrahit, conferendo hunc amorem (platonicum) in alienam personam[44]).

20. *Malitia.* 1. Adulterium *duo peccata* includit, utrumque mortale, unum contra *iustitiam:* nam adulter alterius ius violat, quod contractu matrimoniali ipse solus acquisivit in corpus coniugis, alterum contra castitatem; et si adulterium habetur inter duos coniugatos, duplex adulterium ab utroque committitur, quia uterque laedit tum ius proprii coniugis, tum cooperando ius coniugis alterius.

Immo, pro iis quorum matrimonium est sacramentum, sunt qui non immerito etiam aliquam rationem sacrilegii affirment; nam vinculum sacramentale est aliquid sacrum, quod adulterio laeditur[45]).

Coniugata, quae adulterium eo tempore committit, quo prolem concipere potest, aliam insuper iniustitiam contrahit tum contra maritum, qui prolem spuriam forte concipiendam alere, tum contra prolem legitimam, quae cum spuria hereditatem dividere cogitur.

2. Adulterium certe committitur, etiamsi alter coniux consentiat. Ideo *s. Paulus* generatim de muliere coniugata dicet: *vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro*[46]).

Copula *cum alterius sponsa* est fornicatio, non adulterium, quia haec circumstantia aggravans est, non speciem mutans. Communiter enim probabile dicitur, peccatum sponsorum cum persona extranea non continere gravem iniustitiam contra alteram partem[47]).

21. De incestu. *Definitio.* 1. Incestus est copula cum cognatis vel affinibus intra gradus ab ecclesia pro matrimonio prohibitos. Ergo de ratione incestus est, ut committatur inter eos cognatos et affines, qui secundum legem ecclesiae validum matrimonium inire nequeunt.

a. Rationem incestus habent etiam tactus turpes, qui inter consanguineos et affines sive eiusdem sive diversi sexus committuntur, si non ex curiositate vel solum animo se polluendi fiant, sed ex pravo affectu erga personam, quae tangitur.

b. Si consanguinei vel affines peccant, postquam ad matrimonium ineundum dispensati sunt, non committunt incestum, quia dispensatio tollit prohibitionem matrimonii; ubi autem matrimonium non est prohibitum, non est incestus.

2. In incestu duplex elementum distinguendum est: *naturale,* quatenus est peccatum luxuriae inter personas cognatione vel affinitate

[44]) Enc. *Cast. con.* 1. c. 566.
[45]) *Lehmkuhl* I, 1491; *Vermeersch,* De cast. n. 313.
[46]) Rom. 7. 3. Propositio autem 50. ab *Innocentio XI.* damnata habet: copula *cum coniugata, consentiente marito, non est adulterium...* (Dz. 1200). Enc. Casti con. A. A. S. XXII. 1930/547: *Quae Christi Domini verba (Matth. V. 28) ne alterutrius quidem coniugis consensu irrita fieri possunt; Dei enim et naturae exhibent legem, quam nulla unquam hominum voluntas infringere aut flectere valet.*
[47]) *S. Alphonsus,* n. 447.

coniunctas, et *ecclesiasticum,* quatenus determinatur, usque ad quotum gradum coniunctionis malitia incestus extendenda sit. Committitur ergo incestus:

a. inter consanguineos, et quidem in linea recta in omnibus gradibus, in linea collaterali usque ad tertium gradum inclusive[48]);

b. inter affines, et quidem in linea recta in quolibet gradu, in linea collaterali usque ad secundum gradum inclusive[49]).

22. *Malitia.* 1. Incestus *duo peccata* gravia continet, alterum contra *castitatem,* alterum contra *pietatem:* repugnat enim reverentiae, quae parentibus et consequenter etiam personis aut sanguine aut affinitate cum eis coniunctis debetur.

Insuper quaedam circumstantiae adhuc aliam gravem laesionem pietatis inducere possunt, si v. g. pater cum filia, cuius educationem adhuc ex gravi officio pietatis curare debet, peccat.

2. Quoad *differentiam specificam: a.* Incestum commissum cum consanguinea specie non differre ab incestu commisso cum affine communiter admittitur. Ratio est, quia peccata inter consanguineos et affines ex eodem pietatis motivo prohibentur; utrobique laeditur eadem reverentia sanguini debita.

b. Probabile est, incestus commissos inter consanguineos vel inter affines in quocunque gradu sive lineae rectae (etiam in primo gradu inter parentes et filios) sive lineae collateralis (etiam in primo gradu inter fratres et sorores) esse eiusdem speciei; in omnibus enim laeditur eadem virtus scilicet reverentia coniunctis debita eodemque quoad substantiam modo; quare diversitas coniunctionis et propinquior gradus peccato non addit nisi circumstantiam aggravantem[50]).

Quare sicut necesse non est, ut in confessione declaretur coniunctio (consanguinitas vel affinitas), ita necesse non est, ut declaretur gradus, sed sufficit dicere: *commisi incestum.*

23. De stupro (Notzucht). *Definitio.* 1. Stuprum triplici sensu accipitur: *late* est *oppressio* cuiusvis mulieris etiam viduae, corruptae, coniugatae (ubi ad stuprum accedit adulterium); stricto sensu (in iure civili) est oppressio cuiusvis mulieris honestae, sive virgo est sive non; sensu strictissimo (in iure canonico) est oppressio virginis seu defloratio virginis ipsa invita[51]).

2. *Oppressio* est violatio mulieris sine *consensu,* ideo fornicari cum amente, ebria, dormiente, item cum puella, quae perfectum usum rationis nondum adepta est, habet rationem stupri. *Violentum* autem dicitur stuprum non solum ubi vis *physica,* sed etiam ubi vis *moralis* adhibetur: in utroque enim casu iniuria infertur.

Multiplici modo *stuprum* violentum committi potest: *a.* violenta oppressione; *b.* minis vel metu iniuste incusso etiam reverentiali, ut si stuprator sit superior

[48]) Cn. 1076.
[49]) Cn. 1077.
[50]) Cf. *Sporer-Bierbaum* III. pr. 4. n. 609; *Ballerini-Palmieri* II. n. 1016 ss.
[51]) *Wernz-Vidal,* Ius can. VII. 494. II; *Vermeersch-Creusen,* Epitome iur. can. III. 560.

et sua auctoritate abutatur; *c.* dolo, ut si quis puellae ignorantia abutatur eamque ad copulam adducat, quam dixerat licitam; *d.* fraude ut falsa matrimonii vel magnae dotis promissione; *e.* in somno vel ebrietate virginem opprimendo; *f.* codices civiles plerumque addunt: aetas impubes vel infra 14 annos.

24. *Malitia.* 1. Omne stuprum proprie dictum seu violentum *duo peccata* continet, alterum contra *castitatem,* alterum contra iustitiam: quaecunque enim est mulier, quae invita opprimatur, semper verum eius ius laedtiur eique proinde iniuria infertur.

2. Stuprum, quod poena ecclesiastica [52]) affectum vel peccatum reservatum est, intellegitur stuprum sensu strictissimo scilicet iniusta defloratio virginis, nisi aliud expresse notetur.

Ut mulier vi oppressa immunis sit a peccato:

a. non potest negative seu permissive se habere, sed tenetur, *resistere* tum *interne,* ne voluptati consentiat, tum *externe,* ut vim vi repellat.

b. At *clamare* non tenetur, si id fieri nequit absque vitae periculo vel notabili infamia vel absque nimia verecundia, nisi immineat proximum periculum consensus in actum consummatum. Ceterum, ut bene notat *Berardi,* casus mulieris oppressae absque propria culpa i. e. prorsus invitae non adeo frequens est.

c. Repulsio iniusti aggressoris continuari debet, etsi exinde semen effundatur, imo continuari potest per lotionem, qua post copulationem vi extortam semen abluta vagina expellitur[53]).

25. De sacrilegio. *Definitio.* Sacrilegium, prout est peccatum luxuriae, seu *luxuria sacrilega* est violatio personae, loci, vel rei sacrae per actum venereum.

26. *Malitia.* 1. Sacrilegium duo peccata continet, alterum contra *castitatem,* alterum contra *religionem:* repugnat enim reverentiae Deo in personis, locis et rebus sacris debitae.

2. Sacrilegium *personale* committitur, si persona voto publico castitatis ligata (interne vel externe) contra castitatem peccat[54]), vel si quis peccat cum eo, qui tale votum habet.

Si voto ligatus (e. g. sacerdos) peccat cum persona pariter voto ligata, uterque duo sacrilegia committit: si sacerdos religiosus peccat contra castitatem, unum sacrilegium committit, quia laedit unam obligationem ex eodem motivo bis impositam.

Votum privatum non facit proprie personam sacram, i. e. ad cultum Dei destinatam; eius tamen violatio in propria vel alia persona est peccatum contra religionem, quod quandoque improprie sacrilegium dicitur.

3. Sacrilegium *locale cum effectibus canonicis* (i. e. violatione loci et obligatione reconciliandi illum) committitur solum per illos actus,

[52]) De poenis in adulteros, incestuosos, stupratores vide Cn. 2357 et 2359.
[53]) *Lehmkuhl* I. 1013; *Génicot* I. 378 bis; *Vermeersch* IV. 79. At contra liceitatem seminis expulsionis est s. *Alph.* VI. 954, dub. 1: *Wouters* C. SS. R. De virtute castitatis[2] (1932) n. 43. 3.
[54]) *De praeceptis* n. 177. Ad quaestionem, utrum clerici in sacris ex voto vel ex lege ecclesiastica tantum ad perfectam castitatem teneantur cf. *Wernz-Vidal,* Jus can. II. n. 106 et V. 284. *L. Hertling,* Die Professio der Kleriker und die Entstehung der drei Gelübde, in ZkTh 54 (1932) 148—174. *Bertrams,* De fonte obligationis coelibatus clericorum in sacris, in Per. 41 (1952) 107—129; De voto castitatis clericorum saecularium, Per. 44 (1955) 139—174.

qui ex cn. 1172 hos effectus inducunt; ergo in casu quo locus sacer *destinatus* fuisset ad peccata carnis committenda (impii et sordidi usus), violaretur et reconciliatione egeret. Attamen sacrilegium locale *morale* idque grave certe committitur per peccata consummata carnis saltem publica, quia gravem irreverentiam erga locum sacrum continent.

De actibus imperfectis probabiliter, de actibus internis certo affirmari potest, non haberi gravem reatum sacrilegii.

Locus sacer hic intelligitur ecclesia vel oratorium publicum (coemeterium), si consecratione vel saltem sollemni benedictione ad cultum divinum dedicata sunt.

4. Sacrilegium *reale* committitur per abusum rei sacrae ad turpia, ut si missa promitteretur ad obtinendum consensum in rem turpem, vel si sacerdos sacramentum administrans vel sacra communione refectus, quo tempore sacrae species nondum sunt corruptae, carnaliter peccaret. Huc pertinet etiam gravissimum illud sacrilegium *sollicitationis* in confessione, quod confessarius sacramento poenitentiae abutitur ad peccatum turpe.

27. De raptu. *Definitio.* Raptus (quatenus est peccatum luxuriae) est abductio violenta personae cuiusvis explendae libidinis causa.

a. Distinguendus est raptus prout impedimentum matrimonii constituit, ad quem requiritur intentio matrimonii ineundi[55]) — et raptus ut delictum canonicis poenis plectendum[56]).

»Iure codicis... delictum raptus, quoad substantiam consistens in violenta abductione mulieris de loco tuto ad locum non tutum, complectitur tum raptum violentiae, cui proprie competit notio data, tum raptum seductionis, quo potius in parentes violentia exercetur, dum mulier consentiens equidem, sed minor, insciis et contradicentibus parentibus aut tutoribus, abducitur. Nihil autem interest finis, sive matrimonii ineundi sive libidinis explendae causa; nihil pariter interest conditio mulieris, utrum sit virgo aut vidua, honesta vel corrupta. Violenta seu coacta detentio, licet, quoad matrimonii impedimentum raptui seu abductioni aequiparetur, non cadit sub poenam can. 2353.«[57])

b. Ad raptum *(ut peccatum)* ergo requiritur: α. ut fiat *abductio* seu translatio de loco ad locum moraliter diversum; β. *vi illata* aut physica aut morali vel ipsi personae abductae vel iis, in quorum potestate est: parentibus, tutoribus, viro; proinde non raptus sed fuga habetur, si mulier consentit in fugam; γ. *libidinis causa;* hinc si in alium finem abducitur, e. g. ut adhibeatur ad servitia vel ad matrimonium ineundum, non est peccatum luxuriae; δ. *cuiusvis personae,* sive haec est mas sive femina, sive virgo sive corrupta, sive nupta sive innupta.

28. *Malitia.* Raptus *duo peccata* continet, alterum contra *castitatem* vel per intentionem peccandi vel per copulam carnalem cum persona rapta, alterum contra *iustitiam* propter vim illatam aut personae raptae aut iis, quorum, potestati subest, aut utrisque.

[55]) Cn. 1074.
[56]) Cn. 2353.
[57]) *Wernz-Vidal,* Ius can. VII. 482.

Articulus secundus.

De peccatis contra naturam.

§ 1. De pollutione.

29. Definitio et divisio. 1. *Pollutio vi vocis* est in viro effusio seminis sive prolifici, sive (in impuberibus et senibus) non prolifici; in muliere secretio vaginalis et glandularum qua vagina et vulva madefit (ad iuvandam copulam).

Haec utraque secretio regulariter locum habet, cum excitatio organorum sexualium certum gradum attigit; (in viro cum summo gradu, in muliere saepe iam antea incipit).

In pueris pollutio censenda est completa, si saltem erectio et effusio humoris glandularis, etsi absque spermatozois, locum habet; secus habebitur ad summum delectatio incompleta.

Nota. Ut pollutio sequatur, necesse est, ut aliqua causa nervos genitales irritet, ex quorum contractione expulsio seminis habetur. Eiusmodi causa potest esse physica (tactus, motus, frictiones, pressiones genitalium) vel psychica (phantasmata plus minusve obscoena).

Haec pollutio potest accidere *ex causis naturalibus.* Talis causa potest esse *morbosa,* ut in personis utriusque sexus qui extraordinaria excitabilitate nervorum, praesertim sexualium, vel magna debilitate generali laborant, quae utraque affectio saepe per consuetudinem peccandi contrahitur (spermatorrhoea, resp. blennorhoea). Talis affectio morbosa plerumque non est coniuncta cum delectatione, saltem non plena, et levissimis ex causis (motu, tactu superficiali, labore fatigante) locum habet.

Causa potest etiam esse *non morbosa,* ut abundantia seminis in iuvenibus post annos pubertatis et generatim in viris coelibibus; pro hominum diversa constitutione diversaque vivendi ratione haec pollutio nocturna, quam vocant, in aliis semel, in aliis bis in hebdomada, in aliis vix semel in mense accidit (n. 32).

2. *Pollutio sensu morali* est abusus facultatis generativae procurando, delectationem veneream completam extra concubitum, quae coniuncta est cum praedicta secretione, a qua nomen vulgare accepit. Dicitur etiam *mollities* (respectu habito ad defectum fortis voluntatis) vel *masturbatio* (manustupratio, ex tactibus manualibus, quibus plerumque procuratur).

Id quod intenditur in hoc peccato, non tam illa secretio est, sed potius ipsa delectatio; et etiamsi quis putet se quaerere solum liberationem a statu molesto quem efficit seminis accumulatio vel nervorum excitatio, tamen, quia seminis emissio et pacatio excitationis naturaliter nonnisi ex plena delectatione sequitur, hanc tamquam medium intendit.

»Sed delectatio regulanda est operatione; quae operatio, cum agitur de delectatione venerea, ex bono speciei ordinanda est: actus, qui eam adducit vel approbat bono speciei contrarius esse nequit«[58]).

30. 3. *Malitia* ergo pollutionis in eo est, quod vir vel mulier utitur functione generativa contra ordinem naturae (extra concubitum legiti-

[58]) *Vermeersch* IV. 100.

mum), eo quod quaeritur et procuratur per varia media delectatio venerea, quae solum ad ordinatum actum generativum data est.

a. Antiquiores auctores qui secretiones femineas pro semine habebant essentiam pollutionis pro utroque sexu ponebant in frustratione seminis; in tale definitione difficulter intelligitur, cur *frustratio seminis* sit gravis deordinatio, cum ipsa natura illud in tanta copia producat, ut nunquam omnia spermatozoa finem attingant, ut ipsa natura in pollutione naturali illud frustret, in copula sterilium et gravidarum licite frustretur, immo in ipso congressu foecundante praeter unum omnia spermata frustrentur. Praeterea, cum physiologi demonstrarent secretiones femineas nullo modo semen vocari posse, neque ad ipsam foecundationem aliquid conferre, quidam illorum auctorum ex definitione sua ad hoc pervenerunt, ut pollutionem in feminis non in aequali linea ponerent cum virili, sed potius actibus incompletis annumerarent.

Melius ergo reponitur essentia pollutionis in inordinato et innaturali usu facultatis generativae, quo quaeritur solitarie delectatio venerea. »Pollutio voluntaria substantialem continet violationem ordinis essentialis, cum vir vel mulier, qui se polluunt, exerceant qua singuli actum, qui communi opera ut actus speciei exercendus erat. Itaque gravis malitia luxuriae ... exoritur ex privatione ordinis ad speciem, quem operatio, cui delectatio coniuncta est, habere debet«[59])

b. Ideo praesertim mulieres non tam interrogandae sunt, utrum pollutae sint vel humor effluxerit; talis enim madefactio haberi potest etiam extra et ante completam delectationem, et vice versa in completa etiam non habetur vel saltem non animadvertitur; sed interrogandae sunt, num plene sibi satisfecerint, libidinem expleverint, (volle Befriedigung). Si dicunt se nescire quid hoc sit, praesumi potest, eas nondum expertas esse plenam delectationem; secus scirent illum statum.

4. Pollutio alia est *voluntaria*, quae in se vel in causa volita est; alia *involuntaria* seu naturalis, quae nulla ratione volita est, sed ex causis naturalibus sequitur.

Voluntaria alia est *directe* seu in se volita, si aliquid fit ea ipsa intentione illam sibi procurandi, vel si involuntarie evenienti praebetur consensus; alia *indirecte* seu in causa volita, quando aliquid fit cum praevisione sed sine intentione futurae pollutionis.

31. Num sint diversae speciei. 1. Pollutio specifice differt ab actibus incompletis, sicut de delectatione venerea dictum est (n. 8 et 10).

2. Pollutiones secundum se consideratae non sunt specifice diversae, sed *omnes eiusdem sunt speciei;* quia nulla apparet differentia specifica, qua diversae species constituantur. Diversi enim modi, quibus pollutio procuratur, ad ipsam pollutionem, quatenus est procuratio delectationis sine concubitu, solum materialiter et per accidens se habent, modo sola pollutio intendatur.

a. Ergo in confessione non est interrogandum de modo, quo procurata fuit pollutio: sive enim sola imaginatione vel aspectu turpi, sive tactibus propriis vel alienis, sive in proprio vel alieno corpore quaesita fuerit, semper est idem peccatum pollutionis, modo absit affectus ad personam vel ad concubitum. Accedit tamen inductio vel cooperatio si alienis tactibus humanis provocetur.

b. Complures quidem auctores docent specifice diversas esse pollutiones, prout per tactum viri, feminae vel bestiae provocantur, quia intervenit affectus ad obiectum, quod tangitur; affectus autem diversae speciei est, prout in virum vel

[59]) *Vermeersch* IV. 100.

feminam vel bestiam tendit. Nihilominus ordinarie sufficit, si quis in hoc casu ita se accuset; *pollutus sum tactibus alienis,* sive ipse alios tetigit, sive tangi se permisit et sic se polluit, quia, si non adest concubitus, affectus ordinarie non in sexum sed in solam pollutionem fertur. Quodsi affectus reipsa tendat etiam in obiectum, quod tangitur, affectus sane specifice diversus est, prout fertur in virum, in feminam vel in bestiam.

c. Notanda. α. Etiam iste modus, quo quis se polluit abutendo ore alterius, non est nisi circumstantia aggravans, nisi adsit affectus sodomiae. β. Si quis alium polluit invitum, duo peccata committit, alterum contra castitatem, alterum contra iustitiam. Si quis alium polluit consentientem, pariter duo peccata committit, alterum contra castitatem, alterum per cooperationem contra caritatem. Si duo actibus se mutuo polluunt, uterque triplex peccatum committit, duo contra castitatem se et alterum polluendo et tertium per cooperationem contra caritatem.

d. Etsi secundum se omnes pollutiones eiusdem speciei moralis sint, *ex circumstantiis* tamen complures constituuntur species diversae. Eiusmodi circumstantiae occurrunt: α. ratione *subiecti;* sic si voto publico castitatis ligatus polluitur, committit sacrilegium, si coniugatus polluitur, committit adulterium; β. ratione *obiecti;* sic si quis polluitur cum desiderio peccandi cum soluta, committit fornicationem (mentalem), si cum desiderio peccandi cum coniugata, adulterium (mentale); pollutio cum affectu sodomitico vel bestiali; γ. ratione *complicis;* si quis polluitur tactibus alienis, committit peccatum inductionis vel cooperationis contra caritatem.

32. De pollutione nocturna. 1. *Eius natura.* Haec in somnis et proinde sine advertentia et consensu actuali, sed cum delectatione peragitur.

a. Pollutio nocturna est *involuntaria,* si sequitur ex causis naturalibus a voluntate independentibus, aut ex causis voluntariis quidem, sed positis sine praevisione futurae pollutionis; et est *voluntaria in causa,* si sequitur ex actione in vigilia libere posita cum praevisione secuturae in somno pollutionis.

b. Ex causis mere naturalibus potissimum est semen superfluum, quo natura gravata se exonerat; quocirca pollutio noctura non denotat animum libidinosum, licet eam provocent et comitentur phantasmata plus minusve inhonesta. Notatu digna sunt verba *s. Thomae:* »cum humor seminalis superabundat in corpore vel cum facta est humoris resolutio, ... somniat dormiens ea, quae pertinent ad expulsionem huismodi humoris abundantis vel resoluti«[60]).

33. 2. *Eius malitia. a.* Pollutio nocturna naturalis, utpote tum in se tum in causa *involuntaria* omni culpa vacat, sive dormienti placet sive displicet.

Ideo licet eam optare vel de habita gaudere propter alleviationem naturae.

b. Pollutio nocturna, quae *semisopitis* quandoque accidit, censeri non debet mortalis, etsi consensus ei praebeatur, quia fit cum imperfecta cognitione et voluntate. Idem dicendum est de nocturnis tactibus. In dubio nullum consensum adfuisse iudicandum est, si talia in statu vigiliae ordinarie displicent, quia ex ordinarie contingentibus iudicium ferendum est.

c. Pollutio nocturna vero, si est *in se voluntaria* non iam est naturalis, sed grave peccatum; *in causa* vero *voluntaria* grave vel leve peccatum est, prout actio ante somnum sine rationabili causa et cum sufficienti

[60]) *Summa* II. II. q. 154. a. 5.

advertentia posita natura sua graviter vel leviter in pollutionem provocandam influit.

34. De malitia pollutionis in se voluntariae. Pollutio directe volita semper est peccatum mortale: nam *a.* quaelibet pollutio in se voluntaria continet totalem inversionem ordinis a Deo statuti pro usu facultatis generativae;

b. non esset sufficienter provisum propagationi generis humani, sanctitati vitae coniugalis, destrueretur admirabilis proportio inter onera et commoda coniugii et moderatio voluptatis per ipsa onera coniugio imposita, — si non sub gravi prohiberetur; haec bona speciei et ordinis communis postulant gravem prohibitionem.

c. Quare *s. Paulus* mollitiem expresse recenset inter peccata, quae excludunt a regno Dei: *neque molles... regnum Dei possidebunt*[61]).

1. Ergo nunquam licitum est pollutionem directe procurare, ne quidem, si eiectio seminis ad sanitatem conservandam videretur necessaria[62]): nam etiam pollutio, quae tamquam medium ad aliquem finem obtinendum assumitur, in se et directe volita est, etsi non propter se.

2. Neque licet consensum dare delectationi pollutionis praeter intentionem ortae.

3. Pollutionem (sive in vigilia sive in somno) sponte ortam aliquo modo ex intentione libidinosa vel per actionem (tactu, motu vel situ etc.) natura sua graviter influentem promovere graviter illicitum est; at nulla est obligatio impediendi pollutionem sponte sua evenientem vel in somno iam inceptam, sed permitti potest, ut natura se exoneret, modo absit consensus in delectationem.

a. Consulendum utique est, praesertim propter periculum consensus, ut pollutio iam imminens, si fieri potest cohibeatur[63]).

Liceret autem medicinam sumere, quae solum hunc effectum habet, ut organismus reguletur et consequenter eiectiones difficiles et molestae faciliores reddantur.

b. Ut caveatur *consensus* in delectationem, dum involuntarie contingit pollutio, optimum est situm mutare vel saltem aut orando et pias cogitationes fovendo aut de rebus profanis cogitando mentem ad alia divertere. Ad cavendam *cooperationem* ad pollutionem evenientem a tactibus et ab agitatione corporis voluntaria abstinendum est.

c. Quilibet motus seu impulsus corporis *deliberate* adhibitus, quo effectus pollutionis sequatur, graviter malus est, attamen a motibus deliberatis distinguendi sunt motus seu impulsus, qui sponte vi naturae se exonerantis in corpore oriuntur, ut effectus pollutionis perficiatur.

35. De malitia pollutionis in causa volitae ex iis iudicium ferendum est, quae supra (n. 12) dicta sunt, scilicet pollutio in grave vel leve peccatum imputatur, prout eius causa natura sua gravis vel levis in

[61]) 1. Cor. 6, 10. Propositio 49. ab *Innocentio XI.* damnata habet: *mollities iure naturae prohibita non est*... (Dz. 1199).
[62]) Cf. *S. Offic.* 2. aug. 1929. A. A. S. XXI. 490.
[63]) *A. Eschbach* l. c. disp. 5. c. 4. a. 2. § 3.

genere luxuriae est; in peccatum autem non imputatur, si non est luxuriosa vel si adest sufficiens ratio illam causam ponendi.

a. Ratio sufficens in eo est, quod quis vere et sincere aliud agit, non luxuriam, e. g. si quis sincere aliquid necessarium vel utile agit, si exortae delectationi non consentit; haec per accidens sequitur et non imputatur. Si vero in ipsa causa ponenda iam quaerit aliquam delectationem, tunc iam initium pollutionis posuit, cuius completio proin in culpam imputatur.

b. Ut pollutio possit dici in causa voluntaria, requiritur, ut is, qui eius causam ponit, advertat ad effectum pollutionis ex ea secuturum. Qui ergo, quando causam pollutionis ponit, vel ad effectum et provenientem non advertit, vel prudenter iudicat effectum non esse secuturum, ei pollutio, etsi sequatur, imputari nequit (utique vitato consensu).

c. Qui propter peculiarem dispositionem atque infirmitatem frequenter pollutiones patitur ex actionibus in se licitis, quae natura sua leviter tantum in eas influunt, e. g. ex equitatione, non tenetur ab illis actionibus abstinere, modo exclusus sit consensus in delectationem: utitur enim in illis ponendis iure suo. Sed si actio leviter peccaminosa est, ut lectio parum turpis, aspectus imaginis parum obscoenae, et iusta causa non excusatur, numquid tenetur eam propter malum hunc effectum sub gravi vitare? *Per se* sub levi tantum eam vitare debet: malitia enim pollutionis in causa volitae desumitur ex influxu, quem causa natura sua, non ex influxu, quem de facto ob peculiarem complexionem subiecti in eam habet. *Practice* vero a peccato gravi raro excusabitur ex alia ratione: qui enim experientia edoctus, se eiusmodi actione frequenter pollui, nihilominus sine necessitate eam ponit, ex prava intentione eam ponere convincitur.

Si ergo e. g. usus alcooli vel herbae nicotianae (tabaci) alicuius nervos ita excitet, ut inde pollutio sive in somno sive extra somnum sequatur, nulla est obligatio ab illis rebus abstinendi, si usus moderatus ideoque licitus est; malignus effectus simpliciter permitti potest, modo caveatur consensus. Quodsi usus illarum rerum immoderatus est, ex praecepto castitatis *sub levi* ab eis abstinere debet, alias peccat pro gravitate materiae graviter vel leviter contra temperantiam et leviter non graviter contra castitatem, quia res illae per accidens et ideo ex se leviter tantum libidinem excitant.

36. De sufficienti ratione. 1. *Declaratio.* Quia pollutio in peccatum non imputatur, si actio, quae illam causat, ex sufficienti ratione ponitur, iam quaeritur, *quando adsit sufficiens ratio* ponendi actionem, ex qua praevidetur secutura pollutio. In eiusmodi actione, quae potest esse causa pollutionis, adest duplex periculum: pollutionis et consensus in voluptatem veneream. A periculo consensus in turpem delectationem hic praescinditur: Ad illud namque applicanda sunt principia, quae de periculo seu de occasione peccandi alibi exponuntur[64]). Ad iudicium ferendum de sufficientia rationis in particulari casu principia notanda sunt, quae infra sequuntur.

Maior ratio requiritur, ut possit admitti periculum consensus, quam ut admitti possit periculum materialis pollutionis. Hinc fieri potest, ut quis propter periculum proximum consensus sub gravi teneatur evitare actionem, quam propter solum periculum proximum pollutionis cavere, vel saltem sub gravi cavere non tenetur. Qui e. g. in equitatione, quam recreationis causa suscipit, frequenter non solum polluitur, sed etiam per consensum in delectationem peccat, si aliis mediis peccatum excludere nequit, equitationem omittere tenetur, quam propter solum effectum pollutionis omittere non tenetur. — Lectiones eroticae otiose susceptae, colloquia tenera cum persona diversi sexus, oscula pueris impressa,

[64]) Cf. *De principiis* n. 325 ss.

etsi propter periculum pollutionis leviter tantum peccaminosa sint, sub gravi tamen ab eo evitari debent, quem coniiciunt in proximum periculum consentiendi.

37. 2. Principia. *a.* Si periculum se polluendi ex natura actionis *proximum* est, *gravis* ratio requiritur, ut actio inducens periculum licite poni possit; gravis ratio autem censetur tum necessitas, tum vera utilitas propria vel aliena.

Ergo licet medicis et chirurgis curare infirmos et procurare partus, licet famulis inservire necessitatibus corporis in balneis vel nosocomiis, etsi hac occasione patiantur pollutiones. Periculum autem proximum consensus, si quod adest, semper praecaveri debet, eo quod aptis remediis illud reddatur remotum aut nullum.

b. Si periculum se polluendi ex natura actionis *remotum* est, *levis* ratio seu quaevis causa rationabilis sufficit, ut actio inducens periculum licite poni possit.

a. Ergo excusant omnes illae rationes, quae bona fide apparent vel necessariae vel utiles vel convenientes, quin etiam solum commodae animae vel corpori. Quare per se licitae sunt hae actiones, etsi praevideantur provocare pollutionem; α. Oscula, amplexus, manus, apprehensiones iuxta morem patriae; β. choreae honestae ex convenienti recreatione susceptae; γ. equitare etiam solum recreationis causa; δ. exercitia gymnastica peragere; ε. certo situ decumbere etiam solum ad commodius quiescendum; . sedendo crus cruri imponere; . cibos valde conditos vel potus calidos moderate sumere.

b. Si causa ponendi actionem, ex qua secutura praevidetur pollutio, habet quidem aliquid commodi et utilitatis, sed non sufficientis ad turpem effectum excusandum, e. g. studium artis medicae vel anatomicae ex curiositate susceptum, probabiliter non committitur peccatum mortale, modo exclusus sit consensus[65]).

38. *Num liceat pruritum, quem quis patitur in verendis, tactu vel fricatione abigere, quantumvis pollutio sequatur.*

a. Si pruritus (Jucken) est levis et facile tolerabilis, *s. Alphonsus* non permittit tactum, quo ille abigatur cum periculo pollutionis excluso consensu; tactum vero permittit, si aliqua tantum commotio secutura sit.

b. Si pruritus est magnus et molestus et ortum habet ex acrimonia sanguinis vel aliquo morbo, licitum est illum tactu vel fricatione abigere etiam cum periculo pollutionis, excluso tamen consensu: habetur enim actio cum duplici effectu; bonus intenditur, malus ex iusta causa permittitur.

c. Si autem pruritus ortum habet ex ardore libidinis, non licet tactu vel fricatione illum abigere cum periculo pollutionis, quia ex effectu malo demum sequitur effectus bonus: tactus enim directe tendit in procurandam pollutionem seu in sedandam libidinem et hoc medio demum abigitur pruritus.

Ut discerni possit, unde dolores in genitalibus oriantur, ad hoc attendendum est. Si dolores non cessant, nisi motus carnales vel pollutio secuta sint, haec censeri debent medium ad sedandum dolorem et proinde ex tactu et fricatione per se orta. Quodsi tactibus vel fricatione peractis dolores cessant, etsi motus carnales vel pollutio aut nullatenus aut non semper sequantur, signum est haec

[65]) Cf. *Lessius*, l. 4. c. 3. n. 118.

non esse medium sedandi dolorem et motus ac pollutionem per accidens sequi. Ceterum si valde molestus est pruritus, ex acrimonia sanguinis potius quam ex libidine ipsum ortum habere iudicandum est. Si dubium est, utrum ex acrimonia sanguinis an ex libidine oriatur, a pruritu se liberare licet: etenim ut hoc prohibitum sit, certo constare debet ipsum a libidine procedere[66]).

39. Pro praxi.[67]) Cum vitium pollutionis nunc temporis in utroque sexu frequentissimum sit (frequentius tamen in viris quam in feminis), iuvabit illius causas, effectus et curam paucis exponere.

1. **Causarum** aliae externae, aliae internae sunt. *Externae* sunt mala aliorum exempla, quibus accensendi sunt libri pravi quamplurimi cuiusvis generis et imagines turpes, quae excitant libidinem. Otium, quod omnium quidem vitiorum, praesertim vero vitiorum carnis origo est, item mollis et effeminata educatio. Omne id, quod nervos genitales excitat, ut diu voluptatis causa cum rebus venereis occupari, cubitus supini, calor lecti, cibi excitantes, cuiusmodi sunt valde calidi et conditi, et abundantes potus alcoolici. Matres, nutrices et famulae, quae ad infantes quietandos horum membra genitalia contrectantes sensum venereum excitant. Praeterquam quod lege morali id prohibetur, insuper dispositionem et proclivitatem ad venerea affert. Insuper immundities circa genitalia, praesertim smegma praeputiale, quod inter praeputium et glandem reperitur (quod propterea hinc inde lotione in aqua removendum est). Addendum est impium medicorum consilium, quod adolescentibus praebetur, semel saltem in hebdomada se polluendi, cum natura id exigat et valetudini non noceat. Verum hoc consilium nec moralitati nec valetudini consulit, cum pravus se polluendi habitus peiora vitia carnalia secum ferat, quae valetudinem paulatim destruunt. Causae *internae* sunt peculiaris status organismi, cuiusmodi est complexio sanguinea et nervosa, defectus curae genitalium, aegritudines, quae systema nerveum afficiunt ut phthysis pulmonaris et hysteria. Accedit magna delectatio, quam hoc vitium affert, et facilitas, qua illud occultari potest.

Nota. Quamvis vitium pollutionis ordinarie ab hominibus sanae mentis solum voluptatis causa committatur, concedi tamen debet illud saepius non unice a voluntate pendere, sed complexionem corporis plus minusve ad illud disponere atque impellere eiusque culpam moralem imminuere.

2. **Effectus** huius vitii diu continuati funestissimi sunt, inter quos potissimum numerari debent graves irritationes systematis nervei, generalis totius organismi defatigatio atque debilitas, palpitatio cordis et circulationis perturbatio, ex quibus morbi hypochondriae et melancholiae facile oriuntur, qui quandoque in dementiam degenerant. Acies intellectus et energia voluntatis debilitantur, adeo ut ii, qui huic vitio indulgent, etsi post lapsum eos poeniteat, a peccato tamen abstinere vix possint.

Nota. Maligni huiusmodi effectus non tamen in omnibus se produnt. Sunt enim homines adeo robustae constitutionis corporis, ut ex hoc vitio exigua tantum valetudinis damna et leves nervorum perturbationes patiantur. Ideo ab exaggerationibus cavere debent, qui iuvenes luxuriosos expositis malis effectibus a vitio absterrere conantur.

[66]) Cf. *s. Alphonsus* n. 483.
[67]) Cf. *A. Eberle*, Über die Versuchung. Mit besonderer Berücksichtigung der experimentellen Sexualbiologie u. Psychopathologie in Theol. pr. Qsch. Linz 1941, 95—116 et imprimis 208—233.

3. **Cura.** Hoc vitium semel contractum, nisi specialis gratiae auxilium interveniat, aegre ac difficulter tantum eiicitur; nihilominus cum animae et corpori tot damna afferat, omnes, quorum interest, monendi sunt, ut in eius curationem serio intendant. Certa signa, ex quibus hoc vitium in adolescentibus cognosci possit, non habentur, attamen parentes et magistri, de hac re satis instructi, ex certis incommodis, quae filii eis manifestant, illud cognoscere et opportunis remediis cohibere possunt, praesertim removendo causas, ex quibus vitium inducitur.

Remedia naturalia seu hygienica: mentem distrahere; corpus exercere usque ad defatigationem; balneis vel lotionibus frigidis uti; genitalibus debitam curam impendere: organa genitalia tum in pueris tum praesertim in puellis (propter menstrua) crebis lotionibus indigent; lectum durum adhibere; non supine dormire: cum positio dorsalis seu supina nervos genitales excitet, cubitus sit lateralis et quidem dexter; mane somno excusso statim surgere; mane corpus circa genitalia aqua frigida (cum aceto mixta) lavare; ante cubitum vesiculam urinariam evacuare; eligere cibos leves, facilis digestionis, non excitantes, qui exigio volumine sufficientem nutritionem praebent; a potionibus valde alcoolicis et vespere a carnibus abstinere; vestes ne sint nimis calefacientes nec comprimentes genitalia. Sunt etiam medicinae, quibus nervosae erectiones, si frequentes et vehementes sint, reprimantur.

Remedia moralia: vitii odium atque horrorem incutere et recuperandae virtutis desiderium aptis motivis inspirare; ad fugam occasionum, frequentiam sacramentorum et exercitia pietatis hortari; roborare voluntatem, ut spreta voluptate strenuo adhibeat apta remedia. Plerisque efficacissimum remedium est matrimonium, quod, ut quam primum contrahant, iis, qui huic vitio dediti sunt, consulendum est. Tamen non omnibus prodest; multi post matrimonium contractum nihilominus vitio indulgent; ideo iam antequam matrimonium ineant, aliqua emendatio procuranda erit.

4. **Confessarii,** qui in curam poenitentis habituati in vitio turpi intendunt, praeter ea, quae supra indicantur et quae consuetudinariis et recidivis passim suggeruntur, haec in particulari notent.

a. Prudenter explorent tempus, ex quo poenitens huic vitio deditus sit, pariter cognoscere studeant tum corporalem eius complexionem, tum peccatorum circumstantias, quo nimirum tempore, quo loco, in quibus rerum adiunctis lapsus accidere soleat.

b. Curent, ut ad eundem confessarium redeat, mox post lapsum confessionem instituat et, si fieri potest, etiam s. communionem suscipiat.

c. Inspirent ei spem victoriae atque in hunc finem exigant, ut quotidie mane et vespere ter salutationem angelicam recitet in honorem purissimae Virginis ad impetrandam corporis et animi puritatem, addito proposito non peccandi.

d. Sunt iuvenes utriusque sexus, habitu pollutionis irretiti, qui ob corporis complexionem nervosam vel sanguineam vehementes tentationes experiuntur, et quamvis resistant et orent, nihilominus polluuntur. Sciant pollutiones, quas vere inviti patiuntur, sine peccato esse.

e. Sunt alii, qui primum tentationi resistunt, deinde vero, si tentatio urgere pergat, ei cedere solent. Hi animandi sunt ad ulteriorem resistentiam: mox enim secutura erit pollutio, quae utpote praeter voluntatem eveniens inculpabilis est.

f. Tandem inveniuntur alii, qui decumbentes in lecto vehementes commotiones carnis patiuntur, quibus si positivam resistentiam opponere pergant, obdormiscere nequeunt. His suadendum est, ut implorato Dei auxilio et elicito dissensu tuta conscientia passive se habeant, quidquid evenerit[68]).

40. Status plus minusve pathologici.

Etiam homines, qui secus castam vitam duxerant et ducere volunt, per diem neque cogitant de impuris, saepius molestas vexationes noctu experiuntur, se coactos dicunt ad pollutiones peragendas, nec resistere potuisse. Quorum numerus nunc temporis auctus cohaerere videtur cum debilitate nervorum et psychoneurosibus, quae frequentius occurrunt. Ita sunt in quibus pollutiones naturales retardantur vel retinentur, sive ex complexione physica; sive ex anxietatibus mentis; expergefiunt excitati, sed antequam res ad finem usque pervenerit; oriuntur phantasmata, congestiones molestae et dolorosae, capitis vertigo, ita ut noctes insomnes ducant, usque dum pollutionem perfecerint. Alii, dum mens quiescere incipit ad somnum capiendum, excitationes semper vehementiores patiuntur, quae fatigant et tamen somnum impediunt; hi diu fortasse resistunt, et orant, et tamen in fine pollutionem adducunt.

Inveniuntur nunc confessarii, qui, simulatque talem statum pathologicum suspicantur, statim pronuntiant, nil peccaminosi haberi in actibus, quibus illi se polluunt, immo consilium dant, ut quieta conscientia actus ab illa impulsione postulatos perficiant, et ita se liberent ab infirmitate sua. Talis agendi modus confessariorum probari non potest et funestissimas sequelas habet; magna enim consideratione opus est et distinctione, ne per similia consilia omnes habenae relaxentur, et vitium altiores radices agat.

1. Etiam quando certe agitur de impulsu invincibili, tale consilium solum locum habet, ubi impulsus versatur circa actionem innocuam et indifferentem, ad quam non habetur vehemens inclinatio naturalis, neque periculum vitii nocivi contrahendi. Nemo sane homini, qui tali modo se attractum sentit ad alcoolica, consilium dabit, ut quieta conscientia sumat quantum et quoties ille impulsus postulat, et ita repetitis actibus se liberet a suo pathologico desiderio. In nostra materia multo funestius esset simile consilium.

Testibus medicis (v. g. *Ianet*) tales impulsus initio sunt valde tenues; augentur vero praecise per imaginatam irresistibilitatem quam foveret tale consilium confessarii.

2. Neque ex eo, quod illi homines per diem ne cogitant quidem de peccato committendo, statim sequitur, illos impulsus insuperabiles et pollutiones involuntarias esse. Involuntarii esse possunt, si nempe oriuntur ex *impulsu mere mechanico* vel *motorio,* v. g. si pollutio demum adducitur per quosdam motus corporis nervosos, spontaneas crurium contractiones vel rigiditatem; si vero *impulsio* est *psychica,* ita ut homo quasi consilium ineat, quomodo se liberet et tunc tactus manuales vel corporales exercet, non est involuntaria, nisi forte aliqua absurda et erronea idea, quam vere vigil non admisisset, imperfectum voluntarium demonstret.

---

[68]) Cf. *s. Alphonsus* l. 5. n. 9. *Aertnys-Damen,* Theol. mor.[10] n. 620. *Eschbach* p. 556 ss.

3. In dubio utique favendum est his miseris, quia praesumptio stat pro iis, cum vigiles nil peccaminosi agant. Immo etiam quoad actus peccaminosos dici eis potest, aliquam rationem mitius iudicandi adesse in morbosa qualitate totius status; hoc dici potest et debet, ne animum et spem deponant, sed ex altera parte non potest dici eos omnino excusatos esse, iam ex hac ratione, ut etiam ipsi conatus faciant et collaborent pro sanatione.

4. Ex his facile iudicium patet quoad s. communionem et celebrationem; quoties pollutio orta est ex mere mechanica impulsione, vel etiam ex impulsione psychica coniuncta cum quodam errore in iudicando, porro in dubio de pleno voluntario, admittantur ad s. mensam praemisso actu contritionis; ubi agitur de impulsione psychica cui plene vigiles et deliberati indulserunt, postulanda erit confessio, quod valebit etiam ad voluntatem firmandam.

5. Causa vero totius status morbosi secundum consilium probi et periti medici curanda est; sunt media, quae totam complexionem regulant, ita ut ex hoc etiam pollutiones nocturnae facilius et sine interruptione somni accidant; sunt alia media, quae excitationes nervosas paulo mitigant; praesertim vero successum habebit psychotherapia (per suggestionem et persuasionem anxietates removentur, concentratio et quies animi promovetur) coniuncta cum levibus exercitiis gymnasticis vel sola rhythmica et profunda respiratione in aëre salubri, quae etiam sine medico prudenter exerceri possunt.

41. De distillatione. Distillatio est effusio modica alterius humoris viscosi sine colore (sicut aqua) non prolifici e glandulis urethrae. In pollutione effusio humoris (flavi coloris) est copiosior et cum magna commotione coniuncta; in distillatione econtra effusio est exigua et fere guttatim accidit cum levi tantum aut vix ulla commotione.

Haec distillatio accidit: *a.* aut ex causa naturali (irritatione vel catarrho urethrae, glandularum vel ex debilitate); tunc non est peccatum, sed morbus a medico curandus; *b.* aut ex libidine oritur, tunc iam commotionem veneream continet et est inchoata pollutio.

§ 2. *De sodomia.*

42. Natura. *Sodomia* est concubitus cum persona eiusdem sexus vel cum persona diversi sexus, sed in vase indebito.

a. Concubitus non habetur, quando aliquis manu, pede, ore vel brachio alterius genitalia tangit et vicissim ab altero tangitur, sed de ratione concubitus est, ut corporum ipsorum coniunctio intercedat, adeo ut saltem ex una parte membri genitalis applicatio ad corpus alterius locum habeat, sive in vase praepostero (in ano), sive in ore, sive inter crura vel brachia, sive in alia corporis parte id fiat.

De ratione concubitus non est vasis alicuius penetratio; nihilominus specifice concubitus a tactu impuro differt; essentiale discrimen in eo est, quod in tactu affectus turpis fertur in pollutionem, in concubito vero in personam, quacum fit concubitus contra naturam.

b. Ex definitione duplex distinguitur sodomia: *perfecta* et proprie dicta, quae est concubitus cum persona eiusdem sexus, ergo maris cum mare, feminae cum femina: et *imperfecta* seu improprie dicta, quae est concubitus cum persona diversi sexus, sed in vase innaturali seu praepostero. Ab imperfecta sodomia specie non differt irrumatio i. e. concubitus in ore[69]).

c. Essentia huius criminis consistit in affectu aut ad sexum aut ad vas indebitum: utrumque est contra naturam, quia natura ad generationem prolis tum sexum tum etiam vas debitum requirit. Insuper continet peccatum contra caritatem propter cooperationem immediatam.

43. Principia. 1. Sodomia est crimen multo gravius simplici pollutione, tum in se, quia tendit in sexum aut vas indebitum, tum ratione cooperationis, quia uterque ad peccatum alterius concurrit[70]).

2. Sodomia perfecta et imperfecta specie ab invicem differunt, quia affectus ad sexum indebitum specialem malitiam continet, diversam ab affectu ad vas indebitum.

a. Sodomia perfecta inter personas eiusdem sexus diversis modis committi potest; specifice tamen non differt, sive in vase praepostero sive in alia corporis parte concubitus fit. Quare in confessione sufficit scire concubitum cum seminis effusione locum habuisse, quin necesse sit de modo concumbendi ulterius interrogare.

b. Sodomia imperfecta inter marem et feminam uno tantum modo committitur, si nempe concubitus fit in vase praepostero. Quodsi concubitus in alia corporis parte locum habet, non committitur sodomia, sed fornicatio in affectu cum pollutione in effectu.

3. Nihil refert, utrum quis agens an patiens fuerit, species peccati eadem est: quare in confessione de hac re non est interrogandum. Sed in patiente affectus sodomiticus deesse potest. Utrum autem pollutio, quae in agente facilius accidit quam in patiente, locum habuerit necne, declarandum est.

4. Ubi agitur de poenis ecclesiasticis[71]) vel reservatione, intelligenda est sodomia perfecta et consummata, quae committitur inter mares cum penetratione vasis praeposteri et cum seminatione ibidem facta[72]).

§ 3. *De bestialitate.*

44. Natura. *a. Bestialitas* est concubitus hominis cum bestia. Nihil refert, qua ratione concubitus acciderit, sive in vase naturali sive in

[69]) Cf. *Wouters,* De virtute castit. n. 56.
[70]) Cf. Rom. 1, 24ss. Gen. 18, 20 s.
[71]) Cn. 2357—59.
[72]) *Salmanticenses,* tr. 26. c. 7. n. 109.

alia corporis parte, sive cum seminis effusione sive absque illa, modo concubitus locum habuerit.

b. Si peccatum bestialitatis reservatum est, intelligenda est bestialitas, quae in vase naturali cum seminis effusione committitur, ergo bestialitas consummata, nisi aliud a reservante declaretur[73]).

45. Principia. 1. Bestialitas est gravissimum inter luxuriae peccata, horribilius ipsa sodomia. Specialis eius malitia in affectu ad speciem diversam consistit, quod rectae rationi magis adhuc repugnat, quam accessus ad sexum vel ad vas indebitum[74]).

2. Bestialitas specie non differt, sive commissa fuit cum bestia huius vel illius speciei; et quandoquidem nunc exploratum est ex eiusmodi concubitu generationem sequi non posse, nihil refert, cuius sexus bestia fuerit, utrum mas an femina: specifica enim malitia in accessu ad diversam ab homine speciem consistit, ad quam diversitas specifica et sexus bestiarum solum materialiter se habet.

3. Tactus impudici cum bestia non sunt peccatum bestialitatis, nisi affectus turpis tangentis praecise in bestiam feratur, id quod raro accidit, cum peccans ordinarie solum libidinem explere intendat; quare haec circumstantia necessaria in confessione declarari non debet, si quis mediante lingua iumenti vel alterius bestiae voluptatem veneream vel pollutionem in se excitaverit.

Appendix.

Ad complendam tractationem de peccatis luxuriae paucis agendum est *de appetitu sexuali abnormi.*

Appetitus sexualis duplici modo a communi norma deflecit: *a.* eo quod ultra modum auctus est *(hypersexualitas); b.* eo quod alio modo se exserit *(perversio sexualis).*

46. De hypersexualitate. 1. Affectus sexualis in diversis hominibus, quod vehementiam attinet, diversus in viris vehementior est quam in feminis; sed etiam personarum eiusdem sexus alii aliis vehementiorem sortiti sunt; quandoque vehementiam extraordinarie magnam attingit. Eiusmodi appetitus sexualis vehementior tum in iis reperitur, qui psychico defectu laborant, tum in iis, qui psychopathici non sunt.

2. Huius rei causa est partim dispositio hereditate acquisitia, partim aegrotatio nervorum, partim abusus potus alcoolici. Accedunt excessus sexuales, qui tum animi aegritudinem tum affectum sexualem augent: repetiti enim excessus pravum habitum generant, qui quandoque adeo enormiter excrescit, ut libido ex quavis vel levissima causa excitetur et dein fere mechanice (physica necessitate) ad pollutionem propellat.

[73]) Ibid. n. 140.
[74]) Cf. Levit. 20, 15 seq. Ex 22, 19.

3. Signa, ex quibus dignoscitur, appetitum sexualem ultra modum (pathologice) auctum esse, haec sunt: si libido vix satiata mox iterum excitatur; si libido excitatur ex aspectu rerum in genere luxuriae indifferentium; si affectus sexualis hominem adeo occupat, ut fere solum de hac re cogitet et loquatur et media quaerat satiandi affectum.

4. *Imputabilitas.* Qui mente sani sunt, affectum sexualem, etiam vehementiorem, reprimere atque moderari possunt et debent; neque ullum sanitatis detrimentum patiuntur, eo quod appetitui sexuali etiam vehementissimo non satisfaciunt. Ideo peccata contra castitatem commissa eis imputanda sunt iuxta principia de concupiscentia in libro de Principiis (n. 53) exposita. Quin etiam illi, qui psychico defectu laborant, voluntarie et culpabiliter peccant, nisi defectus sit maioris gradus. Excessus sexuales eo minus voluntarii et culpabiles erunt, quo maior et intensior est animi aegritudo; plene involuntarii sunt in iis, qui mente aegroti seu plene psychopathici sunt.

Notandum est medicos materialismo addictos eos (praesertim iuvenes), qui frequentes pollutiones et vehementes excitationes sexuales patiuntur, pessimo consilio hortari, ut ad malum minuendum adeant mulieres: dicunt enim abstinentiam saluti corporis et mentis gravia detrimenta afferre. Non desunt media atque medicamenta, quibus vehementia libidinis sexualis minuatur, ideo ad medicum dirigendi sunt, quibus id opus est, sed ad medicum catholicum, qui mediis licitis utitur ad malum propulsandum, et cui persuasum est castitatem lege naturae praeceptam, etiam perpetuam, sanitati nec corporis nec animae nocere.

Nota. 1. Sunt *infantes,* qui iam ante pubertatem motus sexuales percipiunt; immo iam ante usum rationis abnormes huiusmodi dispositionis quandoque occurrunt. Huius rei causa saepius est abusus ancillarum numquam satis detestandus, quae ad quietandos infantes horum genitalia titillant.

2. Sunt *homines,* qui rebus, quibus alii ordinarie ad libidinem excitantur, motus nullos percipiunt. Huc pertinent sexualiter *frigidi* qui dicuntur.

3. Sunt *senes,* in quibus exstincto iam per aliquot annos sensu sexuali, hic iterum reviviscit.

47. De perversione sexuali[75]). 1. *Perversio sexualis* in eo consistit, quod appetitus sexualis et actiones sexuales eo *abnormes* sint, quod libido non actibus internis et externis ad venerea pertinentibus, ut ordinarie fit, sed aliis a vita sexuali prorsus alienis excitatur.

2. Fieri quidem potest, ut dispositio sexualis, initio a communi norma non aliena, per peccata luxuriae contra naturam diu commissa facta sit abnormis; ordinarie tamen dispositio abnormis hereditate a parentibus transmissa est cum morbida affectione systematis nervei.

3. Perversae dispositionis sexualis quatuor diversae formae distinguuntur: Sadismus, Masochismus, Fetischismus, Sexualitas contraria.

a. Sadismus[76]) dicitur, si delectatio venerea excitatur imaginationibus vel *actionibus,* quae crudelitatem et vehementiam continent, cuiusmodi sunt: strangulare, cultro pungere, percutere, flagellare, trucidare (Lustmord).

[75]) *Capellmann-Bergmann,* Past.-Mediz.[18] S. 196 ff. *Niedermeyer* I. pg. 202—210.
[76]) Nomen ductum est a Marquis *de Sade,* qui hac perversitate affectus erat et veluti prototypon illius exhibet.

α. Hae actiones non peraguntur ad obtinendam copulam a persona, cui vis infertur, sed ad excitandam atque explendam per eas propriam libidinem.

β. Frequenter in viris, vix unquam in feminis, haec perversio reperitur: cum enim vir in vita sexuali sit principium activum et, si ita loqui fas est, aggressivum, ipsa orta videtur ex degeneratione muneris, quod in functionibus sexualibus viro naturaliter competit.

b. Masochismus[77]) dicitur, si delectatio venerea eo excitatur, quod quis violentias et cruciatus *patitur*, cuiusmodi sunt percuti, calce impeti, verberari, flagellari, pungi usque ad effusionem sanguinis etc.

In mulieribus haec perversio potissimum reperitur, id quod ex supra dictis facile intelligitur, cum mulier in functionibus sexualibus magis passive se habeat. Non carent quidem sensu doloris, dum vim patiuntur, sed sensu voluptatis venereae dolor abunde compensatur.

c. Fetischismus dicitur, si libido excitatur imaginationibus vel actionibus, quae ad venerea non pertinent, et proinde alias aptae non sunt ad voluptatem excitandam.

Res vel partes corporis, quarum imaginatio vel contrectatio sensum venereum excitant, sunt manus, pes, oculus, crines, indusium, calcei, pennae, panni etc. Plerumque hae res vel corporis partes ad determinatam personam, inordinato affectu dilectam, relationem habent; sed fieri potest, ut etiam ex se independenter a relatione ad certam personam delectationem veneream et pollutionem provocent.

d. Sexualitas contraria dicitur, si appetitus sexualis in personam eiusdem sexus tendit (homosexualitas). Sensus venereus proinde non ex imaginatione, aspectu vel tactu personae diversi, sed eiusdem sexus provocatur.

α. Peccata, quae ab iis committuntur, qui hac perversione laborant, sunt pollutiones per tactus provocatae et concubitus sodomitici. Si perversa inclinatio in pueros fertur, *paederastia* vocatur, ordinarie tamen in viros tendit.

β. Haec perversio etiam in mulieribus reperitur, in quibus *amor lesbicus* vel sapphicus vocatur atque ad mutuas pollutiones et peccata sodomitica inducit, quae mulieres inter se committunt.

4. *Imputabilitas. a.* Perversio sexualis *non semper est signum aegrotae mentis:* perversiones etiam in iis reperiuntur, qui nullo defectu psychico laborant; id tamen affirmari posse videtur, perversiones frequentius in hominibus aegrotae quam sanae mentis haberi.

b. Non solum ii, qui mente sani sunt, sed etiam ii, qui psychico defectu laborant, appetitus sexuales perversos *reprimere possunt;* quibus proinde peccata (perversitates) commissa imputanda sunt, nisi defectus psychicus maiorem gradum attigerit. Ineluctabilis tum fit, cum ad defectum psychicum magna vehementia appetitus sexualis sive ordinarii sive perversi accedit.

5. Quaerunt, num peccata cum persona eiusdem sexus ab iis commissa, quibus contraria sexualitas innata est, sint peccata specifica sodomiae, cum affectus perversus erga eundem sexum in eis sine propria voluntate ideoque inculpabilis sit. — Verum cum specifica ratio sodomiae in affectu ad eundem sexum consistat, de ratione sodomiae dubitari nequit, etsi natura in eundem sexum ferantur et a sexu diverso

[77]) Nomen sumptum est a *Sacher Masoch*, qui hanc perversionem in suis fictis narrationibus (Romane) potissimum describit.

aversionem patiantur. Sicut ergo alii ingenitum affectum fornicarium ita illi ingenitum affectum sodomiticum reprimere debent.

Nota. Confessarius sciat oportet, quaedam vestigia dispositionis sexualis perversae quandoque etiam in iis reperiri, quorum vita sexualis ceterum a communi norma non discedit: non pauci enim occurrunt, qui imaginationibus vel actionibus turpiter excitantur, quae ad venerea vix quidquam referuntur, ut castigatione puerorum per imaginationem repraesentata, lectione cruciatuum, quos martyres passi sunt, imaginatione vel tactu crinium in nodum collectorum etc. Contra tentationes ex eiusmodi imaginibus vel actionibus ortas aeque pugnare debent ac contra alias tentationes castitatem invadentes. Ii, quorum perversio sexualis perfecta est, *solum* per media abnormia, per media turpia autem nullatenus aut parumper tantum excitantur.

QUAESTIO QUARTA

De peccatis luxuriae non consummatis.

Peccata luxuriae non consummata, in quibus seminis effusio locum non habet, duplicis generis sunt: alia, quae ipsam luxuriam continent, alia, quae non ipsam luxuriam, sed solum causam luxuriam provocantem continent. Primi generis sunt *motus carnales,* secundi sunt *actus impudicitiae.* Impudicitia definitur voluntaria occupatio circa res, quae delectationem veneream provocant. Ad eam pertinent tum *actus interni:* cogitationes et desideria; tum *actus externi:* aspectus, tactus, oscula, amplexus, verba et lectiones.

Articulus primus.

De motibus carnalibus.

48. Declaratio. 1. *Motus carnales* (motus turpes, motus venerei, rebellio carnis) dicuntur commotiones membrorum genitalium cum voluptate coniunctae. Ordinarie adiunctum habent erectionem membri virilis vel motionem clitoridis femineae. Erectio tribuenda est sanguini ad illa membra confluenti.

2. Distinguuntur motus: *a. Leves* et transitorii, et *graves* ac diuturni. Hi proximum, illi remotum vel nullum periculum pollutionis inducant.

b. Voluntarii sive in se sive in causa, et *involuntarii,* qui vel sponte et naturaliter oriuntur, quin ille, qui eas patitur, quidquam conferat, vel ita, ut eorum causam quidem ponat, sed ignoranter.

α. Causa, ex qua motus carnales oriuntur, vel est *externa:* modus sedendi, cubandi, tactus etc.; vel *interna* scilicet imagines phantasiae, quae vel ultro vel ex aspectu, colloquio, lectione excitantur.

β. Motus carnales ordinarie per erectionem membri virilis vel clitoridis femineae se manifestant, quae erectio in hoc casu cum voluptate coniuncta est et venerea vocari potest. Sed est etiam alia erectio mere naturalis, quae ex causis physicis (v. g. quia vesica urinaria nimis impleta est)[78]) non venereis oritur et absque voluptatis sensu habetur.

49. De malitia motuum carnalium. Cum motus carnales in se spectati sint processus physiologici moraliter indifferentes, moralitatem accipiunt ex circumstantiis. Extra matrimonium non possunt per rectam rationem ordinari in finem, ideo et motus et delectatio concomitans diiudicandi sunt secundum principia n. 11. exposita.

1. Motus carnales *directe voluntarii,* qui vel deliberate excitantur, vel quibus consensus praebetur, si sponte et involuntarie oriuntur, *sunt grave peccatum,* quantumvis illi sint leves: habetur enim consensus in delectationem veneream illicitam, qui semper grave peccatum est, cum haec delectatio non admittat parvitatem materiae (n. 11). Nec specificam differentiam efficit modus excitandi diversus (per tactus, phantasiam etc.)

2. Motus carnales tum in se tum in causa *involuntarii,* quantumvis graves, *nullum sunt peccatum,* nisi consensus et complacentia voluntatis accedat: nam sine consensu voluntatis peccatum esse nequit.

3. Motus carnales *voluntarii in causa* seu causa, a qua motus praeter intentionem excitantur, est grave peccatum, si causa natura sua graviter in eos excitandos influit, nec adest sufficiens ratio eos admittendi.

Etsi causae leviter influentes in commotiones turpes sub gravi vitari non debeant, ne ab iis quidem, qui ex eis graves motus carnales, quin etiam pollutiones patiantur, nisi adsit proximum periculum consensus, qui tamen eiusmodi actiones ex iusta causa admittunt, enixe instanterque monendi sunt, ut eas omittant, nisi sint necessariae. Ob summam enim corruptae naturae in venerea proclivitatem magnum imminet periculum, ne paulatim graviora admittantur. Insuper facile occurrit periculum hallucinationis: qui enim eiusmodi actiones admittunt, facile sibi persuadent se in iis admittendis non duci nisi curiositate vel urbanitate vel amicitia, reipsa autem libidinis aestu ad ea impelluntur.

50. De resistentia his motibus opponenda alia sub gravi, alia sub levi debita, alia non quidem debita, sed tamen summopere consulenda.

1. Si motus involuntarii *leves* et transitorii sunt, de iis curandum non est, sed negligendi et *contemnendi* sunt, tum quia causae tales motus excitantes frequentissimae sunt, et proinde obligatio eos reprimendi nimis difficilis foret, tum quia contemptu melius et efficacius reprimuntur: sollicitudo enim eos impediendi imaginationem excitare motusque augere solet.

[78]) Cf. *Hornstein-Faller,* Gesundes Geschlechtsleben, S. 235 („Morgenerektion").

2. Si motus sunt *vehementes,* sive ortum habent ex causa voluntarie vel involuntarie posita, sive adsint absque causa ab homine posita, urget obligatio *positive eis resistendi* (nisi adsit iusta causa eos admittendi), et quidem sub levi, si periculum consensus vel pollutionis est remotum, sub gravi, si idem periculum est proximum. Ratio est, quia periculum consensus, immo ipse consensus virtualiter in eo adesse censetur, qui motus non reprimit, cum possit; et quia non licet pollutionem, ne indirecte quidem, provocare, nisi ex causa proportionate gravi.

a. Passive vel permissive se habet, qui eos neque approbat neque adhibitis mediis reprimit, sed admittit, donec per se evanescant. Aliqua ergo resistentia positiva necessaria est, quaecunque ea est, modo ad finem apta sit. Cum finis in eo consistat, quod ipsi motus compescantur, actus simplicis displicentiae de motu et delectatione carnali ad positivam resistentiam non sufficit, quia ille actus ad ipsos motus reprimendos inefficax est.

b. Positiva resistentia alia est *directa,* qua commotae partes (vestibus tectae) comprimantur, alia est *indirecta.* Resistentia directa non est suadenda, eo quod ad finem intentum non confert, sed potius nervos irritat motusque auget. Indirecta alia est externa, alia interna. Ad *externam* pertinet: mutare locum vel situm, opus interrumpere, aliam occupationem assumere, sensum doloris excitare manum vel brachium vellicando, pungendo vel se verberando etc. Ad *internam* pertinet: mentem ad alia divertere, divinum auxilium implorare, ss. nomina invocare, actum amoris Dei elicere, renovare propositum non peccandi etc., quae etiam ad praecavendum consensum in turpem delectationem conferunt.

c. Quando motus excitantur ex propria actione voluntaria eaque superflua, debita resistentia in eo est, quod eorum causa removeatur et ab illa actione cessetur. Qui ergo ex eiusmodi actione vehementer excitatur, eam sub gravi statim abrumpere, qui vero leviter se commotum advertit, sub levi ab ea desistere tenetur. Quodsi diutius illam continuat, graviter peccat propter grave periculum ad ulteriora progrediendi ac tandem consentiendi. Ideo e. g. diuturnus aspectus otiosus pulchrae mulieris vel diuturnum colloquium vanum cum puella vel continuata cogitatio impura, quando hae actiones iam libidinem vehementius excitant, grave peccatum sunt. *S. Alphons.* n. 422.

3. Si motus habentur etiam *vehementiores,* nec posita sit eorum causa graviter influens, nec supponi debeat proximum periculum consensus, *non est obligatio gravis positive iis resistendi,* sed mere passive se habere licet, quidquid commotionis inde sequatur. Attamen positiva resistentia etiam in hoc valde consulenda est tum propter periculum hallucinationis, quod in hac materia magnum est, tum propter studium servandae castitatis.

4. Nulla est obligatio positive resistendi motibus carnalibus etiam vehementioribus, si iusta adsit causa eos admittendi: ipsa enim iusta causa excludit indirectum et virtualem consensum. Licet ergo in hoc casu erga ipsos motus negative se habere, modo retineatur firmum propositum non consentiendi.

a. Iusta causa eos permittendi adest: α. si quis experientia novit, resistentiam eos potius augere; β. si excitantur ex actione necessaria vel quomodocunque utili e. g. ex auditione confessionis, ex lectione utili, ex tactu necessario.

b. Quia ad evitandos motus carnales nemo tenetur omittere actiones necessarias vel utiles, monendi sunt poenitentes, ne inceptum opus bonum ideo dimittant, quia eiusmodi miserias, uti sunt motus turpes, patiuntur, modo absit periculum consensus; iidem monendi sunt, ne orationes vel exercitia pietatis omittant, eo

quod maxime inter orandum pravis imaginibus et motibus vexentur. Motus contemnendi et incepto operi insistendo reprimendi sunt[79]).

c. Etsi positiva resistentia in hoc casu, si e. g. inter laborandum vel cubandum motus vehementiores excitentur, necessaria non sit, valde tamen suadenda est sive externa sive saltem interna; ad cavendum vero voluntatis consensum eliciendus est de illis motibus actus displicentiae.

d. Accidit, ut piae feminae, praesertim moniales, in oratione vel in s. communione sensibili amore adeo inflammentur, ut delectationem veneream percipiant, quin et pollutionem patiantur. In hoc casu magna discretione opus est. Si non sunt hystericae, eis dicendum est, ut malignos hosce effectus non curent, nisi propterea in vita spirituali anxietatibus turbentur, quo in casu expedit, ut affectus amoris moderentur. Frequenter tamen eiusmodi feminae, quae inter orandum carnaliter excitantur, hysteria (religiosa) laborant: constat enim personas hystericas libenter obscoena phantasmata fovere proindeque vehementes genitalium commotiones pati usque ad pollutionem. Hae moneri debent, ut quantum fieri potest, eiusmodi phantasmata reiiciant.

Articulus secundus.

De peccatis externis (impudicitiae).

51. Declarationes. Ut de actuum externorum malitia morali iudicium ferri possit, haec praenotanda sunt:

1. Actus impudici externi sunt: aspectus, tactus, oscula, amplexus, sermones (cantiones), lectiones. Iam si de eorum specie morali agitur, proprie de aspectibus et tactibus quaestio fit: oscula enim et amplexus ad tactus revocantur, sermones autem, cantiones et lectiones ex intentione delectationis venereae habitae ex se sunt eadem peccata ac cogitationes et desideria, quae interius foventur dum verba proferuntur.

Inter aspectus et tactus notandum est hoc discrimen, quod *aspectus* non adeo materialis et concretus sit, et proinde facile abstrahat a circumstantiis personae qua talis eamque aspiciat tamquam virum vel mulierem, non tamquam coniugatam, sacram, consanguineam; *tactus* vero natura sua magis materialis et concretus est, et proinde a circumstantiis personae, quae tangitur, non facile abstrahit.

2. Partes corporis, quae aspiciuntur vel tanguntur, respectu affinitatis ad luxuriam, distinguuntur in partes *ex se non incitantes:* facies, manus, pedes: hae ad summum mediate per delectationem sensibilem vel generalem excitare libidinem possunt; — in partes *aliqualiter excitantes:* pectus, dorsum, crura; hac non solum mediate sicut priores, sed etiam ob propinquitatem ad partes genitales animum libidinosum demonstrare vel excitare possunt; — denique partes *ex se incitantes* (ab aliis turpes, inhonestae dictae) — genitalia et proxime adiacentes, pectus femineum nudum (relate ad viros); harum tactus vel aspectus, si non ex causa verae et sincerae necessitatis vel utilitatis fiat, immediate ex se libidinem demonstrat et excitat. Concedendum utique est, assueta minus allicere, sed ex altera parte saepe etiam lupus libidinis in pelle affectatae utilitatis incedit,

[79]) *Ballerini-Palmieri* I. n. 597.

a. Notandum, non omnen nuditatem vocari posse obscoenam; est nuditas *simplex,* quae attentionem allicere non vult vel ad alium finem non malum tanquam medium eligitur, ut si quis se exuit, ubi per accidens ab aliis videri potest; haec potest esse periculosa pro aliis, sed ad summum per scandalum indirectum. Sed est etiam nuditas *affectata,* quae allicere vult et propter se quaeritur; haec ultima est obscoena[80]), et aequivalet scandalo directo vel inductioni. Ideo vitare voluimus in praecedente divisione terminos »partes inhonestae vel minus honestae«.

b. Quamvis inter partes non incitantes ponatur facies, tamen attendendum est, labia (sicut etiam mamillam femineam) esse etiam centra erotogenea, ita ut per oscula in labia directe nervi delectationi venereae inservientes excitari possint, praesertim in iis, qui libidinem iam experti sunt, dum puellae castae saepe nil sentiant. Quod a fortiori valet de sic dicto osculo columbino, quo lingua in os alterius immittitur.

3. Actus impudicitiae externi considerandi sunt *a. ratione actus* in se;

b. ratione finis, propter quem ab agente exercentur;

c. ratione periculi, quod inducunt, delectationis venenae, pollutionis et consensus in delectationem.

4. Distingui debet inter actus impudicos, qui *solitarie,* et actus, qui *in alia persoan* fiunt; in his accedit malitia scandali, inductionis, cooperationis.

Eorum moralitas ratione actus in se. 1. Actus qui dicuntur impudici, in se non repugnant ordini ad finem i. e. normae moralitatis, ideo *in se sunt indifferentes* et ex fine honesto vel manifeste utili licite ponuntur. Attamen plus vel minus ad libidinem disponunt, eam excitant, vel aliis manifestant. Inde periculum oriri potest illicitae delectationis venereae vel etiam consensus in eam; tale periculum autem nonnisi ex causa proportionata in nos suscipere possumus. Et cum concupiscentia carnis in statu hominis lapsi maiori vi et ordinatione quam concupiscentia aliorum bonorum agat, post lapsum homini datus est pudor, cuius exercitium virtuosum per pudicitiam propugnaculum est virtutis castitatis, eo quod hominem inclinat ad vitanda ea quae luxuriam praeparant.

2. Actus impudicitiae externi cum delectatione venerea incompleta coniuncti *specie inter se non differunt.* Etsi aspectus et tactus ratione actus essentialiter differant, ratione malitae moralis tamen specifice non differunt: propria enim eorum malitia in circumstantiis (periculi vel finis) consistit, quae specificam malitam non sortiuntur, eo quod hoc vel illo sensu seu medio ex se indifferenti procurentur, sed in omnibus hisce actibus eiusdem speciei sunt.[81])

Ergo in confessione sufficit de actibus impudicis in genere se accusare, quin distinguatur in specie, utrum aspectu an tactu id acciderit vel de delectatione incomplecta, quin declaretur, quo modo orta sit. Sicut ergo pollutiones omnes eiusdem speciei sunt (n. 31), ita delectationes incompletae venereae (solitariae) specifice inter se non differunt.

3. Actus impudicitiae tum externi tum interni *specie differunt* ab actibus perfectis seu consummatis (e. g. a pollutione vel a copula): in illis enim vel non continetur delectatio venerea, vel si intenditur et

[80]) *Vermeersch* n. 181.
[81]) Cf. *S. Thomas* II. II. q. 154. a. 4. *Bucceroni* I. n. 783.

percipitur, quamdiu est incompleta, specie differt a completa (n. 8). Ideo non sufficit accusare tactus impuros, si habita fuerit pollutio.

52. Eorum malitia moralis ex fine agentis. Actus impudicitiae extra matrimonium ob quadruplicem finem exerceri possunt:

a. Si fiunt *ex pravo et libidinoso affectu,* licet ex se parum in libidinem influant ut aspectus mulieris, contrectatio manus etc., semper grave peccatum sunt propter intentionem graviter malam; ideo nihil refert, utrum actus ipsi magis an minus turpes sint.

b. Si fiunt *ex sola intentione delectationis sensualis* leve peccatum sunt, nisi inducant proximum periculum commotionis carnalis et consentiendi in delectationem veneream, ut evenire potest, si cum aliquo affectu et mora exerceantur.

In his actibus ex sola delectatione sensuali habitis duplex malitia reperitur, quod inordinati sint i. e. quod ad finem rationabilem non referantur nec referri possint, et quod periculum delectationis venereae et consensus in eam inducant; sed utrumque leve peccatum est, nisi periculum sit proximum. Iam vero quo maior in illis actibus est affectus et mora, eo maius est periculum delectationis venereae et consensus; immo mora diuturnior, qua exercentur, frequenter signum est non solum magni affectus, sed etiam animi libidinosi, quamvis adsit iusta causa eos peragendi e. g. osculum dandi. — Ergo tactus, oscula, amplexus, si absque rationabili causa ob solam delectationem sensualem fiant, per se levia peccata sunt.

c. Si fiunt *ex levitate, ioco vel curiositate* ideoque breviter et perfunctorie, licet ex se vehementer ad libidinem excitare possint ut turpes aspectus vel tactus, leve peccatum sunt, tum quia curiositas levis est, tum quia influxus in motus turpes in his levis et remotus est.

d. Si fiunt *ex iusta causa,* etsi sensus delectationis vel etiam pollutio praeter intentionem excitetur, nullum sunt peccatum, modo absit consensus. Iusta eos ponendi causa est: decentia, utilitas, necessitas. Sed quo magis laeditur pudor, eo maior requiritur causa, quae actionem impudicam excuset; hinc actionem graviter impudicam (aspicere, tangere partes incitantes personae alterius sexus) sola necessitas excusat ut in medicis et chirurgis.

53. Actus impudici in alio habiti. 1. Tactus (oscula, amplexus), qui ex prava intentione in alio fiunt, sunt peccata diversae speciei pro diversitate circumstantiarum in personis, quae inhoneste tanguntur. cum enim tactus personam materialiter et in concreto attingat, sicut in ipsis actibus luxuriae fit, censentur esse eiusdem naturae atque actus perfecti, ad quos naturaliter ordinantur.

Supposito pravo affectu ad personam, quae tangitur, specie differt tactus in persona eiusdem et tactus in persona diversi sexus: hic enim per se ad fornicationem refertur, ille ad sodomiam; specie differt tactus in persona soluta et tactus in persona coniugata: hic enim per se in adulterium tendit, ille in fornicationem. Unde in confessione explicandum est obiectum tactus. Si tamen constaret, affectum non transiisse ad aliam personam, sed actus impudicos solum adhibitos esse ad voluptatem sibi procurandam, sufficeret sic se accusare: impudice egi graviter, vel leviter vel temere vel ex affectu libidinoso.

2. Aspectus turpes autem, qui ex prava intentione in alio fiunt, nisi desiderium tactus vel actus consummati accedat, non sunt peccata

specie diversa pro diversitate circumstantiarum in persona, quae aspicitur. Aspectus enim ordinarie a circumstantiis personae praescindit, nisi affectus libidinosus in talem praecise personam feratur. Ideo in confessione non est declaranda qualitas personae turpiter visae, num fuerit consanguinea, coniugata, sacra etc.

Specie tamen differunt turpis aspectus maris et feminae, atque ideo delectatio venerea ex turpi aspectu maris vel feminae quaesita: etenim potest quidem aspectus a circumstantiis personae, non autem a diversitate sexus praescindere; quare aspectus maris refertur ad copulam cum mare, aspectus feminae ad copulam cum femina[82]).

Nota. *a.* Si impudicitia cum alia persona commissa est, id in confessione declarari debet, propter peccatum scandali, quod ad luxuriam accedit. — *b.* Qui tangendo aliam personam pollutionem passus est, de pollutione se accusare debet, quia est peccatum distinctum a tactu in alia persona commisso, qui continere potest malitiam fornicationis, sodomiae, incestus etc. — *c.* Solum si constaret, nullum adfuisse scandalum (e. g. in tactu circa dormientem), nec affectum transisse in aliam personam, sed actus impudicos solum adhibitos fuisse ad voluptatem sibi procurandam, sufficeret dicere: impudice egi (leviter, graviter; temere, ex affectu libidinoso).

54. Eorum malitia moralis ex periculo.

a. Qui sine ratione vere et sincere necessaria vel utili actus impudicos ponit, propugnaculum a Deo datum diruit, periculo portam aperit.

b. Insuper cum hi actus sint naturae grati et sensibilem delectationem afferant, concupiscentia carnis iudicium intellectus turbat, eo quod putet homo se ex utili ratione vel pura delectatione sensibili ponere, quod tamen ex occulta (»larvata« dicit *Vermeersch*[83]) libidine provenit.

c. Coram aliis vel cum aliis habiti tales actus manifestant animum pronum vel minus custoditum erga libidinem, et ita scandalum vel cooperationem continent.

Quo magis hoc triplex periculum adest, eo maior et gravior ratio requiritur ad illud compensandum, eo sincerior debet esse intentio, ut periculum remotum fiat. Gravia igitur peccata sunt illi actus, qui proxime et notabiliter, levia illi actus, qui remote et leviter in excitandam libidinem influunt.

Ad determinandum hunc influxum tria potissimum considerari debent: *α. actuum natura:* alii enim actus ex se et natura sua graviter, alii leviter tantum commovent; *β. varia eorum adiuncta:* actus enim, qui morose fiunt et saepius iterantur, multo magis excitant quam actus, qui obiter et semel tantum fiunt; pariter magis commovent actus, qui vehementer et magno ardore quam actus, qui leviter et pacate fiunt; *γ. dispositio agentis:* actus enim, qui alios vehementer excitant, alios ob subiectivam dispositionem parum commovent.

Nota. 1. Quamvis morum corruptela plerumque ex colloquiis obscoenis oriatur: *Corrumpunt bonos mores colloquia mala*[84]), audita tamen minus influunt in phantasiam atque ideo in commotionem carnis quam visa; omnium autem maxime atque efficacissime caro sollicitatur ex tactu.

[82]) Cf. *Ballerini-Palmieri* II. n. 969 ss.
[83]) *Vermeersch,* n. 387.
[84]) 1. Cor. 15, 33.

2. Si tamen essent (quod sane raro accidet), qui ex his actionibus nullum periculum paterentur sive motus turpis sive consensus in turpes delectationes, illae actiones pro iis solum peccatum otiosae actionis, sensualitatis, nullatenus vero peccatum contra castitatem continerent. Quatenus autem actus non consummati vel explicite vel implicite exercentur ex fine libidinoso, haberi debent ut initium et inchoationes actus venerei consummati. Implicite ex fine libidinoso exercentur, si alium finem operantis non habent.

55. De tactibus. 1. *In proprio corpore. a.* Se ipsum tangere *in partibus etiam ex se incitantibus* necessitatis vel utilitatis causa ad curandum morbum, ad abigendum pruritum vel ad abstergendas sordes, excluso consensu in delectationem forte suborientem, licitum est, quamvis motus carnales, quin etiam pollutio sequantur.

Suadendum autem: α. ut quantum fieri potest eiusmodi tactus obiter et mechanice, cogitatione ad alias res conversa peragantur; β. ut a tactibus cessetur, quando motus vehementiores fiunt.

b. Se ipsum tangere in partibus iisdem sine iusta causa, sed citra affectum pravum in iis, qui sciunt se eiusmodi tactibus non commoveri, peccatum, saltem in genere luxuriae, non est. Pueris autem eiusmodi tactus, praesertim dum in lecto decumbunt, interdicendi sunt ob funesta huius rei consectaria.

2. *In alieno corpore. a.* Tangere personam eiusdem sexus *in partibus ex se incitantibus* sine iusta causa grave est quia multum commovet. Exclusa tamen intentione libidinosa, si obiter tantum et sine mora ex levitate vel ioco fiat, non est grave peccatum. De eiusmodi tactu in persona diversi sexus dicendum est, eum non facile excusari a gravi peccato, praesertim si fiat in persona tenere amata.

α. Eiusmodi tactus inter *impuberes* habiti ex levitate vel ioco et absque mora gravia peccata non sunt, quia in hac aetate non solent excitare commotiones.

β. Auctores, qui aspectus vel tactus inhonestos in persona diversi sexus *ex curiositate* factos a mortali excusant, supponunt abesse tum periculum consensus in delectationem tum periculum pollutionis; at vero raro erunt adiuncta, in quibus utrumque hoc periculum absit.

b. Tangere personam eiusdem sexus *in partibus remote incitantibus* exclusa prava intentione, vix erit peccatum, saltem grave; tangere autem personam diversi sexus in partibus minus incitantibus a gravi excusari vix potest, nisi valde obiter ex levitate vel ioco in brachio vel scapulis fiat. Etsi enim tactus initio ob delectationem sensualem fiant, plerumque impossibile est, quin motus carnales immo ipsa pollutio ex iis sequantur.

c. Tangere *mulierem in mamillis,* etsi a persona eiusdem sexus fiat, a gravi non excusatur, quia valde commovet et proinde periculum pollutionis atque consensus inducit.

d. Tangere personam etiam diversi sexus *in partibus ex se non incitantibus,* si fiat ex rationabili causa, peccatum non est; si fiat absque rationabili causa, etsi cum aliqua mora et affectu, exclusa prava intentione, ex se leve peccatum est, facile autem grave periculum inducit.

e. Tangere *bestiam in partibus incitantibus* ordinarie peccatum grave

non est, nisi affectu libidinoso fiat; si tamen tactus de industria continuantur, praesertim si fiant usque ad animalis pollutionem, ordinarie grave peccatum est, tum propter periculum consensus in turpem delectationem, quae in tangente facile oboritur, tum propter grave periculum propriae pollutionis.

56. De osculis. 1. Oscula morosa, saepius repetita, cum magno affectu impressa inter personas diversi sexus, *ordinarie* gravia peccata sunt, quia valde commovent; praeterea saepe ex affectu libidinoso procedunt: inter solutos enim raro aliam causam habent. (n. 51, 2, b.)

Fieri tamen potest, ut gravia peccata non sint. Sic si quis e. g. alio migraturus personam diversi sexus consanguineam vel probe notam ex affectu sensuali saepius vel morose osculatur, de motibus autem carnalibus, quos forte experitur, non curat, eisque non consentit, graviter non peccat: adest enim legitima causa et exclusus est tum affectus libidinosus tum consensus in voluptatem. Cum tamen desit debita moderatio in usu actionis licitae, veniale peccatum committitur; omni autem culpa vacant eiusmodi oscula et amplexus iterata et morosa inter parentes et filios, quae fiant in signum specialis dilectionis.

2. Oscula decentia, quae iuxta morem patriae, urbanitatis, amicitiae, cognationis causa vel ad honestum amorem significandum et augendum etiam inter personas diversi sexus, licita sunt, quamvis motus carnales excitentur, modo caveatur consensus in delectationem veneream. Idem dicendum est de amplexibus et manuum contrectatione.

3. Oscula decentia (amplexus, manuum compressiones), quae nulla causa necessitatis vel utilitatis cohonestante ex ioco, levitate vel etiam ex affectu sensuali fiunt, levia peccata sunt, si delectatio venerea aut nulla aut citra praevisionem oriatur, et si ab illis actionibus ob periculum consensus et pollutionis cessetur, ubi eiusmodi delectatio percipiatur.

4. Oscula in partes corporis incitantes, praesertim vero in partes ex se incitantes grave peccatum sunt, quia valde commovent. Praeterea haec vix procedere possunt nisi ex affectu libidinoso, cum rationabilis causa eas partes deosculandi aegre fingi possit.

57. De aspectibus. 1. *Se ipsum* aspicere in partibus incitantibus ex necessitate vel utilitate excluso affectu pravo, nihil est. Id facere ex curiositate vel levitate excluso consensu veniale non excedit; quia propria minus movent, attamen mortale potest esse, si absque necessitate morose fiat. Aspicere partes minus incitantes proprii corporis etiam sine causa peccatum, saltem in genere luxuriae, non est, quia hoc non commovet.

2. Aspicere personam nudam *eiusdem sexus* (e. g. simul natantem) obiter ex curiositate, veniale est, quia ordinarie non multum movet; sed personam nudam eiusdem sexus serio, deliberate et morose praesertim cum affectu aspicere etiam ex sola curiositate, mortale est, quia id natura sua et proxime ad libidinem excitat.

a. Nihilominus a simul natantibus exigi debet, ut tectis partibus incitantibus id faciant, nisi alicubi (ut in Anglia, in Oriente) communis usus ferat, ut detectis

etiam partibus istis natent: eiusmodi enim aspectibus assueti difficilius commoventur; pari modo consuetudo quarundam regionum efficit, ut imagines et statuae personas nudas (angelos) repraesentantes absque periculo aspiciantur, nisi studiose et morose fiat.

b. Graviter reprehendendi sunt pueri et puellae sibi invicem ex levitate vel curiositate genitalia detegentes; etsi enim id in hac aetate mortale non sit, castum pudorem tamen minuit atque ad ulteriora disponit et conducit.

3. Aspicere partes minus incitantes personae *diversi sexus*, per se mortale non est, quia notabiliter non excitat; sed diuturnus eiusmodi aspectus a mortali excusari non potest. Item personam diversi sexus etiam solum ex curiositate aspicere in partibus incitantibus mortale est, quia hoc ordinarie multum excitat naturam corruptam. Excipiendus est aspectus, qui valde obiter et fere ex inopinato, vel qui breviter et e longinquo fiat, item aspectus infantuli nudi diversi sexus.

4. Aspicere *statuas vel imagines* utriusque sexus plane nudas sine ratione necessitatis vel magnae utilitatis aspectu in genitalia fixo, serio et cum aliqua mora, grave peccatum est, quia multum excitant rebellionem carnis, nisi forte sint statuae valde antiquae, quae teste experientia non adeo commovent. Si autem statuae et imagines inhonestae sine causa aspiciuntur obiter et perfunctorie, veniale est, quia aspectus, qui non sunt intensi et cum mora, non multum excitant.

Iudicium in particulari casu ferendum ponderare debet: *a.* modum repraesentationis, an sit nuditas simplex vel affectata (n. 51, 2, a.); *b.* causam, an scil. revera studio artis inserviat, ad quod v. g. genitalia nil conferunt; *c.* periculum subiectivum, quod in assuetis artificibus minus est; *d.* scandalum, quod v. g. sacerdos vel religiosus praeberet.

5. Aspicere *partes genitales* vel *coitum animalium* ex curiositate sine affectu libidinoso veniale est, praesertim si animalia sint minora ut aves vel canes et si obiter tantum aspiciantur, quia hoc non multum excitare solet voluptatem. Aspicere *coitum humanum* grave peccatum est, nisi breviter et e longinquo fiat.

Necessitas excusat coniungentes animalia domestica ut tauros et equos, etsi oriretur commotio carnis vel etiam pollutio, excluso consensu; sed hoc munus quantum fieri potest, demandandum est coniugatis aut senioribus, qui ad venerem non adeo proclives sunt ut iuvenes.

Nota 1. de operibus artis. Ex his desumendum est etiam principium ab artificibus, sive pictoribus sive sculptoribus, in repraesentatione humani corporis servandum. Ars enim non est exempta ab observatione legis naturalis et divinae, sed econtra legibus moralibus in operibus suis producendis plane tenetur. Facile conceditur corpus humanum in se honestum et pulchrum, sed tamen aptum esse, quod in aliis sensum venereum excitet. Cum igitur lege morali prohibitum sit, ne quis suis actionibus alios sollicitet ad peccatum, prohibitum dici debet, ne illae corporis partes ita nudae atque detectae exhibeantur, ut aspicientes communiter excitent ad libidinem. Etiam simplicis nuditatis repraesentatio sine restrictione concedi non potest, cum multis occasio peccandi esse possit. Si tamen ex circumstantiis (v. g. quod opus non in publico loco exponendum sit) occasio minuitur, causa gravis (detrimentum vel inefficacia denegationis[85]) excusare potest.

[85]) *Vermeersch* 1. c. n. 399.

Nota 2. De balneis. Balnea sive in aqua sive in sole vel aere licita sunt non solum sanitatis, sed etiam recreationis causa; sed hodie peccatur *per excessum*, ac si cultus corporis esset summum bonum, omnibus mediis, etiam periculosis, obtinendum; et peccatur *per defectum*, scil. rectae intentionis et pudicitiae. Itaque:

1. Cultum corporis ita extollere est grave peccatum contra caritatem sui et potest esse contra fidem.

2. Quaerere delectationem sensualem in conversatione cum personis alterius sexus leviter vestitis, est quaerere periculum peccati in se et aliis. Hoc valet praesertim de otiosa conversatione extra aquam.

3. Omnes fines honesti balnei obtineri possunt absque praesentia alterius sexus; proinde in locis vel temporibus distinctis pro utroque sexu fiant. Nec ratio lucri excusat eos, qui tales occasiones praebent, propter pericula et scandala.

4. Si separatio fieri non potest, ut in litore maris, vel in amplis locis ad natandum aptis ubi simul periculum est minus ob distantiam, saltem separatae cellae ad exuendas vestes et decens vestitus postulanda sunt.

5. Exercitia gymnastica et rhythmica nudo omnino corpore peragere, praesertim coram aliis, tolerari non potest, a fortiori si personae diversi sexus sint. Nulla enim est necessitas vel utilitas plenae nuditatis, cum finis salubritatis eodem modo obtineatur, si corpus levi, non constringenti veste tectum sit, ita ut aëri pateat. Consentiunt medici cordati, immo dicunt primum symptoma quorundam morborum animi esse amissionem pudoris.

58. De sermonibus. 1. Turpia loqui, si verba sunt leviter obscoena vel graviter quidem, at ioci causa ad vanam recreationem proferantur, ut fit ab operariis inter laborandum, leve est; quin etiam si ex levitate sermones valde obscoeni misceantur e. g. de actu coniugali, de mediis impediendi generationem, de membris genitalibus praesertim alterius sexus, de modo se polluendi, de modo generandi etc. non semper mortalia sunt, quia teste experientia naturam frequenter parum excitant. Sunt autem mortalia, si habentur ad iuniores, inter amantes, vel si accurate describuntur res.

2. Ex iactantia narrare gravia peccata a se patrata, idque verbis valde obscoenis expolire, grave est et ordinarie quidem tripliciter: ratione gaudii de re mala, ratione scandali et ratione periculi delectationis impurae, praesertim si colloquia diutius protrahantur.

3. Sermones turpes *audire* grave peccatum est, si audiens suo agendi modo sermones graviter turpes provocat vel si ex pravo affectu de iis delectatur; qui vero ex respectu humano subridet vel etiam aliquod verbum immiscet, item qui ex curiositate talia audit, cum facile abire posset, graviter non peccat[86]).

4. Cantare cantilenas etiam valde obscoenas secluso scandalo non semper grave peccatum est, si nempe fiat ex levitate vel ob melodiam: cum enim, quae ex hoc fine cantantur, ordinarie graviter non commoveant, exclusum esse potest periculum proximum gravis peccati.

[86]) Cf. *Berardi*, Praxis confess.[3] I. n. 921.

Quoad verba obscoena interrogandi sunt poenitentes, coram quibus ea protulerint: coram adolescentibus vel magis adultis, coram solutis vel uxoratis, propter scandalum; facilius enim scandalizantur soluti quam uxorati, pueri et puellae quam adulti. Non decet autem confessarium ex poenitentibus, qui de pravis colloquiis se accusant quaerere, quid dixerint; quare ad iudicium ferendum de gravitate huius peccati facta interrogatione, num colloquia valde inhonesta fuerint, ex condicione poenitentis gravitatem peccati potius praesumere debet. Notandum itaque sermones turpes, quos coniugati inter se habent, raro gravia peccata esse, sermones autem turpes, quos iuvenes inter se vel coniugati cum solutis vel coniugatus cum persona extranea diversi sexus proferunt, facile gravia peccata esse posse, sive ob pravum affectum, sive ob periculum consensus in motus turpes, praesertim si sermones diutius protrahantur.

59. De lectionibus. 1. Legere libros leviter tantum turpes ex curiositate vel recreationis causa sine pravo affectu veniale est: nam periculum pravae delectationis, si libri leviter tantum turpes sunt, remotum est.

Lectio *librorum romanensium,* qui de amoribus ita tractant, ut nec omnino casti nec omnino obscoeni sint, iuvenibus utriusque sexus valde dissuaderi debet, cum eorum lectio indolem nervet, phantasiam ineptis imaginibus repleat atque universim ad mollitiem disponat. Ab iis, qui experientia sciunt, se ex eiusmodi lectione graves tentationes vel frequentes pollutiones pati, hi libri sub gravi vitari debent; alias autem sub gravi non prohibentur, etsi hinc inde commotio vel etiam pollutio consequatur, cui tamen non praebeatur consensus. Eorum lectio licita est, si ex rationabili causa instituitur (propter eruditionem, propter stylum) et tentationes forte suborientes reiiciantur.

2. Legere libros proprie obscoenos, ordinarie grave peccatum est, quia eiusmodi lectio utpote diutius protracta ordinarie graviter commovet et proximo periculo turpis delectationis et pollutionis exponit. Raro autem causa excusans aderit.

Si quis tamen parum quid legeret ex curiositate, vel si experientia sciret se tali lectione non commoveri vel commotioni ortae se non consentire, (sicut in coniugatis vel aetate provectis fieri potest) graviter non peccaret. — Item iuvenes, qui ex curiositate in lexicis quaerunt verba obscoena, per se graviter non peccant.

3. Legere libros etiam leviter tantum turpes ex intentione libidinosa vel cum proximo periculo consentiendi in turpem delectationem, grave peccatum est.

4. Legere libros turpes ex causa iusta et proportionate gravi excluso proximo periculo consensus in turpem delectationem, peccatum non est.

a. Ideo non peccant contra legem naturalem, qui legunt libros obscoenos ad debitam scientiam sibi comparandam, ad mores corrigendos etc., item qui legunt libros classicos obscoenos ob sermonis elegantiam ad perficiendum stylum (qui libri tamen iuvenibus non sunt tradendi), dummodo turpi delectationi non consentiant[87]).

b. Sedulo dispiciendum est, num causa, ob quam liber obscoenus legitur, satis gravis sit. Curiositas, item recreatio (quae aeque ex aliis rebus innocuis capi potest) non est iusta causa. Commotio tamen vel pollutio, quae ex studio medicinae, anatomiae, artis pulchrae etc. oritura praevidetur, excluso consensu non imputatur in grave peccatum, etsi studium absque necessitate ex mera curiositate fiat[88]).

[87]) Leo XIII. C. *Officiorum ac munerum* 25. I. 1897 n. 10. C. I. C. Fontes III. 632, pg. 507 coll. Cn. 1399, 9.
[88]) *Lessius* 1. 4. c. 3. n. 99.

60. *Num pictoribus et sculptoribus licitum sit diu aspicere personas nudas eiusdem vel diversi sexus, quae pro exemplari ipsis se sistunt (Modell stehen).*

Id certe non licet ad pingenda vel sculpenda obscoena: nam finis malus non potest cohonestare aspectum periculosum; ad honesta autem pingenda vel sculpenda, quatenus ad finem artis necessarium est, sub certis condicionibus et cum debitis cautelis licet.

a. Patet tum personas, quae se aspiciendas praebent, tum artifices eas aspicientes gravi periculo peccandi se exponere; quocirca eatenus tantum haec licita sunt, quatenus ad finem artis necessaria sunt. Contendunt autem artifices »studia« in nudo corpore ad perfectionem artis, etiam honestae et religiosae, prorsus necessaria esse; atqui haec necessitas illos aspectus excusat.

b. Condiciones requisitae sunt: *α.* ut exemplar vere necessarium sit; *β.* ut denudatio non ultra necessitatem extendatur: etenim finis artis obtineri potest, etsi partes proprie incitantes tegantur; *γ.* ne se vestibus exuant coram aliis; hoc enim gravius incitat; *δ.* ut adhibitis cautelis, praesertim oratione et honesta intentione serio artis studio vacandi, excludatur periculum consensus in delectationem forte suborientem.

c. Usus exemplarium, ubi hae condiciones non servantur, per se grave peccatum est. Si tamen iuvenibus pictoribus, qui artis addiscendae causa academias frequentare coacti sunt, in academiis citra necessitatem tamquam exemplaria proponuntur personae nudae, iuvenes quidem talia aspicientes non peccant, dummodo adhibeant debitas cautelas ad cavendum consensum, quia ab iis abstinere non possunt, quin ab academiis exulare cogantur; attamen ratione scandali et inductionis graviter peccant, tum qui eiusmodi sine necessitate et aptis cautelis proponunt, tum personae, quae se conspiciendas praebent[89]).

Num licitum sit admittere tactus vel oscula, quae cognoscuntur proficisci ex affectu libidinoso.

Si tactus ex se sunt inhonesti et absque necessitate fiunt, id non licet, tum quia est cooperatio ad peccatum alterius sine iusta causa, tum quia ille, qui tangitur, se exponit periculo peccandi: non solum enim inhoneste tangere, sed etiam inhoneste tangi excitat voluptatem. Si autem tactus vel osculum ex se honestum est, et id fit publice coram aliis, qui pravum alterius affectum non advertunt, admitti potest, si declinari nequit, quin alius diffametur; si autem secreto fit vel si absque proprio vel alieno incommodo praecaveri potest, non licet, cum nulla sit causa cooperationem excusans; sed affectus libidinosus in dubio non debet praesumi.

De vestitu mulierum, qui aliis periculum creat, cf. de scandalo II. n. 107.

Articulus tertius.

De peccatis internis.

Peccata interna contra castitatem vulgo nomine cogitationis impurae significantur; reipsa autem tria distinguuntur: *a.* cogitationes impurae; *b.* delectationes morosae; *c.* desideria impura.

[89]) Cf. *Génicot* I. n. 407.

61. De cogitationibus impuris. Impurae dicuntur cogitationes vel potius imaginationes, quae rem turpem repraesentant. Huiusmodi cogitationes per se indifferentes sunt, sed duplicem efficaciam periculosam continent, excitandi libidinem usque ad pollutionem et alliciendi ad consensum, ut nempe res ipsa turpis placeat vel eius perpetrandae desiderium oriatur. De cogitatione impura, prout continet periculum provocandi motus libidinosos, in hoc numero, prout continet periculum consensus, in sequenti numero sermo est.

Cogitatio mere intellectualis, v. g. de essentia adulterii, non est peccatum, cum in se nil luxuriae contineat nec communiter incitet. Cogitatio autem phantasia repraesentata ob influxum phantasiae in appetitum sensitivum commovet; de hac in sequentibus sermo est.

1. *Malitia moralis. a.* Cogitationes impuras admittere ex affectu libidinoso seu ex pravo fine fruendi delectatione venerea, quam excitant, grave peccatum est sed unum idemque cum delectatione quaesita; item complacere sibi de voluptate, quam eiusmodi cogitationes praeter voluntatem ortae provocant.

b. Cogitationes impuras non multum commoventes ex mera levitate vel otiositate admittere vel illis immorari leve peccatum est, quia non coniiciunt in grave periculum per consensum in delectationem veneream peccandi vel se polluendi.

c. Cogitationes impuras multum commoventes ex mera levitate vel otiositate admittere vel illis immorari ordinarie grave peccatum est, quia adducunt proximum periculum consensus in delectationem et pollutionis. Attamen ut hae cogitationes grave peccatum sint, requiritur, ut adsit advertentia ad grave periculum peccandi.

d. Cogitationes autem impuras admittere vel illas fovere ex honesto fine licitum est, etsi motus carnales. quin et ipsam pollutionem causent, excluso tamen consensu in delectationem.

Ubi quis advertit se ex cogitatione inhonesta carnaliter commoveri, tenetur eam repellere, si non habeat iustam causam ei immorandi, et ubi nihilominus morose et diutius ei inhaeret, graviter peccat ob periculum proximum consentiendi in delectationem et perveniendi ad pollutionem. Quodsi iusta adest causa eam cogitationem continuandi, consensum in delectationem saltem per actum displicentiae praecavere debet.

2. *Malitia specifica.* Cogitationes impurae, quae eatenus peccaminosae sunt, quatenus motus libidinosos excitant, non sunt specifice diversae pro diversitate obiecti repraesentati, sed omnes sunt eiusdem speciei moralis: in hoc enim omnes conveniunt, quod excitent libidinem; affectus autem et complacentia voluntatis in hunc effectum unice fertur; quare necesse non est, ut obiectum cogitationis impurae in confessione declaretur.

62. De delectationibus morosis. *Delectatio morosa* significat deliberatam complacentiam de peccato turpi per imaginationem repraesentato, ac si nunc fieret, ut si quis sibi repraesentat tactus turpes, pollutionem, fornicationem, sodomiam, ac si nunc vel a se vel ab alio fierent[90]).

1. Delectatio morosa de re turpi est peccatum eiusdem gravitatis et speciei atque ipsa res turpis cogitatione et imaginatione repraesentata; actus enim voluntatis speciem theologicam et moralem accipit ab obiecto, in quod tendit.

Delectatio voluntaria de tactu turpi in mare specie differt a delectatione de tactu turpi in femina; item specie differt delectatio de fornicatione a delectatione de sodomia. Quod gravitatem peccati attinet, utraque haec posterior gravis est; delectatio de tactu pro ratione tactus gravis vel levis esse potest.

2. Delectatio morosa non contrahit specificam malitiam circumstantiarum, quae in obiecto turpi continentur, nisi voluntas de ipsis circumstantiis delectetur: in re turpi ordinarie voluntas praescindendo a circumstantiis de solo obiecto delectatur.

a. Quaestio est, num delectationes morosae malitiam specificam etiam a circumstantiis obiecti, de quo voluntas delectatur, accipiant; num e. g. is, qui de tactu turpi in consanguinea morose delectatur, non solum delectationem de tactu turpi mulieris, sed etiam de tactu incestuoso admittat.

Cum in delectatione morosa abstrahatur ab exsecutione rei malae, abstrahi potest et ordinarie reipsa abstrahitur ab obiecti circumstantiis, quae proinde suam malitiam in delectationem non refundunt. Sane delectatio eatenus ab obiecto accipit malitiam specificam, quatenus obiectum placet et delectat; sed circumstantiae obiecti turpis (consanguineum, coniugatum esse) non sunt aptae, quae delectent: ideo dici potest voluntatem de eis non delectari, nisi explicite etiam in circumstantias ferantur. Quamvis ergo obiectum delectationis morosae in confessione declarari debeat, necesse tamen non est, ut etiam obiecti circumstantiae speciem mutantes declarentur: sententiae enim, quae negat delectationem morosam specificam malitiam induere ab obiecti circumstantiis, nisi voluntas de illis delectetur, vera probabilitas negari nequit[91]).

b. Etsi simplex delectatio seu complacentia de actione turpi per cogitationem repraesentata eiusque inefficax desiderium theoretice distingui possint, in concreto tamen cum simplici delectatione fere semper coniungitur desiderium inefficax. Ideo fideles ordinarie nesciunt distinguere inter delectationem morosam et desiderium turpe inefficax. Pariter simplex delectatio de re turpi et delectatio venerea de eadem reipsa distinguuntur; sed quia simplex delectatio fere semper excitat delectationem (sensum) veneream, fideles hanc ab illa non satis distinguunt.

Pro confessariis ex his sequitur fideles, qui se accusant de cogitationibus impuris, interrogandos esse, num etiam turpe quid desideraverint. Quodsi negent, necesse non est, ut confessarii de obiecto turpis cogitationis sint solliciti, sed sufficit, ut interrogent, num delectationes seu sensus turpes experti sint eisque consenserint. Quodsi desideria turpia affirment, munus confessarii per se postulat, ut eorum obiectum et circumstantias prudenter et discrete investiget; quia tamen haec investigatio frequenter nimis ardua est et confessionem molestam reddit, quia insuper fideles inter cogitationes et desideria non satis distinguunt, saepe causa aderit eam investigationem omittendi.

63. De desideriis impuris. Desiderium impurum est voluntas, qua quis rem turpem perficere intendit. Duplex est: *efficax,* quando aliquis

[90]) De quovis alio opere malo morose delectari aliquis potest, ut si quis sibi repraesentat inimicum ut occisum et de hac occisione repraesentata seu ficta gaudet.

[91]) Cf. *Lacroix* l. 6. pr. 2. n. 1028. *Reuter* l. c. n. 209. *Lehmkuhl* I. n. 363 ss.

absolute rem turpem perficere intendit; et *inefficax,* quando aliquis condicionate (si possem) rem turpem exsequi intendit.

Etiam in desiderio inefficaci per se adest affectus ad rem turpem; quare eadem malitia theologica et specifica ei convenit ac desiderio efficaci, atque ideo necesse non est in confessione declarare, utrum desiderium efficax an inficax fuerit.

1. Desideria impura sive absoluta sive condicionata peccata eiusdem gravitatis et speciei sunt atque opus externum, quod optatur: actus enim internus malitiam specificam accipit ab obiecto, in quod tendit.

Pravum desiderium esse peccatum eiusdem gravitatis et speciei atque obiectum desideratum patet etiam ex verbis Domini: *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo*[92]). Quod hic de adulterio dicitur, de quovis alio opere turpi dicendum est: qui illud desiderat, in corde suo iam peregit.

2. Desideria impura specificam malitiam sumunt non solum ab obiecto, sed etiam ab omnibus circumstantiis obiecti apprehensis: cum enim prava voluntas feratur in determinatum obiectum concretum, necessario fertur in omnia, quae in illo obiecto continentur, modo sint cognita.

Ergo desiderium fornicandi cum consanguinea est peccatum incestus, et desiderium fornicandi cum coniugata est adulterium, idem scilicet peccatum, quod committeretur, si desiderium compleretur. Hinc qui confitetur desiderium turpe, per se declarare debet eius obiectum et omnes circumstantias obiecti speciem mutantes.

Num sponsis gaudere liceat de copula futura. — Desiderium copulae futurae post initum matrimonium habendae et gaudium de ea in sponsis peccatum non est, quia eius obiectum licitum est; attamen res periculo non caret. Cogitatio enim copulae habendae facile excitat sensum venereum; gaudium vero et delectatio de sensu venereo in sponsis aeque grave peccatum est atque in solutis.

Nota. Poenitentes pii, qui pravis imaginibus importune vexantur, non vituperandi nec increpandi sed apte in hunc modum instruendi sunt: *a.* eiusmodi imaginationes per se non esse peccata, sed tentationes a natura vel a daemone excitatas; quare *b.* eas crucem esse patienter ferendam, qua meritum bonorum operum augetur; easque *c.* precibus iaculatoriis subinde interiectis, ceterum autem contemptu, efficaciter impugnari.

[92]) Matth. 5, 28.

LIBER SECUNDUS

De usu matrimonii.[1])

64. *Usus matrimonii* consistit in illa coniugum actione, quae a natura ad conservandum et propagandum genus humanum instituta est, scilicet in *copula carnali.* Ab Apostolo haec coniugum actio vocatur *debitum*[2]), quia coniuges ex contractu matrimoniali eam sibi mutuo debent. Agendum est: *a.* de liceitate actus coniugalis in se; *b.* de eius liceitate ratione circumstantiarum; *c.* de eius obligatione; *d.* de iis, quae coniugibus in matrimonio licita sunt; *e.* de impedimentis actus coniugalis.

QUAESTIO PRIMA

De liceitate actus coniugalis in se.

Articulus primus.

De ipsa liceitate.

65. Num licitus sit. Actus coniugalis, qui est obiectum contractus matrimonialis[3]) vel copula secundum exposita (Nr. 6), ex parte viri consistit in penetratione vaginae muliebris per membrum virile erectum seu excitatum et completur effusione seminis cum delectatione carnali coniuncta; ex parte mulieris consistit in receptione seminis virilis pariter cum delectatione carnali coniuncta.

[1]) *S. Alphonsus.* 1. 6. De usu matrimonii n. 900—954. *Th. Sanchez,* De matrimonii sacramento I. 9. De debito coniugali. *Ballerini-Palmieri,* Opus theolog. mor.[3] VI. n. 306—416. *Lehmkuhl* II. n. 1063—1099. *Aertnys-Damen,* Theol. mor.[11] II., p. 584 ss. *Antonelli* II. n. 354—479. *Vermeersch-Creusen,* Theol. mor. IV. *Génicot-Salsmans,* Theol. mor. II. n. 543 ss. *Lindner,* Der usus matrimonii, München 1929. *Merkelbach,* Quaestiones de cast. et lux. q. 8. Enc. *Cast. con.* A. A. S. XXII, 539 ss.

[2]) 1. Cor. 7. 3.

[3]) Cfr. cn. 1081, § 2.

Hoc opus coniugii inter coniuges est actus per se licitus, honestus et praesupposito statu gratiae sanctificantis etiam meritorius. Actus coniugalis est enim medium necessarium et a Deo ordinatum ad propagandum genus humanum. Insuper secundum s. Scripturam Deus benedixit hominibus relate ad actum coniugalem eiusque certis sub condicionibus imposuit obligationem.[4]) »*Uxori vir debitum reddat: similiter autem et uxor viro*«[5]); Atque sine blasphemia dici non potest, Deum benedicere vel praecipere, quod sit in se inhonestum. Tandem Christus contractum matrimonialem, quo coniuges mutuo sibi conferunt »ius in corpus, perpetuum et exclusivum, in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem« evexit ad dignitatem sacramenti[6]). Atqui solummodo contractus, quo contrahentes inter se conveniunt de re licita et honesta revera obligationem parit et signum efficax gratiae esse potest. Ideo S. Paulus matrimonium laudat et actum coniugalem coniugibus praecipit[7]). Idem docet magisterium ecclesiasticum ordinarium et extraordinarium: e. g. Symbolo Conc. Toletani anno 400 (Dz. 36), in Conc. Bracarensi contra Priscillianistas anno 561 (Dz. 241), in Conc. Lateran. II. anno 1139 (Dz. 367), Professione fidei Waldensibus praescripta die 18. decembris 1208 (Dz. 424), in Conc. Lateran. IV. anno 1215 (Dz. 430), libello »*Iam dudum*« de erroribus Armenorum anno 1341 (Dz. 537), in Conc. Trid. sess. 24. (Dz. 969—971) Litt. Encycl. Leonis XIII. »*Arcanum*« 10. 2. 1880, Pii XI »*Casti con.*« 31. 12. 1930 (AAS XXII. 539—592).

66. Num licitus sit infoecundus. Actus coniugalis est actus moralis in quantum pendet a libera coniugum voluntate; ergo in quaestione de eius liceitate non fit sermo de generatione passiva vel de actione naturae i. e. de foecunditate copulae (Nr. 6), sed considerandus est tantum actus in quantum a coniugibus ponitur (generatio activa, actio humana). Cum finis operis actus coniugalis, i. e. bonum in quod obtinendum a Deo, creatore naturae, ordinatus est primario sit procreatio prolis[8]), »Ecclesia catholica ... promulgat: quemlibet matrimonii usum, in quo exercendo actus *de industria hominum,* naturali sua vitae procreandae vi destituitur, Dei et naturae legem infringere, et eos, qui tale quid commiserint gravis noxae labe commaculari«[9]). Attamen »habentur tam in ipso matrimonio quam in coniugalis iuris usu etiam secundarii fines, ut sunt mutuum adiutorium mutuusque amor et concupiscentiae sedatio, quos intendere coniuges minime vetantur, dummodo salva semper sit intrinseca illius actus natura ideoque eius ad primarium finem debita ordinatio.«[10])

a. Licite copulam habent *senes et steriles,* dummodo naturalis copulae capaces sint. Hoc valet etiam si sterilitas ortum habet ab operatione iusta de causa peracta.

[4]) Gen. 1, 28.
[5]) 1 Cor. 7, 3; cfr. 1 Ti. 2, 15.
[6]) Cn. 1012, § 1; Eph. 5, 32; Hebr. 13, 4.
[7]) 1 Cor. 7.
[8]) Cn. 1013, § 1.
[9]) Casti Conn. l. c. 560.
[10]) Ibd. 561.

b. Quod si sterilitas *malitiose,* ex intentione impediendi finem primarium *procurata* fuerit, copula perdurante hac mala intentione peccaminosa est. Ut fiat licita, vera poenitentia illa intentio revocari debet. Vera autem poenitentia non est, quae non reparat laesionem, ubi reparabilis est. Ubi ergo impedimentum tolli potest vel brevi evanescet, tolli debet vel exspectari; si laesio non iam est reparabilis, seria poenitentia peracta copula haberi potest. Facile tamen in his casibus peccatur mala intentione et approbatione praeteriti facti.

c. Licita est copula *tempore praegnationis;* etsi eo tempore conceptio fieri non possit, nisi ob aliam causam copula prohibeatur.

d. Licita est etiam si exclusive habetur illis *temporibus,* quibus foecundabilitas deesse dicitur. (n. 75).

Si coniuges laborant impotentia coeundi, distinguendum est:

α. Qui impotentes matrimonium attentarunt, nullum ius acquisiverunt, cum matrimonium sit nullum; proinde neque tentamina copulae eis licent, simulatque conscii sibi sunt nullitatis. β. Impotentia dubia, sicut non impedit matrimonium, ita nec conamina copulae. γ. Qui post matrimonium plene et irreparabiliter impotentes facti sunt, secundum notionem impotentiae supra enuntiatam neque copulae capaces sunt, proinde etiam tentamina eis non licebunt; delectatio procurata per meram externam applicationem membrorum genitalium nil esset nisi pollutio. δ. Si vero impotentia superveniens orta est ex vitio functionali (defectus erectionis ex debilitate viri vaginismus ex parte feminae), quamdiu spes est, per repetita conamina tollendi defectum, haec conamina licita sunt, etsi semen praeter intentionem effundatur. Si defectus organicus est et per operationem tolli potest, (arctitudo vaginae), consulendum est, ut abstineant usque dum operatio facta sit.

67. Quomodo finis operis servandus. Ipsi institutioni matrimonii eiusque usui Deus indidit tamquam finem operis *a)* procreationem prolis, *b)* adiutorium mutuum, ut nempe amor mutuus foveatur et conservetur, saepe etiam redintegretur, *c)* remedium concupiscentiae, homini lapso ut plurimum necessarium.

Ultimis annis plures auctores[11]) libris ceteroquin utilibus conati sunt matrimonii fines secundarios, imprimis mutuum adiutorium et »complementum coniugum« plus aequo extollere. Ideo S. Cong. *S. Officii* die 20. 4. 1944 decretum tulit »de finibus matrimonii«[12]), in quo invenitur quaesitum: »An admitti possit quorundam recentiorum sententia, qui vel negant finem primarium matrimonii esse prolis generationem et educationem vel docent, fines secundarios fini primario non esse essentialiter subordinatos sed esse aeque principales et independentes.« Et respondetur: »Negative«.

Fines ergo secundarii matrimonii eiusque usus sunt ex essentia necessario apti et destinati, ut primario (generationi prolis) inserviant[13]). Mutuum adiutorium et amor coniuges disponunt »ut facilius, libentius, securius iuxta providentiam christianae prudentiae (non secundum lubitum libidinis) suo iure utantur.«[14]) Remedium concupiscen-

[11]) Cfr. e. g. *H. Doms,* Sinn und Zweck der Ehe, Breslau 1935; *N. Rocholl,* Ehe als geweihtes Leben, Dülmen, Westfalen 1939; *B. Krempel,* Die Zweckfrage der Ehe in neuer Beleuchtung, Zürich 1941; Optime sententias modernas complectitur *A. Lanza,* De fine primario matrimonii, in Apollinaris (1941) 1—27 et 75—99.
[12]) A. A. S. XXXVI. (1944) 103.
[13]) Period. XXXIII. (1944) 218—228.
[14]) Period. l. c. 225.

tiae vero a coniugibus obtinetur non eo quod concupiscentiae indulgent, sed quod unio sexualis nobilitatur et sanctificatur affectu matrimonialis amoris, quo animi prius et arctius coniunguntur quam corpora[15]). Coniugibus ergo in actu coniugali fines secundarii semper in debita subordinatione sub primario fine intendendi sunt vel aliis verbis: numquam licet finem primarium positive excludere.

NB. De fine operantis agitur n. 78.

68. Condiciones ad generationem requisitae. Ad generationem naturali copula obtinendam *ex parte actus duo requiruntur:*

1. *Ut vir membro genitali vas mulieris penetret ibique semen effundat.*

a. Dicunt quidem physiologi, foecundationem possibilem esse, etiamsi semen solum ad os vaginae effundatur. A fortiori foecundatio vere probabilis est, si vagina partialiter penetretur, ita ut semen in priore parte vaginae deponatur (copula dimidiata). Sed quoad liceitatem huiusmodi congressus dicendum est:

α. Nunquam licet coniugibus ad evitandam foecundationem vel ad eam difficiliorem faciendam talem modum adhibere, si perfectior modus possibilis est. Et prior quidem modus (effusio ad os) ex communi sententia grave peccatum est; posterior saltem leve. Nam prior modus ubi perfectior possibilis est, videtur esse declinatio a vera copula; posterior (copula dimidiata) saltem hanc inordinationem continet, quod conceptionem difficiliorem reddit et viam parat ad priorem ; qui enim foecundationem evitare conatur, mox illum eliget, qui ad hoc securior est[16]).

β. Ex causa vere urgenti in particulari casu copula dimidiata licita esse poterit. Effusionem ad os etiam plurimi auctores permittunt, si alius modus impossibilis est, quamvis sit qui contradicat[17]); permittendus videtur, si saltem intentione rationem verae copulae habet tentatae, quantum fieri potest.

γ. Numquam licet confessario talem modum, quicunque sit, positive commendare vel simpliciter licitum declarare.

b. Actum coniugalem licite exercere possunt coniuges, qui ob senectutem vel ob aliam indispositionem semen plerumque extra vas effundunt, modo adsit probabilis spes semen intra vas effundendi: quamdiu enim spes probabilis generationis adest, coniuges ius habent ad copulam; quodsi semen reipsa profunditur, id fit per accidens[18]).

c. An liceat copulam rite inceptam abrumpere ante completam voluptatem? In *omnibus* casibus vitandum est proximum pollutionis periculum, et adesse debet consensus partis, quae nondum complete satiata est; habet enim ius ad hoc. Dein varii casus distingui possunt.

α. Ante utriusque partis completam delectationem licitum esse potest iis coniugibus, qui sciunt, se non incurrere proximum pollutionis periculum, si iusta ratio adest et mutuus consensus. Ex communiter contingentibus raro aberit proximum periculum. Iusta ratio cohonestans facilius aderit ex impedimento physico (molestia, dolore, interventu aliorum), quam ex intentione non habendi prolem. Difficilius permitti poterit, ab initio copulam incipere cum intentione eam abrumpendi, quia difficilius praevideri poterit an absit periculum pollutionis, et quia raro deerit intentio onanistica, vel quia causa facilius putabitur sufficiens (n. 94, 3).

15) Cfr. *Vermeersch*, Theol. mor. IV. Nr. 41.
16) *S. Offic.* 1. dec. 1922. Cf. Theol. pr. Qsch. Linz 1923, p. 306.
17) *Vermeersch*, De Cast. n. 240, 4.
18) *S. Alphons.* n. 954.

β. Interruptio ex parte viri ante propriam seminationem, sed ubi mulier completam iam habet vel in eo est, ut eam impedire non possit, sub iisdem condicionibus licita erit; delectatio mulieris ex intentione actus completi iam habita vacat a culpa, vel ex impedimento superveniente per accidens est.

Capellmann[19]), quem recte sequitur *Berardi*[20]), opinatur e. g. sensum magni doloris, quo afficitur alterutra pars, sufficere, ut vir se retrahat.

γ. Interruptio ex parte mulieris, si haec iam satiata est, ante seminationem viri, facillime intentionem onanisticam prodit, nisi adsit et consensus viri, et exclusum sit periculum pollutionis eiusdem, et gravis revera causa urgeat.

δ. Denique, si vir se retrahit post seminationem propriam, uxore vero nondum satiata, nil mali operatur; plerumque neque ultra protrahere copulam poterit, quia relaxatio sequitur.

Nota 1. Sermo est de copula *maritali;* copulam enim fornicariam vel adulterinam ante seminationem abrumpere non potest esse prohibitum, dummodo fiat ex sincera poenitentia.

2. De „amplexu reserato" (Carezza) vide post n. 104.

69. 2. *Ut mulier semen receptum retineat.*

Ratio est: Qui ius ad copulam tradidit, non potest data opera impedire finem eius intrinsecum. (Hoc valet etiam de muliere, quae se voluntarie tradit fornicationi; secus praeter peccatum fornicationis peccat contra naturam.)

a. Ergo omnis actio, qua mulier semen receptum expellere conatur ad impediendam generationem, in se mala et grave peccatum est, nec ullis incommodis excusari potest[21]). Talia incommoda possunt excusare a reddeno debito, sed actum in se malum non reddunt licitum.

Lotiones vaginales, quae mox post copulam fiunt, praesertim si adhibentur substantiae ad necandum semen, hunc effectum habent, ideoque sub gravi prohibentur. Si sanitatis vel munditiei causa utiles videantur, ad aliud tempus differantur (aliquot horas post coitum). Si medium iam non est aptum, peccari potest per malam intentionem; quod valet etiam de aliis mediis ineptis (statim surgere, ambulare, mingere etc.).

b. Omnis actio, qua mulier ascensum seminis in uterum inpedire conatur, eadem malitia intrinseca laborat, nec ullo modo permitti potest. Huc refertur usus pessarii *occludentis* os uteri, vel spongiae etc. cum substantiis semen necantibus.

Ne confundatur hoc pessarium cum alio (magis annulo) quod non occludit uterum, sed praeservat a prolapsu.

c. Si vero organa mulieris propter naturalem vel morbosam indispositionem semen retinere non possunt, copula non est illicita.

70. De licitis in actu coniugali. In usu matrimonii coniugibus liciti sunt *actus venerei imperfecti* sive mutui sive solitarii, qui ad actum coniugalem perficiendum vel necessarii vel utiles sunt: cui enim permittitur finis, ei permittuntur etiam media, et cui permittitur actus consummatus, ei permittuntur etiam actus, qui ab ipsa natura ut dispositio et praeparatio ad illum destinati sunt.

a. Hinc quando adest intentio perficiendi copulam, coniugibus liciti

19) Medicina pastor.[18] p. 300 ss. 20) Praxis confessar.[3] I. n. 993. 21) Enc. *Cast. con.* 559.

sunt aspectus, tactus etc., qui ad copulam excitant, sive ante copulam sive in ipsa copula peraguntur. Cavere autem debent coniuges, ne diutius in eiusmodi actibus immorando pollutio sequatur; si tamen praeter intentionem quandoque sequeretur, culpa vacaret.

b. Non solum pro foecundatione, sed etiam pro valetudine optimum est, si in utroque coniuge completa delectatio *simul* habetur; sed absolute necessarium non est ad ipsam foecundationem obtinendam ut mulier quidquam delectationis sentiat.

a. Inde nil contra naturam fit, si vir emisso semine se retrahit, quamvis mulier non habuerit delectationem vel non completam.

b. Similiter per se peccatum non est, si mulier aliquid facit, ne excitetur (v. g. si animum ad alia divertit vel sensibilem dolorem sibi infert) dummodo semen recipiat; non enim impedit foecundationem. Si tale quid facit ex rationabili causa (v. g. ex cordis debilitate), nullo modo peccat; si faceret ex intentione prohibendi foecundationem, hac intentione peccatum internum committeret.

c. Si copula ex parte viri iam consummata hic se retrahit, antequam mulier actum complevit, potest ipsa tactibus vel alio modo actum complere et plenam voluptatem sibi procurare.

α. Rationes plures afferri possunt: Ex institutione matrimonii uxor ius habet ad totum et completum actum; si omnia praestitit, quae ad hominis generationem requiruntur, et onera subire debet, etiam ius habet ad delectationem ideo a Deo additam. Actum, quem rite posuit, potest etiam ad finem deducere. Insuper magna incommoda subire deberet, immo nervis et organis genitalibus nocere posset, si excitatio saepius non rite relaxaretur; praeterea illa immutatio organorum in summa delectatione aliquid conferre videtur ad generationem[22]). Non solum post actum, sed etiam ante eum coniux qui secus non satiaretur, se excitare potest, ut moraliter simul cum alia parte habeat completam voluptatem.

β. Censuit *Capellmann* mulieri hoc complementum etiam tum licere, cum actus coniugalis ex culpa viri, qui ante seminationem se retrahit, non completur[23]), eique assentit *Berardi*, quia actus legitime inceptus ad debitum finem perduci potest[24]). Verum plane assentiendum est *Lehmkuhl*, qui (II. 1095) hoc illicitum pronuntiat: cum enim seminatio ex parte viri non contigerit, delectatio ex parte mulieris procurata rationem merae pollutionis habet, cum neque ad actum coniugalem complendum neque ad conceptionem iuvandam ullo modo conferre possit. Saepe tamen secundum regulas in bona fide relinqui poterit.

d. At non licet viro tactibus ad seminationem se excitare, si mulier habita iam delectatione se retrahat non exspectans viri seminationem; haec enim emissio non esset actus generationis complementum, quia vir non omnia praestitit ad completum actum ordinatum; sed esset novus actus solitariae pollutionis.

Articulus secundus.

De sodomia et onanismo.

Contra finem primarium et essentialem matrimonii coniuges dupliciter peccare possunt: *a.* sodomia imperfecta; *b.* onanismo.

[22]) *Capellmann-Bergmann*[18] p. 305.
[23]) Cf. *Capellmann*, Medicina pastor.[9] p. 143; sed in ed. 18, p. 304 ad moralistas quaestionem devolvit.
[24]) Cf. Praxis confess[3] I. n. 993.

71. De sodomia. *Sodomia imperfecta* committitur, quando vir vas praeposterum (anum) mulieris penetrat, sive in illo seminat sive extra illud.

1. Sodomia inter coniuges commissa grave peccatum est, tum quia adversatur fini naturali actus coniugalis, tum quia adversatur fidei coniugali, quae postulat, ne coniuges aliter utantur corpore nisi modo ad generationem apto, nec fidem hanc coniuges sibi remittere possunt.

2. Positiva cooperatio ad sodomiam nunquam licita est[25]); ex gravissima tamen causa uxor concubitum viri sodomiticum licite pati potest sub hac duplici condicione: *a.* quod hunc coitum impedire conatur et tum solum permittit, quando absque periculo gravissimi mali eum impedire non potest; *b.* quod delectationi venereae tunc suborienti non consentit.

Nota. In hac re omnino insistendum est principio: praeter ea, quae sunt contra finem naturae, non occurrunt actiones inter coniuges, quantumvis inordinatae et foedae sint, quae *certo* gravis peccati incusari possint. Quocirca excluso affectu sodomitico duplex haec actio non est dicenda graviter culpabilis: *a. inchoare* copulam in vase praepostero cum animo consummandi eam in vase naturali; *b. tangere* genitalibus vas praeposterum uxoris, modo praecaveatur effusio seminis.

72. De onanismo. *Onanismus* dicitur copula ita peracta, ut ex semine effuso generatio sequi non possit.

Inter varia media, quae ad hunc finem inventa sunt, duplex classis distingui debet, ratione inordinationis actus et cooperationis alterius partis: *a.* Actus copulae naturali modo inchoatur, sed inordinatio inter vel post actum accedit; ita si vir ante effusionem se retrahit et semen effundit; vel si mulier post actum rite factum lotionibus semen expellit vel destruit. Patet in his modis fieri posse, ut culpa sit solum ex parte unius. *b.* Copula iam ab initio inordinationem secum fert; ut si vir membrum involucro (Kondom) tectum habet; vel ex analogia si mulier os uteri occlusum (pessario vel spongia) habet, quo semini viam obstruit illudque postea eiicit; vel si media chimica introducit, quibus semen sterilizetur. His mediis adhibitis iam ab initio actus contra naturam inchoatur et altera pars cooperationem ad malum semper committit.

Quamvis hi modi non absolute efficaces, nec aequaliter efficaces sint, (ex copula interrupta non raro minima pars seminis in uterum venit, condom lacerari potest, pessarium non accurate occludere potest), tamen peccatum iam habetur, si cum intentione prava medium ponitur. Omnia autem media testibus medicis sanitati nocent, praesertim genitalibus mulieris et nervis utriusque partis.

a. Doctores medici nomine onanismi etiam peccatum mollitiei seu pollutionem solitariam designant; theologi autem peccatum pollutionis a peccato onanismi distinguunt et nomine onanismi solum seminis effusionem extra vas femineum significant, quae cum copula coniuncta est. Quandoque onanismus etiam *malthusianismus* vocatur a *Malthus* anglo, qui media quaesivit impediendi nimiam hominum multiplicationem; ipse vero continentiam postulavit, non abusum.

[25]) *S. Poenitent.* 3. apr. 1916.

b. Peccatum onanismi nomen accepit ab *Onan*, qui teste s scriptura »introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur«[26]). Idem peccatum iam ante Onan frater eius Her patraverat.

c. Prior modus onanismum committendi olim fere unicus erat, quare ab antiquioribus auctoribus onanismus definiri solet: copulae inceptae abruptio, ita ut semen extra vas effundatur et sic generatio impediatur; recenti vero aetate inventa sunt quaedam media praeservativa seu praeventiva, quibus efficiatur, ut semen in vas mulieris non perveniat, aut, si pervenerit, ibi enecetur[27]).

d. Rationes, ob quas hodie coniuges frequenter modo onanistico congrediuntur, potissimum hae sunt: α. ob insufficientem sustentationem vel habitationem; β. ne patrimonio inter plures diviso status familiae detrimentum patiatur; γ. ad satiandam libidinem et simul ad effugienda incommoda gestationis, partus et educationis.

73. Eius malitia. Onanismus *mutuo coniugum consensu* commissus utrimque grave peccatum est, tum quia adversatur fini primario matrimonii, tum quia adversatur fidei coniugali, tum denique quia adversatur non solum valetudini coniugum sed praesertim bono societatis humanae; ideo in s. scriptura *res detestabilis* dicitur[28]) et s. sedes illum *iure naturali prohibitum*[29]) et *intrinsecus malum*[30]) declarat.

Ab onanismo distinguenda est copulae interruptio, quae ex fortuita necessitate accidit e. g. ad evitandum scandalum, quod persona ex improviso superveniens pateretur. Quodsi copula interrupta semen effunderetur, effusio culpa vacaret: cum enim copula ex alio fine interrumpatur, effusio praeter intentionem accidit, ideoque aequiparanda est pollutioni involuntariae.

Interdum accidit, ut viri ex vero aut vano timore, ne uxor grave damnum, immo mortem passura sit, si iterum concipiat, inchoatam copulam ante seminis effusionem abrumpant et pollutionem omni vi cohibeant. Quamvis hortandi sint, ut propter periculum pollutionis ab huiusmodi re abstineant, si tamen asseverent raro tantum sequi pollutionem, id eis prohiberi nequit. (Cf. n. 68, c.)

Nota. *a.* Quo magis haec lugenda et detestanda praxis, qualis est *prohibitio prolis*, etiam in Germania non solum in divitum sed etiam in opificum et pauperum familiis invalescit, eo magis apparet necessitas tum in examine sponsorum tum in confessionali aperte declarandi prohibitionem prolis in nullo unquam casu licitam evadere, et abstinentiam unicum esse medium licitum praecavendae prolis. Neque dicatur, continentiam praesertim iunioribus coniugibus moraliter impossibilem esse ob proximum periculum peccandi. Coniuges enim christiani, qui non ex motivis egoisticis, sed solum ex causis vere iustis vel ad tempus vel in perpetuum ab usu matrimonii abstinere debent, in oratione aliisque pietatis exercitiis media habent impetrandi a Deo donum continentiae, qui neminem patietur tentari supra id, quod potest[31]).

b. In plerisque casibus culpa frustratae generationis in viro est, rarius in muliere, praeterquam quod mulieres erga viros matrimonio abutentes indulgentiores sunt et suis quaerimoniis de timore morbi et ipsius mortis, de incommodis gestationis et educationis sua morositate in praestando debito viro ansam praebent abutendi matrimonio. Quocirca mulieres pro diversitate adiunctorum diversimode tractari debent. Aliae de obligatione parendi docendae; innocentes solandae et docendae sunt, quomodo se gerere debeant erga viros onanistas, ne etiam ipsae

[26]) Gen. 38, 9.
[27]) Cf. *Seved Ribbing*, Die sexuale Hygiene. (Leipzig. 1898) S. 102 f. *G. Adolf*, Die Gefahren der künstlichen Sterilität. (Leipzig. 1899). *Antonelli* l. n. 458 ss. *Nardi*, De Sanctitate matrimonii vindicata contra onanismum³ (Romae. 1907). *Niedermeyer* l. pg. 272—331.
[28]) Gen. 38. 9, 10.
[29]) *S. Officium* 21. maii 1851.
[30]) *S. Officium* 19. apr. 1853. Enc. *Cast. con.* l. c. 559 ss.
[31]) 1. Cor. 10, 13. Enc. *Cast. con.* l. c. 561 s.

peccatum committant; pusillanimes erigendae et monendae sunt, ut in Deo confidant nec medicis pericula graviditatis et puerperii exaggerantibus facilius credant, ipsas multa peccata mariti impedire atque hoc modo ad ipsius aeternam salutem conferre posse. Mulieres vero, quae de gestationis, partus, nutritionis et educationis incommodis ac difficultatibus conqueruntur, memores sint has esse sequelas peccati originalis: *Multiplicabo aerumnas tuas et conceptus tuos: in dolore paries filios*[32]) et proinde in spiritu humilitatis et poenitentiae ferendas.

74. *De cooperatione uxoris (vel viri) ad copulam onanisticam.*

1. Cooperationem formalem, qua nimirum uxor in onanismum consentit, graviter illicitam esse patet. Et uxor quidem etiam tum graviter peccat, quando suis quaerimoniis de partus doloribus, de numerosa prole etc. cum praevisione peccati committendi marito ad congressum onanisticum ansam praebet. Has quaerimonias revocare debet.

2. Cooperatio materialis *ad primum modum onanismi* ex causa mediocriter gravi licita est[33]) Non est necesse, ut haec causa plane gravis sit, quia uxor (vel vir) non cooperatur rei iam initio malae; requiritur autem, ut alteram partem ad actum rite perficiendum prudenter moneat: nam ex caritate peccatum alterius impedire tenetur. Caute vero et *prudenter* monere debet, ne, si forte in bona fide esset, postea formaliter peccet. Attamen non tenetur singulis vicibus monere, si nullus fructus speratur; et si absque gravi incommodo e. g. absque timore indignationis, dissidii, adulterii etc. monere non possit, monitionem omittere potest.

a. Cooperationem positivam (materialem) uxoris ad congressum onanisticum mariti non esse intrinsecus malam ideoque non esse in se illicitam, hodie ab omnibus admittitur: immedate enim cooperatur copulae licitae et mediate tantum illicitae effusioni seminis. Neque ex eo haec cooperatio arguitur illicita, quod cooperatio ad congressum sodomiticum illicita est. Sane congressus onanisticus cum congressu sodomitico comparari nequit: congressus enim onanisticus initio ex utraque parte licitus ex parte viri incipit fieri malus, quando vir se retrahit, dum mulier mere passive se habet. Econtra congressus sodomiticus quovis instanti ex utraque parte intrinsecus malus ideoque ex neutra parte unquam licitus est.

b. Si mulieres se accusant, quod de praxi onanistica mariti gavisae sint, non statim de peccato mortali arguendae sunt: saepe enim non de peccato, sed de re prorsus licita gaudent, scilicet vel de voluptate copulae vel de effectibus peccati ut de praeservatione a molestiis graviditatis et puerperii.

c. Voluptati inter copulam exorienti uxor consensum praebere potest, quia ipsa debitum reddendo viro onanistae rem licitam facit; post copulam autem non potest complere (n. 70, c. β). Quandoque experientia teste etiam ex congressu onanistico (prioris modi) proles concipitur. Iam si probabile esset, ex hac determinata copula onanistica conceptionem sequi, vel saltem si uxor probabile iudicaret, se semen excepisse, ius haberet se excitandi ad completam voluptatem.

d. Causa sufficiens, quae uxori cooperationem ad onanismum viri licitam reddit, haec esset: α. timor incommodi ut iurgiorum, rixarum etc.; β. timor, ne maritus adulteria committat; γ. si alias diu cum proprio incommodo ab usu matrimonii abstinere deberet; δ. si ab exercitiis pietatis et ab usu sacramentorum impediretur; ε. si turbata pace domestica cohabitatio redderetur molesta.

e. Uxor viro onanistae (in hoc casu) copulam reddere potest, cum enim vir

[32]) Gen. 3. 16.
[33]) Id confirmatur compluribus responsis *s. Offic.* 19 apr. 1853; *s. Poenit.* 3 iun. 1916. et Enc. *Cast. con.* l. c. 561.

petat rem, quae sine peccato praestari potest, uxor ad praecavenda dissidia domestica et ad virum a gravioribus delictis retrahendum ex caritate eam praestare potest, etsi sciat, virum ea esse abusurum. Immo *S. Alphonsus*[34]) cum aliis dicit eam quandoque etiam *debere reddere* ex eadem ratione. *Vermeersch*[35]) ratione correptionis fraternae, si efficax speretur, putat mulierem negare posse et debere debitum, ut hac ratione virum emendet. Raro talem efficaciam sperari posse ipse concedit addendo, quod plerumque petitio mulieris, ut vir bene agat, et tristitia, si non bene agit, magis efficax erit.

f. Ex causa mediocriter gravi *uxor (in hoc casu) debitum a viro onanista licite petit.* Cum enim actus, quem petit, in se non sit malus et vir eum, si velit, sine peccato praestare possit, petitioni nihil obstat, nisi praeceptum, quo ex caritate peccatum mariti impedire tenetur. Quoniam vero caritas non obligat cum gravi incommodo, ipsa licite petit, quoties sibi grave est carere actu coniugali.

3. Cooperatio materialis ad *secundum modum onanismi* solum ex metu gravissimi mali permitti potest et consensus in delectationem excludi debet; nam in hoc uxor (vel vir) ad rem ab initio prorsus illicitam proxime cooperatur. Dum ergo uxor in priore casu, in quo copula rite inchoatur, debitum reddere et ad copulae abruptionem simpliciter passive se habere potest, in posteriore casu non licet ei passive se habere, sed actum in se peccaminosum pro viribus positive resistendo impedire tenetur fere sicut vi oppressa[36]); et solum ex gravissima causa permittere potest, quod impedire nequit. Vir autem, qui scit uxorem pessario uti, remotionem postulare debet, nec potest inducere ad congressum uxorem occlusam pessario. In viro passivus modus se gerendi haberi non potest.

75. Media cavendi onanismi. 1. Imprimis coniuges hortandi sunt, ut aut actum rite perficiant, aut abstinentiam servent. Hoc ultimum praesertim in casu, ubi nova graviditas uxori ex iudicio medici non exaggerato verum periculum vitae allatura est.

Motiva, quibus coniuges ab onanismi crimine deterreri possunt: *a.* Non est status vitae, qui solas amoenitates habeat, sed quandoque ob altiores rationes magna et heroica sacrificia requiruntur (v. g. status medici, parochi, militis); qui libere talem statum elegit, etiam paratus esse debet ad onera. Nec impossibile est, cum gratia Dei abstinentiam servare. *b.* Honorem et dignitatem mutuam minuunt, cum coniuges ita agentes sibi sint sola media voluptatis. Inde etiam divortia inter tales numero crescunt; *c.* onanismus causa est adulteriorum: cum enim coniuges, praesertim mulieres, eiusmodi imperfectis actibus non satientur, illicitas voluptates quaerunt; *d.* coniugalem pacem atque concordiam destruit; *e.* gaudia patris et matris e familiis exulare facit, in quorum locum succedunt remorsus conscientiae et timores, ne Deus tam horribile crimen castiget, et unicam prolem e vivis eripiat; *f.* onanismus causa est, ob quam familia, in qua una tantum vel altera proles procreatur, mox intereat; *g.* tandem corporis dolores et multiplex sanitatis detrimentum (praesertim in mulieribus) affert[37]).

2. Illis coniugibus, quibus plena abstinentia durior est, qui tamen rationabilem causam habent, evitandi novam conceptionem, prudenter

[34]) 1. 6. n. 947. [35]) 1. c. n. 266. [36]) *S. Poenitent.* 3. jun. 1916. *Häring,* Das Gesetz Christi, 1095 citat *Damen,* Theol. mor. II. n. 896, quaeritur 3, addens opus esse magna prudentia pastorali *quando et quomodo* hoc principium poenitentibus inculcandum sit. [37]) *Eschbach,* p. 569 ss. *Stöhr,* Handbuch der Pastoralmedizin (Freiburg, 1900). S. 497 ff.

suaderi potest, ut ex consilio medici saltem partialem abstinentiam servent.

a. Abstinentia partialis intelligitur abstinentia per illos dies inter cyclum menstruum feminae, quibus conceptio possibilis vel valde probabilis dicitur; sunt dies ab ovulatione tot, quot ovulum praesumitur foecundabile (circiter a die 16a usque ad 10am ante sequentem menstruationem) additis initio aliquibus diebus, per quos semen prolificum manere potest; ergo abstinentia circiter a die 20—10 ante sequentem menstruationem.

b. Medicus consulendus est: nam spatium illud variat secundum varias circumstantias in constitutione mulieris, ita ut medicus per exactas observationes conicere debeat diem sequentis menstruationis et exinde diem ovulationis; hoc autem confessarius facere non potest nec eum decet.

c. Talis abstinentia licita est[38]): quod patet tum ex natura rei, cum actus sit in se ordinatus, sicut in senibus et sterilibus, et ipsa etiam partialis abstinentia potest esse actus virtutis; tum ex declaratione ecclesiae[39]); sunt enim praeter primarium etiam alii fines, qui honeste intendi possunt. Hortandi sunt utique fideles, ne hac methodo utantur ex motivis peccaminosis (avaritia, pigritia etc.) vel ad solum voluptatem, sed ex fine secundario.

Ut coniuges pro tota vita coniugali hac methodo uti possint, ratio sufficiens non invenietur. Immo, si de ea conventio fieret, qua ius in corpus restringeretur ad tempora ageneseos, etiam matrimonium invalide contraheretur.

76. Modus tractandi poenitentes. Concorditer cum prioribus responsis S. Sedis[40]) monet SS. Pontifex confessarios, »ne circa gravissimam hanc Dei legem fideles ... errare sinant, neve in iis ullo modo conniveant«; et qui fideles aut in hos errores induxerint, aut saltem, sive approbando, sive dolose tacendo in iis confirmaverint, graviter suo muneri deesse dicit[41]).

Inde *a.* si confessarius certo sciat, poenitentem esse onanistam, non potest ei absolutionem impertire, nisi ex sufficientibus signis cognoscat eum dolere et propositum habere, non iam onanistice agendi.

b. Si dubitat, vel suspicionem habet, poenitentem hoc peccatum tacere, tenetur prudenter interrogare. Prudenter, i. e. decentiam servando; interroget ergo, an aliquid commiserit circa matrimonii sanctitatem vel finem, generationem evitaverit etc.

c. Tacere solum poterit, si nullum dubium, nullam suspicionem habet, poenitentem in hac re peccasse.

d. Quoad *absolutionem* dandam vel negandam haec regula servari poterit: qui ex proposito onanismum exercent, immo contra confessarii monitiones defendere eum conantur, ex defectu dispositionis absolvi non poterunt; qui vero voluntatem habent observandi legem et aut abstinendo aut recte congrediendo hanc voluntatem ostendunt, si quandoque ex timore vel passione delinquunt, animandi sunt ad confirmandam bonam voluntatem et ita dispositi absolvi poterunt.

77. De foecundatione artificiali, quam vocant, est disputatio inter medicos, iuristas, theologos[42]). Foecundatio naturalis fit per copulam

[38]) *Capellmann-Niedermeyer,* Fakultative Sterilität. (Limburg. 1931); *Smulders,* Periodische Enthaltung in der Ehe (Regensburg. Manz. 1931); *Hürth,* Der Wille zum Kind. Zur Frage nach der sittlich zulässigen Ausnützung der tempora ageneseos. Chrysologus 72 (1932), 816—827; 880—900. *Niedermeyer* II. pg. 1—93. *Pius XII.* de apostolatu obstetricum cath. (29 oct. 1951) cf. Per XL (1951) 340—395 (praesertim 366—376) cum Annotationibus Hürth ibid. 417—421. [39]) *S. Poenit,* 16. iun. 1860; Enc. *Cast. con.* l. c. 561.
[40]) *S. Offic.* 21. maii 1851; *S. Poen.* 14. dec. 1876; 10. mart. 1886.
[41]) Enc. *Cast. con.* l. c. 560. [42]) L'insemination artificielle, Cahiers Laennec, 6 (1946) n. 2. *Niedermeyer* II. pg. 181—232.

matrimonialem, quo maritus membro genitali vaginam uxoris penetrat ibique semen effundit; unico ergo actu coniugali et obtinetur semen et transfertur in vas muliebre. Foecundatio artificialis vero mediis hominum ingenio excogitatis actum coniugalem quasi dissolvit separans actum, quo semen virile obtinetur ab actu transmissionis seminis. Obtinetur semen aut solitaria pollutione viri aut copula onanistica i. e. membro palliolo quodam (Kondom) obtecto, in quo semen colligitur, aut per punctionem epididymi vel per frictionem analem (Massage) uti dicunt, sine excitatione venerea[43]). Transmissio seminis fit per medicum ut plurimum ope syphunculi vitrei antea calefacti.

Saeculo elapso ad finem vertente Spallanzani, sacerdos in naturalibus scientiis celeberrimus et Universitate Papiensi Professor theoriam suam de artificiali foecundatione bono cum successu brutis animalibus applicavit. Postea medici etiam generationem hominis artificiali modo causare conabantur. Gasparri testatur[44]), homines artificiali foecundatione revera ortos esse; imprimis vero bello 1939—1945 in dies saepius artificialis foecundatio adhibebatur, quin possit hominum approbationem communem invenire.

Num liceat foecundatio artificialis.[45])

1. Patet, primum et secundum modum obtinendi semen in se esse malum; attamen etiam tertius modus, quo semen vitata delectatione venerea ex testiculis extrahitur est reprobandus. Actio nempe non est mala propter delectationem, sed viceversa delectatio vetatur propter malitiam actionis. Recte notat *Merkelbach*[46]): »Actus ... quo expellitur aut e testiculis extrahitur (semen), quantum est de se, ex natura sua et ex modo quo fit, ita semen emittit, ut generatio naturaliter impediatur.« Organa et functiones sexuales hominis ex interna structura sua (anatomica, physiologica, psychologica) essentialiter uniuntur in unicum finem operis, qui est naturalis procreatio prolis. Appetitus naturalis, qui impellit hominem ad generandum, esset frustra et mirabilis teleologia toti activitati sexuali hominis a Deo creatore indita interno fine careret, si homini liceret uti foecundatione artificiali. Sicut ergo peccatum est, fines secundarios coniugalis actus ex essentiali sua dependentia a fine primario solvere et neglecta procreatione prolis extollere (n. 67), ita etiam vetitum est homini finem primarium exclusive intendere aliis finibus actui coniugali internis despectis.

2. Contractus matrimonialis, qui solus dat ius utendi facultatibus generativis quoad obiectum non dependet ab arbitrio coniugum, sed a creatore naturae omnino determinatur[47]). Obiectum matrimonii sunt autem »actus per se apti ad prolis generationem« i. e. copula coniugalis complete spectata[48]).

[43]) *Vermeersch*, Theol. mor. IV. n. 64.
[44]) De matrim.[2] (1932) n. 1094.
[45]) Cfr. *Fr. Hürth*, Le fécundation artificielle, in Nouv. Rev. Théol. 68. (1946) 402—426. Allocutio *Pii XII.* ad medicos cath. (29 sept. 1949) cf. Per. XXXVIII (1949) 279—282 cum annotationibus Hürth 283—295.
[46]) Summa Theol. mor.[2] III. n. 938.
[47]) Casti Conn. l. c. 541 ... »Libertati vero hominis matrimonii natura penitus subducitur, ita, ut, si quis semel matrimonium contraxerit, divinis eius legibus et essentialibus proprietatibus subiiciatur«. [48]) Cfr. can. 1081 § 2.

FSSPX

3. Usus matrimonii non ab individuo dependet sed ab utroque coniuge simul iuncto;[49]) coniuges maritali copula fiunt una caro. Artificialis foecundatio essentialiter deficit ab hac unitate agendi.

4. Incapacitas naturali modo coeundi »matrimonium ipso naturae iure dirimit«[50]). Matrimonium foecundatione artificiali non consummari, est sententia communissima inter Canonistas. »Ipsemet *Sanchez*, l. 7. disp. 49, n. 37 putat, matrimonium esse irritum et proinde, non consummari licet arte aliqua, absque viri penetratione sit receptum semen intra vas aut matricis attractionem«[51]). Ideo decr. *S. Officii* die 25. 2. 1897 ad quaesitum: »An adhibere possit artificialis mulieris foecundatio«, respondit: »non licere«. Videtur ergo foecundatio artificialis grave peccatum esse, si non contra castitatem, certe contra iustitiam, quia bonis matrimonii (in quae coniugibus non competit illimitatum ius disponendi) contra contractum abutitur.

Distinguendum est ab illicita artificiali foecundatione adiutorium artificiale actus coniugalis naturali modo exerciti. E. g. omni culpa vacat, aptare annulum in vase femineo, ut membrum virile facilius ingredi possit[52]), vel semen in vagina partialiter saltem penetrata depositum nec e vagina extractum ope syphunculi profundius inicere.

QUAESTIO SECUNDA

De liceitate actus coniugalis ratione circumstantiarum.

Circumstantiae, quae efficere possunt, ut actus coniugalis evadat illicitus et moraliter malus, sunt eius *finis, modus* seu *situs, tempus* et *locus*.

§ 1. De fine operantis.

78. 1. Actus coniugalis *ob quemcunque finem honestum* licite exerceri potest. Si de aliquo fine proprio agitur, ratio est, quia actio naturae conveniens licite exercetur ob illos fines, propter quos auctor naturae illam instituit; si vero de fine improprio agitur, ratio est, quia actio non mala licite adhiberi potest ad finem honestum, ad quem obtinendum utilis est.

a. Sunt, qui cum *S. Thoma* dicant actum coniugalem ad vitandam propriam (non coniugis) incontinentiam peractum esse peccatum veniale[53]). Verum α. finis iste non solum in se honestus et laudabilis est, sed etiam ad essentiales matrimonii fines pertinet; atqui actum in se indifferentem ob finem honestum

[49]) 1. Cor. 7, 3—4.
[50]) can. 1068 § 1.
[51]) *Gasparri*, l. c. 1095.
[52]) *Gasparri*, l. c. 1095.
[53]) *Supplem.* q. 49. a. 5.

exercere nequit esse peccatum. β. S. Paulus docet hunc finem a Deo in matrimonio instituendo fuisse intentum (1. Cor. 7, 2. 5.), et cum Apostolus actus coniugalis hunc solum finem assignet, manifesto supponit opus coniugii in hunc solum finem peractum esse licitum. γ. Ecclesia benedicit nuptiis senum, quos novit inire matrimonium ad propriam incontinentiam vitandam, quod quidem ecclesia facere non posset, si usus matrimonii propter illum finem peractus esset illicitus[54]).

b. Actum coniugalem exercere cum affectu ad aliam personam, quam quis sibi repraesentat, ut ex ea delectationem veneream capiat, est mentale adulterium ideoque grave peccatum. In actu coniugali aliam personam sibi repraesentare, ut ex eius pulchritudine delectationem capiat et ad actum coniugalem excitetur, non quidem peccatum sed valde periculosum est. Si tandem coniuges pulchras imagines sibi ob oculos ponant easque aspiciant, sive ut se excitent, sive ut prolem formosiorem concipiant, non committunt peccatum, modo imagines non sint sacrae.

2. Actum coniugalem *ob solam voluptatem* exercere est peccatum veniale: nam inordinatio est, etsi non gravis, velle sistere in aliqua re tamquam fine, quam auctor naturae voluit tamquam medium ad finem[55]).

Actus coniugalis *ob solam voluptatem* exerceri dicitur, si alius finis honestus positive excluditur, vel actus peccaminoso modo ponitur, ita ut in ultimum finem referri non possit. Non autem prohibitum est, delectatione *moveri* ad actum, quia delectatio a creatore ideo addita est actibus, ut hominem alliciat ad hos ponendos. Quamvis ergo aliquis moveatur ad actum per delectationem, si ponit eum ordinatum et moderatum, ipse actus tanquam licitus vel saltem non prohibitus apprehenditur et eo ipso homo licite hanc honestatem approbat et intendit; ergo actui nihil deesse intelligitur, quominus naturae rationali sit conveniens ideoque ordinabilis et obiective ordinatus in Deum, finem ultimum[56]).

3. Non est necesse, ut coniuges in usu matrimonii generationem prolis velint, immo ex iusta causa optare possunt, ne ea generetur et ex hoc desiderio usum matrimonii restringere ad illud tempus, quo minor est spes futurae conceptionis. Requiritur tamen, ne intentio prolis positive excludatur, i. e. ne quidquam fiat, quo actus in se ita deformetur, ut fini suo naturali iam non sit aptus.

§ 2. *De situ et loco.*

79. De situ. Situs *naturalis* et ordinarius actus coniugalis hic est, ut fiat iacendo, ita ut mulier succumbat et vir incumbat: iste enim situs aptissimus est ad seminis in vas mulieris infusionem. Situs *innaturalis* quivis est, qui a naturali recedit, ut si copula fiat sedendo vel stando vel ita, ut vir succumbat et mulier incumbat. Per situm innaturalem generatio redditur quidem difficilior, attamen non impossibilis, quia semen non per descensum, sed per motum interiorum partium vaginae et motum spermatozoarum ad ovaria pertingit[57]).

[54]) Cf. Catechismus rom. 2. c. 8. q. 14. *S. Alphonsus* n. 882. *Lindner*, Der usus matrimonii (München. 1929).

[55]) Damnata est haec propositio (9) ab *Innocentio XI.*: »*Opus coniugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus culpa caret ac defectu veniali*« (Dz. 1159).

[56]) *De principiis* n. 88 ss.

[57]) *S. Alphonsus* n. 917. *Capellmann*, Medicina past.[18] p. 312.

Ex intentione difficiliorem reddendi conceptionem eligere modum coëundi, quo ea reapse difficilior reddatur, veniale peccatum est, si fiat sine iusta causa: cum enim generatio prolis sit primarius matrimonii finis, sine iusta causa sic agere contra rationem est, non tamen graviter, quia conceptio non impeditur.

1. Situs innaturalis, quicunque is sit, non excedit peccatum veniale, modo exclusum sit grave periculum semen extra vas effundendi: quivis enim situs, quo copula haberi potest, ad generationem aptus est.

Ergo nunquam interrogandi sunt coniuges de situ, quem in actu coniugali peragendo adhibent, cum res non sit ad confessionem necessaria; et si ipsi poenitentes consilii causa de hac re interrogant, confessarius in genere tantum respondeat, ut actum debite et, quantum fieri potest, naturali modo perficiant; quodsi poenitentes de situ innaturali se accusant, interroget num ex illa copula sequi potuerit generatio, quia confessario sufficit scire, num prorsus impedita fuerit generatio.

2. Si mutatio situs naturalis ex iusta causa fit e. g. propter periculum abortus vel propter difficultatem naturali modo congrediendi, nullum est peccatum, etiamsi aliqua pars seminis dispergatur, immo, si alius modus copulae impossibilis est, etiamsi magna pars seminis perdatur: nam hinc quidem dispersio per accidens fit, inde vero generatio non impeditur, cum ad eam modica pars seminis sufficiat[58]).

80. De loco. 1. Locum *secretum* esse debere naturalis verecundia et lex caritatis, qua scandalum praecavere debemus, postulat.

a. Coram aliis coire ratione scandali grave peccatum est.

b. Cavere debent parentes, ne filii huius rei cognitionem acquirant et sic scandalum patiantur.

2. In loco sacro, i. e. consecratione vel saltem solemni benedictione divino cultui dedicato, ut est ecclesia vel oratorium, actum coniugalem exercere repugnat reverentiae sanctitati loci debitae. Attamen non esset *canonicum* sacrilegium, quia c. 1172 silet de »voluntaria seminis effusione«; neque *morale* sacrilegium statuendum est, nisi actus coniugalis fuerit »publicus vel notorius«. Omni culpa vacaret usus matrimonii occultus, si coniuges in loco sacro diu inclusi aut incontinentiae periculo expositi aut alia necessitate pressi essent.[59])

§ 3. *De tempore.*

Quaeritur, num licitus sit actus coniugalis imprimis *temporibus sacris*, dein aliis quibusdam temporibus, quibus actus coniugalis alterutri coniugum aut proli conceptae maius minusve nocumentum affert. Haec tempora sunt: tempus *menstruationis, praegnationis, purgationis, lactationis* et *infirmitatis*, de quibus universim dicendum est: si subest periculum gravis damni in sanitate vel vita, actus coniugalis graviter illicitus est, si periculum damni leve est, sub levi prohibitus est; causa vero iusta, praesertim si damnum, quod timetur, leve est, usum matrimonii licitum reddit. Causa autem censetur esse iusta, si incommodum, quod ex abstinentia oritur, damno, quod ex usu timetur, praevalet vel

[58]) *Capellmann*, Medicina pastor.[18] p. 312.

[59]) *Vermeersch*, De castitate n. 314, 6. coll. Theol. mor. IV. 65.

saltem ei aequivalet. Ideo si damnum leve tantum timetur, abstinentia autem diuturna esset, copula licita dicenda est, tum quia diu abstinere coniugibus valde onerosum est, tum quia diuturna abstinentia periculum incontinentiae affert.

Insuper si amicus pro salute etiam corporali amici damnum subire potest, a fortiori caritas vera suadebit coniugibus, ut, — servato ordine inter bona — pro invicem aliquid damni vel periculi in se suscipiant.

81. 1. **Tempore sacro** i. e. diebus festis, adventus, quadragesimae et s. communionis actus coniugalis licitus est, quia nullo iure prohibetur. Et licet consultum sit, ut coniuges diebus, qui poenitentiae agendae potissimum dedicati sint, et praesertim diebus s. communionis a *petendo* debito abstineant[60]), si tamen nocte praecedente honeste copulam habuerint, a s. communione non arcentur.

a. Non exsistit neque unquam exstitit lex ecclesiastica, quae usum matrimonii diebus sacris prohibuisset; verba autem ss. Patrum et canones ecclesiastici, qui eum prohibere videntur, non de lege in conscientia obligante, sed de consilio intelligendi sunt[61]).

b. Rigidior est sententia *s. Alphonsi* (n. 922) affirmantis veniale peccatum eum committere, qui post copulam ex voluptate habitam ad s. communionem accedat: coniuges enim, qui ad copulam peragendam nulla alia causa moventur quam a voluptate, ne venialiter quidem peccant, proindeque absque peccato ad s. communionem accedere possunt (n. 78). Sapienter autem docet *Laymann* monendam esse uxorem, ne in reddendo debito difficilem se praebeat, praesertim si frequenter communicare soleat. Hoc a fortiori valet de cotidiana communione; rogare potest hinc inde maritum, ut abstinere velit; quod si aegre ferat maritus, ipsa ad debitum reddendum obligatur[62]), neque opus est ideo communionem omittere.

c. In genere tamen enixe hortandi sunt coniuges, ut hinc inde in continentia salutari se exerceant, quae corpori et animae proficua est, et eos aptos reddit, ad facilius continentiam exercendam, quando necessaria est. Et si iam commendanda est talis temporanea continentia, optimum tempus praebebunt dies festi et s. communionis.

82. 2. **Tempore fluxus menstrui.** Distinguendum est inter fluxum menstruum seu fluxum sanguinis ordinarium, de quo supra (n. 5), et extraordinarium, qui ex morbo provenit et longiore tempore quandoque ad quindecim dies perdurat.

a. Copula, quae tempore *fluxus extraordinarii habetur,* nunquam non damnum affert sanitati mulieris; quare abstinentia ab usu matrimonii per id tempus consulta est; at copula prorsus illicita dici nequit, nisi ex iudicio medici grave damnum immineat uxori, quia onerosum est viro tam diu a copula abstinere, si diuturnior fluxus est.

b. Tempore *fluxus ordinarii* copula non est quidem illicita, ex duplici tamen ratione abstinentia ab usu matrimonii suadenda est, praesertim cum ea paucorum sit tantum dierum. Imprimis propter peculiarem indecentiam (non moralem sed physicam); quare vir etiam naturali et innata nausea se avertit a muliere, quae fluxum menstruum patitur, et

[60]) Cf. 1. Cor. 7, 5.
[61]) *Ballerini-Palmieri* VI. n. 366. *S. Alphonsus* VI. n. 923.
[62]) Cf. *Laymann,* Theologia moralis 1. 5. c. 6. n. 16.

pari modo mulier eo tempore insitam aversionem ab omni congressu maritali experitur. Deinde vero propter periculum sanitatis, quod imminet uxori, cuius organa genitalia eo tempore per se iam sunt irritata[63]). Cum tamen utraque haec ratio non sit gravis, copula tempore fluxus menstrui dicenda est licita, modo adsit rationabilis causa coëundi. Quod veteres timebant, nempe prolem hoc tempore conceptam nasci infirmam vel leprosam, inane est[64]).

In lege vetere usus matrimonii tempore fluxus menstrui peculiari praecepto prohibitus erat[65]); antiquiores theologi etiam in lege nova usum matrimonii hoc tempore graviter illicitum habebant, praesertim ob damnum futurae prolis: putabant enim prolem, si hoc tempore concipiatur, fore infirmam vel monstruosam. Alii copulam per id tempus saltem leviter illicitam dicebant, quia mulier ad generationem tunc est inepta. Cum hodie constet has rationes non subsistere, antiquorum sententia in hac re omittenda est.

83. 3. **Tempore praegnationis** copula illicita esse potest, quia inducit periculum abortus, praesertim si saepe et impetuose perficiatur. Sed cum abortus periculum solum primis praegnationis mensibus proprie exsistat, maturescente autem foetu paulatim evanescat, status vero incipientis praegnationis vix cognosci possit, copula hoc tempore simpliciter licita dicenda erit; coniugibus tamen, qui praegnationem suspicantur, tum quoad numerum tum quoad modum concubitus moderatio commendanda est.

Difficile est, quod nonnulli auctores docent, copulam scilicet cum praegnante culpa non vacare, quia semen frustratur: non enim ad generationem tantum, sed etiam ad alios fines, et praesertim in concupiscentiae remedium matrimonium ordinatur; et actus in se ordinatus est.

84. 4. **Tempore purgationis** post partum conceptio quidem non fit, ideo ex hac parte damnum mulieri non imminet; at ex ipsa copula mulieri periculum morbi imminet, tum propter organa genitalia post partum prorsus alterata. Periculum, quod primis diebus post partum maius est, paulatim minuitur et tamdiu durat, quamdiu organa genitalia nondum sunt in priorem statum restituta. Elapsis duobus circiter mensibus rediens menstruatio indicit organa suis locis esse restituta et novam conceptionem fieri posse. Quare primis post partum diebus copula propter periculum damni graviter, postea leviter illicita est.

Censet *Capellmann* periculum gravis nocumenti post partum per duas, levis nocumenti per quatuor sequentes hebdomadas perdurare[66]). Viris dicendum est, ut concupiscentiam hoc tempore orientem compescant per amorem et reverentiam erga coniugem. Si tamen gravis causa, praesertim periculum incontinentiae, copulam cohonestat, ipsa etiam hoc tempore a peccato excusatur.

85. 5. **Tempore lactationis** nova conceptio ordinarie timenda non est; si tamen accidit, mox etiam lac diluitur ac diminuitur et brevi prorsus desinit. Cum copula hoc tempore habita aliud nocumentum non afferat,

[63]) *Capellmann,* Medicina past.[18] p. 313.
[64]) *Niedermeyer* I. 138.
[65]) Lev. 15, 19. 20; 18, 19.
[66]) *Capellmann* 1. c. p. 315.

licita dicenda erit: proles enim, si nova conceptio oritur, alio modo nutriri potest, insuper coniuges nimis diu (lactatio ultra annum perdurat) ab usu matrimonii abstinere deberent, si toto hoc tempore copula non concederetur.

86. 6. **Tempore morbi** actus coniugalis per se illicitus est, si vitae vel sanitatis periculum affert; ex gravi causa vero licitus est; si nimirum coniuges alias diu abstinere deberent cum periculo incontinentiae, modo non inducatur proximum periculum mortis. In particulari vero distinguendum est inter morbos contagiosos (syphilis, phthisis) et non contagiosos. De qualitate morbi consulendus est medicus. Itaque

a. Si una pars laborat *morbo syphilitico* (morbus gallicus theologorum) vel *gonorrhoea,* usus matrimonii illicitus videtur propter horrendas sequelas, quas tam comparti quam proli affert. Insuper periculum infectionis certum est, morbus autem, si levis est, intra breve tempus removeri potest.

In hac affirmatione recentiores *(Lehmkuhl, Ballerini-Palmieri, Marc* etc.) consentiunt ducti rationibus, quae a medicis afferuntur. Hi unanimes sunt in describendis gravissimis malis, quae coniugibus et proli ex hoc morbo oriuntur et paulatim innumeras familias, quin et integram nationem afficiunt[67]).

b. Phthisi laborantibus usus matrimonii illicitus non est, tum quia phthisici ordinarie vehementem concupiscentiam experiuntur, tum quia ex modico usu matrimonii grave damnum non provenit.

α. Etsi phthisis per se morbus sit contagiosus, ex usu matrimonii tamen potius hereditarius dicendus est, quia periculum infectionis per copulam vix unquam inducitur. Proles ex parentibus phthisicis genita non oritur phthisi affecta, sed postea eam facillime contrahit propter maximam ad hunc morbum dispositionem a parentibus hereditate acceptam.

β. Quia frequentior copula hoc morbo laborantibus multum nocere potest, magna parsimonia in hac re eis commendanda est.

γ. Quod proles phthisica vel potius ad phthisim disposita nascatur, usum matrimonii non impedit, tum quia certum non est, ex hac particulari copula prolem generari, et si generetur, certum non est, eam infectam generari, cum hereditaria dispositio saepe per saltum progrediatur, tum denique quia proli, quae generatur infirma, »melius est sic esse, quam penitus non esse«[68]).

c. Si morbi *non sunt contagiosi,* copula licita est, ubi morbi sunt leviores nec multum debilitantes, quia per copulam non fiunt peiores; at illicita est ubi morbi sunt multum debilitantes et cum febri vel magno dolore coniuncti: hi enim per copulam ordinarie multum ingravescunt. Ad hoc genus morborum numerari debent aegrotationes genitalium in muliere, quae per usum matrimonii adeo augeri solent, ut difficulter postea sanentur[69]).

Mulieres, quibus ex iudicio medici proximus partus mortem sit allaturus, ordinarie non sunt obligandae, ut ab usu matrimonii abstineant, tum quia conceptio incerta est, tum quia eiusmodi iudicia medicorum experientia teste saepe falsa sunt.

[67]) Cf. *Capellmann* l. c. p. 321. *Antonelli* l. c. II. n. 393 ss. *Niedermeyer* I. 180—186.
[68]) *Antonelli* II. n. 418.
[69]) *Capellmann* l. c. p. 327.

QUAESTIO TERTIA

De obligatione actus coniugalis.

87. Obligatio ipsa. Quamvis debitum coniugale obligatio iustitiae sit et in sequentibus quaestiones solvantur, quando hoc debitum ex iustitia praestari debeat vel sine laesione iustitiae negari possit, tamen his non edicitur hanc delicatam rem postulari vel negari posse respectu *solius iustitiae,* fere eo modo qui inter creditorem et debitorem sibi invicem exosos usu venit. Inter personas sibi invicem tam intime coniunctas, sicut coniuges sunt, etiam *caritas* locum habere debet. Caritas exerceri potest et debet in amicabili modo petendi et reddendi ius; quandoque praestando, etsi ius non urgeat; quandoque remittendo, quamvis iure postulari posset; sunt quandoque incommoda, praesertim matrimonio intrinseca, quae spectato solo iure ferri debent, quae tamen caritas vitabit; si secus fiat, non quidem ius, sed caritas laesa erit[70]).

Declaratio. Per se viri est petere, uxoris est reddere debitum: mulieribus enim ob insitam verecundiam ordinarie valde molesta est petitio. Quapropter uxor non tenetur reddere debitum, nisi vir petat: si enim non petit, uxor praesumere potest virum non exigere debitum. *Per accidens* autem etiam mulier petere tenetur: si enim vir in periculo est incontinentiae, ipsa ex caritate tenetur a periculo eum liberare; sed cum caritas non obliget cum gravi incommodo, non tenetur petere, si absque gravi incommodo e. g. magna verecundia non potest.

Ab expressa petitione, quae fit verbis vel aequivalentibus signis, distinguenda est *petitio interpretativa,* quae ex aliquibus indiciis colligitur. Sic si uxor exsistens in periculo incontinentiae velit uti matrimonio, sed prae verecundia non audeat expresse petere, interpretative petere dicitur, et maritus haec advertens ipse petere seu potius interpretative petenti reddere debitum tenetur.

88. Principia. 1. Nulla exsistit obligatio *petendi debitum* coniugale nisi quandoque per accidens ex caritate: nulla enim exsistit pro singulis coniugibus obligatio utendi matrimonio, sed ad illum usum ius tantum habent; nemo autem tenetur uti iure suo.

Per accidens autem potest adesse obligatio petendi praesertim in viro: *a.* si iudicet compartem versari in periculo incontinentiae et ob verecundiam non petere: quilibet enim ex caritate tenetur impedire peccatum alterius, si commode potest; *b.* si usus matrimonii necessarius est ad fovendum amorem vel ad dissidia evertenda.

Licet usus matrimonii coniugibus ordinarie suadendus sit, praesertim iis, qui prolem alere et apte educare possunt, ex mutuo tamen consensu ab usu matrimonii eis etiam abstinere licet, modo non adsit periculum incontinentiae. Et quidem si abstinent ex motivo virtutis, excluso periculo incontinentiae, id laudandum et commendandum est, si ex alio rationabili motivo fiat, et non adsit periculum peccati, saltem permittendum est.

2. Exsistit obligatio iustitiae per se gravis *reddendi debitum,* quoties alter coniux expresse vel tacite serio petit.

[70]) Enc. *Cast. con.* l. c. 547 ss.

a. Per contractum enim matrimonialem coniuges sibi invicem transferunt ius et potestatem in corpus in ordine ad actum coniugalem; sed iuri petendi respondet in altero obligatio reddendi debitum. Idem expresse docet Apostolus: *uxori vir debitum reddat: similiter autem et uxor viro*[71]). Insuper qui debitum negat, compartem saepe exponit periculo gravium peccatorum.

Quare non licet se voluntarie *ineptum reddere* e. g. nimiis laboribus vigiliis, austeritatibus, vel operationibus chirurgicis[72]), nisi haec fieri debeat ad avertendam infirmitatem corporis; coniux enim ius habet ad actum coniugalem; qui ergo se ineptum reddit, laedit ius coniugis. — Nec licet sine necessitate vel consensu alterius partis abesse per notabile tempus: eiusmodi enim absentia negationi debiti aequivaleret.

b. Obiectum mutui contractus per se res gravis momenti est: agitur enim de generatione prolis, de vitanda incontinentia, de fovendo amore coniugali ad conservandam pacem; ergo reddere debitum per *se gravis obligatio* iustitiae est, quando alter *serio* petit, ita scilicet, ut rogatus cedere nolit. Nihilominus negatio debiti potest esse leve peccatum in duplici casu: *α. ex parvitate materiae,* si raro tantum fiat, e. g. saepe petenti semel in mense negetur, vel si non omnino negatur, sed solum ad breve tempus e. g. ad noctem differtur, excluso tamen incontinentiae periculo; *β.* si alter non serio sed remisse tantum petit, ita ut debitum benevole remittere censeatur.

α. Ergo per se graviter peccat coniux, qui alteri serio petenti negat debitum etiam una vice tantum, praesertim si in altera parte est periculum incontinentiae vel gravis molestia; et quidem non solum contra iustitiam, quia negat, quod debitum est, sed etiam contra caritatem, quia compartem exponit periculo gravium peccatorum.

β. Graviter peccant etiam viri, qui sive ex avaritia, ne prolem alere debeant, sive ex malevolentia proprias uxores nunquam vel fere nunquam cognoscunt quamvis praesumere debeant ipsas id aegerrime ferre.

γ. Mulieres, praesertim quae iam sint provectioris aetatis et numerosa prole onustae, quandoque putant se debitum negando graviter non peccare, nisi fere semper fiat vel nisi vir in periculo peccandi versetur. Quod si confessarius deprehenderit, caveat, ne frustra eis bonam fidem adimat.

δ. Ceterum mulieres serio graviterque monendae sunt, ne viris difficiles et morosas se praebeant, si copulam vel alia quae coniugibus licita sint, ab eis exigant, ne scilicet eos exponant periculo propria relicta ad alias mulieres accedendi.

3. Tenetur coniux serio petenti debitum reddere, etsi inde *leve damnum vel incommodum timeat:* a gravi enim obligatione, quae insuper est iustitiae, leve damnum vel incommodum nullatenus excusat.

Etsi leve incommodum e. g. graveolentia, quam uxor ex ore et naribus emittit, a petendo vel reddendo debito non excuset, incommodum tamen vere grave etiam ab hac obligatione, sicut ab aliis excusat, ut in sequentibus n. 91. s. dicitur.

4. Ex Cn. 1111 »utrique coniugi, *ab ipso matrimonii initio,* aequum ius et officium est, quod attinet ad actus proprios coniugalis vitae.« Si qua ratio specialis ex modo quo matrimonium celebratum est, ex infaustis vitae communis initiis, iustam causam differendi consum-

[71]) 1. Cor. 7. 3.
[72]) Cf. II. n. 328; *J. Grosam,* Die Sterilisation. Th. p. Qsch. (Linz.) 1930 59—79; 285—306; 497—523; 701—722.

mationem dare videretur, remedium istud praesto est, ut ex Ordinarii auctoritate, vel etiam ex propria auctoritate, si de causa constet et periculum sit in mora[73]) coniux se ab altero separet et dispensationem a matrimonio rato non consummato a S. Sede impetret[74]).

89. Quando amittatur ius exigendi debitum.

1. *Si unus coniugum commisit adulterium,* parti innocenti pro iniuria illata conceditur facultas, si vult discedendi ab adultero, vel saltem eum repellendi ab usu iuris (manente tamen vinculo et iure in corpus). Ut amissum censeatur ius exigendi, requiritur, ut adulterium sit formale, certum, non compensatum eodem crimine partis alterius neque explicite vel implicite condonatum; censetur vero iniuria implicite condonata, si pars innocens cognito adulterio debitum petit vel petenti libere reddit[75]).

Coniux, sive vir sive mulier, qui adulterium commisit, non prohibetur *petere;* non enim peccaminosum quid petit, si rogat, ut compars redeat vel in copulam consentiat; nam manet ius in corpus. Sed pars innocens cognito adulterio potest adulterum privare iure *exigendi copulam tanquam debitam* secundum regulam iuris: „Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se praestitam servare recusat", quae confirmatur lege evangelica[76]). Similiter, saltem accedente auctoritate Ordinarii loci, innocens procedere potest, si dantur causae legitimae discedendi ad normam c. 1131. Attamen semper, etiam post privationem iuris exigendi debitum, innocens crimen condonare potest, immo interdum ex caritate debet.

Adulter autem non tenetur crimen suum comparti manifestare; neque adulterium a parte hucusque innocente *post separationem* commissum compensationem efficit; nam post talem separationem obligatio redeundi non habetur[77]).

2. *Si petens caret usu rationis,* ut si amens vel ebrius est, quia petitio eius, qui caret usu rationis, non est actus humanus; insuper per matrimonium contracta non est obligatio nisi ad actum coniugalem humano modo peragendum. Parti autem rationis compoti *licet* debitum amenti vel ebrio reddere, praesertim si in periculo incontinentiae sit. Quodsi amentia non sit perfecta, per se exsistit in altera parte obligatio reddendi.

Num coniux *perfecte ebrio* vel amenti debitum reddere *teneatur* si petens sit *in periculo committendae pollutionis,* non una est auctorum sententia. Complures *affirmant,* quia coniux ex caritate tenetur impedire alterius peccatum, etsi materiale tantum[78]). Horum sententia quadantenus confirmatur illorum physiologorum placito, qui asserunt, proli ex copula tempore ebrietatis habita timendum non esse damnum: etenim si proles coniugis ebriosi nascitur infirma aut hebes, id non ex copula tempore ebrietatis habita oritur, sed ex ebriosi constitutione organica ob frequentem ebrietatem alterata[79]). Nonnulli tamen hanc obligationem *negant,* quia coniux a praecepto caritatis ob iustam causam excusatur; sed iusta causa est fundatus timor, ne proles ex eiusmodi copula exorta

[73]) Cn. 1131 § 1.
[74]) *Vermeersch* 1. c. n. 254.
[75]) Cn. 1129.
[76]) R. J. 75. in VI°; Matth. 5, 32.
[77]) Cn. 1130.
[78]) *S. Alphonsus* n. 984. *Sanchez* 1. 9. disp. 23. n. 11.
[79]) *Olfers,* Pastoralmedizin³ S. 77, cui tamen alii contradicunt existimantes ex copula cum ebrio oriri periculum, ne proles nascatur infirma.

non solum graves defectus corporis, sed etiam pravos habitus animi contrahat[80]). Practice ergo coniux obligari nequit ad reddendum debitum perfecte ebrio, etsi petens in periculo incontinentiae versetur.

90. *Num uxor teneatur debitum reddere illicite petenti.* Si actus coniugalis illicitus est propter aliquam circumstantiam, quae habetur ex parte personae petentis, uxor non solum potest, sed etiam debet reddere; quodsi actus illicitus est vel in se vel propter circumstantiam, quae refertur ad actum coniugalem, non tenetur nec potest reddere.

a. Illicite petit is, cui actus coniugalis est illicitus; atqui actus coniugalis illicitus esse potest propter circumstantiam, quae est in ipso petente ut si ex pravo fine ad solam voluptatem capiendam petat, vel si petens voto castitatis ligatus sit; insuper actus coniugalis illicitus esse potest in se, ut si petatur actus onanisticus vel sodomiticus; tandem actus coniugalis illicitus esse potest ob aliquam circumstantiam, quae est ex parte actus, ut si petatur in loco publico vel sacro.

b. Iam vero sunt, qui cum *Pontio* ad propositam quaestionem nulla distinctione facta respondeant, non licere debitum reddere illicite petenti: petit enim formalem cooperationem ad peccatum solo casu excepto, quod petens actu, si vellet, etiam licite coire posset, ut si ob solam voluptatem petat; atqui nunquam licet formaliter ad peccatum cooperari[81]).

c. Alii vero facta distinctione, quae supra exponitur, cum *Sanchez* docent uxorem posse et debere reddere debitum, si actus coniugalis illicitus est propter circumstantiam, quae est in petente: actus enim coniugalis ex parte uxoris licitus est, et quia maritus propter illam circumstantiam, quae actum reddit illicitum, non amisit ius petendi, actus etiam ex iustitia debitus est. Utique ex caritate moneat coniugem, ne peccet petendo, vel si maritus voto castitatis ligatur ipsa petat, ita ut alter sine peccato possit reddere. Quam quidem doctrinam Sanchez his exemplis illustrat: si quis nummos apud alterum depositos exigeret ad fornicandum. nummos hic reddere deberet; et si habens creditum apud alium voveat se creditum non esse exacturum et tamen exigat, ille debitum reddere potest et debet[82]).

91. Quando cesset obligatio reddendi. Coniux non tenetur reddere debitum, si inde grave damnum, quod matriomonio non est per se annexum, sibi vel proli conceptae iuste timere debeat: ineuntes enim matrimonium non censentur se obligare ad actum coniugalem cum tanto incommodo. Casus, in quibus ex hac ratione coniux non tenetur reddere, sunt praecipue sequentes:

1. *Si immoderata est petitio:* copula enim immoderate peracta vires extenuat et sanitatem laedit. Petitio potest esse immoderata *absolute,* si plus quam semel in una nocte petatur, aut *relative* ratione infirmitatis vel debilitatis corporis iudicio prudentum.

a. Quoties actum coniugalem absque detrimento sanitatis coniuges perficere possint, generali regula determinari nequit: pendet enim ab ipsorum coniugum physica constitutione aliisque adiunctis. Auctoribus medicis usus matrimonii, qui fiat bis in hebdomada, non nocet, et si coniuges sint valentes firmaeque constitutionis, etiam ter quaterve eo uti possunt exceptis temporibus, in quibus natura ipsa suadet, ut ab actu coniugali abstineant ut tempore fluxus menstrui, praegnationis etc. Coniuges autem, qui sunt debiles et infirmae constitutionis, praesertim viri, qui laboribus mentalibus diu serioque occupantur, nonnisi semel

[80]) Cf. *Ballerini-Palmieri* VI. n. 407. s.
[81]) Cf. *Pontius* 1. 10. c. 3. n. 3.
[82]) *Sanchez* 1. 9. disp. 6. n. 7. Cf. *s. Alponsus* n. 944. 947.

in hebdomada absque detrimento actum coniugalem exercere possunt. Si in casu concreto de hac re oriatur dubium, iuvabit consulere medicum[83]).

b. Ergo non peccat uxor negans debitum viro, cui copula semel quavis nocte habita non sufficit, ita ut etiam interdiu vel saepius in eadem nocte petat, nisi id fiat in casu extraordinario e. g. in periculo incontinentiae.

2. *Si grave periculum vitae vel sanitatis* ex iudicio medici prudentis timendum sit.

a. Ideo nulla est obligatio reddendi debitum ei, qui laborat morbo contagioso, neque ei, qui febri valida vel alio gravi morbo laborat. Si uxor e. g. vitio cordis organico laborat, copula repentinam mortem afferre potest, ideo debitum reddere non tenetur; si maritus eodem vitio laboret, petere non potest et petenti uxor reddere non tenetur; si tamen ob periculum incontinentiae peteret, uxor debitum reddere posset, nisi de repentina morte constaret.

b. Pariter non tenetur reddere debitum mulier, quae experta est se non posse parere sine mortis periculo; a reddendo debito tamen non excusatur mulier, quae in primo partu mortis periculum subiit vel extraordinarios dolores passa est, quia experientia constat mulieres in primo partu maiores difficultates experiri, quam in sequentibus.

c. Si ex iudicio periti et prudentis medici constaret reddentem gravi morbo vel ipsi morti expositum iri, non teneretur reddere; in his adiunctis tamen *liceret* reddere, si periculum non sit omnino certum et proximum, quia semper abstinere difficillimum esset et quia quilibet ex motivo virtutis se exponere potest alicui periculo corporali.

d. Si mulier reddens debitum exponatur periculo gravis et diuturnae infirmitatis, quae solum lentam mortem sit adductura, non tenetur reddere: nam ad id non tenetur cum periculo mortis, etsi solum lentae.

3. Incommoda, quae *condicioni matrimonii interna* sunt, a reddendo debito non excusant: ineuntes enim matrimonium haec incommoda eo ipso censentur velle subire. Eiusmodi habentur: *a.* ordinaria incommoda graviditatis et nutritionis; difficultas ordinaria partus; *b.* aliqua sanitatis debilitatio; *c.* dolores graves quidem, sed non diuturni, vel diuturni, sed moderati ut dolores capitis per complures menses post partum.

92. 1. Si coniuges numerosa prole iam donati adeo pauperes sunt, ut ulteriorem prolem alere nequeant, excluso incontinentiae periculo utriusque partis a reddendo debito probabiliter excusantur ob grave damnum, quod uxori et proli iam natae timendum est.

Etsi coniuges numerosa prole iam donati ab usu matrimonii abstinere possint, si tamen immineat periculum incidendi in graves tentationes, potius eis suadendum est, ut divinae providentiae se committentes matrimonio utantur, hac spe suffulti Deum, qui dat foecunditatem, daturum esse etiam alimentum.

2. Vir, qui nullam familiae curam habens onus alendae prolis uxori relinquit, ius petendi amittit; quare debitum sine peccato ei negari potest. Atque id quidem etiam tum fieri potest, quando maritus in periculo incontinentiae versatur: uxor enim obligari nequit, ut virum cum tanto incommodo ex hoc periculo eripiat[84]).

Num et quale damnum prolis a reddendo debito excuset. Si agitur de *prole iam concepta,* existit subiectum iuris, cui tanquam innocenti

[83]) Cf. *S. Ribbing,* Die sexuelle Hygiene p. 58 s.
[84]) *Lehmkuhl,* II. n. 1088.

nemo impune damnum inferre potest. Si vero agitur de *prole adhuc concipienda,* non potest sermo esse de iure prolis, ut nascatur sana, quod inter modernos quidam affirmant. Nec societas humana ius habet postulandi, ut omittantur omnes copulae, ex quibus proles infirma nasci possit; nimis incertae enim sunt leges hereditariae propagationis, et incertum etiam est, an determinata copula frugifera sit. Sed utique caritas erga seipsos suadebit coniugibus omittere copulam, si sine gravi incommodo fieri potest; caritas, inquam quia per prolem infirmam, debilem, deformatam, quae fortasse per totam vitam speciali cura parentum eget, sibi magnum onus imponunt. Cum autem incertum sit, an ex copula conceptio oriatur, et si oritur, an revera proles infirma futura sit, saltem ex proportionata causa excusantur, et copulam habere possunt. Attamen eo ipso etiam obligationem contrahunt, curam habendi, ut talis proles finem saltem supernaturalem obtinere possit.

Ex medicis et biologis saltem illi, qui nullo modo respiciunt finem supernaturalem hominis, vitam temporalem prolis tanquam summum bonum considerant, et ideo vitam infirmitate infectam omnino inutilem dicunt tum proli tum societati. Ideo nullo respectu habito peccatorum, quae inde a parentibus committuntur, copulam omnino interdicunt[85]). (Ex eadem ratione quidam etiam postulant occisionem prolis infirmae vel degeneratae.) Sed qui credit etiam talem prolem per baptismum salvari, et etiam vitam infirmam esse viam ad salutem, hic applicabit celebre dictum S. Thomae:[86]) »melius est proli sic esse, quam omnino non esse.,« Immo, etiamsi proles per abortum pereat sine baptismo, adhuc melius est ei saltem vixisse, et finem vitae sine peccato personali adipisci. Pro his Deus providebit.

In omnibus hisce casibus uxor non solum licite potest, sed ad evitandum incontinentiae periculum, quod in alterutra parte vix non semper adest vel praesumi debet, etiam reddere tenetur, si vir serio petat, praesertim quia haec damna per accidens contingunt, proindeque non certo eveniunt.

QUAESTIO QUARTA

De actibus imperfectis in coniugio licitis.

93. Principia. Quaestio est, num et quando actus venerei interni (cogitationes, delectationes et desideria) et actus imperfecti (tactus, oscula, amplexus, aspectus et sermones) coniugibus liciti sint. Porro hos actus coniuges vel soli exercent vel mutuo; et si actus mutui sunt, vel ordinem ad copulam habent vel hunc ordinem non habent. Hic tamen actiones consideramus, quae actualem ordinem ad copulam non habent,

[85]) Enc. *Cast. con.* 1. c. 564 ss.
[86]) Suppl. q. 64.

cum de iis, quae ad copulam actu habendam ordinantur, supra (n. 70) dictum sit. Iam ad propositam quaestionem solvendam duo principia notanda sunt:

1. Grave peccatum in coniugibus inter sese agentes id solum est, quod est contra finem primarium matrimonii; atqui praeter voluntariam pollutionem, sive solitariam sive onanisticam, sive sodomiticam et praeter ea quae sunt quasi inchoata pollutio, nihil est contra finem primarium matrimonii, qui est generatio prolis. Aliae actiones omnes in se seu considerata earum natura coniugibus licitae sunt et peccata fiunt, si ob solam voluptatem vel cum praeviso pollutionis periculo sine iusta causa exerceantur.

Pollutio eiusque proximum periculum in coniugatis utriusque sexus non minus illicita sunt, quam in solutis; immo tum ipsa pollutio tum actiones, quae proximum eius periculum inducunt, in coniugatis gravius peccatum sunt, quam in solutis, (induunt rationem adulterii) quia per eas non solum castitas, sed simul ipsum matrimonium laeditur. Quam ob rem coniugati pollutionem eiusque periculum proximum sub gravi cavere tenentur.

2. Delectatio venerea intra matrimonium quaesita coniugibus in se licita est: matrimonium enim, cum ius ad actum coniugalem concedat, efficit, ut delectatio pro illo actu instituta, quae solutis graviter illicita est, coniugatis licita evadat. Nec tum solum eis licita est, quando copulam intendunt, sed etiam, quando copulam aut habere non possunt aut habere nolunt.

a. Intra matrimonium quaesita i. e. actibus natura sua ad actum coniugalem ordinatis, ut sunt mutui tactus, aspectus, sermones etc., qui natura sua apti sunt, qui ad copulam disponant eamque praeparent. Et cum etiam tactus et aspectus, quos coniugatus in proprio corpore exercet, ad actum coniugalem ordinari possint, non extra, sed intra matrimonium delectationem quaerit coniugatus, qui ipse se in verendis tangit vel aspicit.

b. Delectatio venerea coniugatis, quibus incumbit officium conservandi et propagandi generis humani, licita est, sicut hominibus universim, quibus incumbit officium conservandi individuum humanum, licita est delectatio cibi et potus. Et sicut excessus in usu delectationis ciborum ob defectum finis honesti veniale peccatum est, ita excessus in fruitione delectationis venereae, excluso proximo periculo pollutionis ob defectum finis honesti veniale peccatum est.

c. Ergo illi actus, qui natura sua libidinem excitant, ut tactus, oscula, aspectus etc., coniugibus citra proximum pollutionis periculum in se liciti sunt, modo finem honestum habeant. Finis honestus, ob quem eiusmodi actus a coniugatis exercentur, potissimum is est, ut amor coniugalis manifestetur et foveatur[87]).

94. Corollaria. Ex his principiis iam sequentia corollaria inferuntur: *a.* de actibus imperfectis mutuis; *b.* de actibus imperfectis solitariis; *c.* de delectationibus morosis in coniugibus.

1. *Mutui actus imperfecti,* qui non sunt coniuncti cum proximo periculo pollutionis, nullum peccatum sunt, si ex rationabili causa fiant; veniale peccatum sunt, si absque rationabili causa ex sola voluptate exerceantur.

a. Qui ergo uxorem suam absque intentione copulae ex mera voluptate aspicit vel tangit, mortaliter non peccat, modo absit periculum pollutionis; eiusmodi

[87]) Cf. *Sanchez* l. c. disp. 44. n. 2 ss. *Sporer-Bierbaum,* Theol. mor. sacr. III. n. 502 ss. *Gobat,* Experient. theol. de sacram. tr. 10. n. 666 ss.

enim aspectus et tactus coniugibus per se liciti sunt: quodsi fiant absque honesto fine veniale peccatum sunt, quia inordinatus usus rei aliunde licitae non est nisi veniale peccatum.

b. Sunt, qui actus enormiter obscoenos inter coniuges de peccato gravi damnent, etiam citra pollutionis periculum. Eiusmodi actus recensent: si ore vel lingua in genitalibus se tangunt et similia. Verum duo in his actibus, sicut in reliquis, distinguenda sunt elementa. Primum est periculum pollutionis. Hoc eis, etsi maiore gradu, cum omnibus actibus imperfectis commune est; ideo quatenus hoc periculum spectatur, specialis malitia eis non convenit. Alterum elementum est obscoenitas vel foeditas, quae dicitur. Iam vero inter coniugatos nulla est nec fingi potest actio, quae ob solam foeditatem adeo sit intrinsecus mala, ut nunquam licita fieri possit. Ideo non desunt auctores *(Sanchez, Filiucci, Sporer, Ballerini, Berardi etc.)*, qui censent, illos actus ex communi regula de liceitate actuum imperfectorum eximendos non esse. Si ergo experientia constaret in determinatis personis illos actus non inducere proximum pollutionis periculum, saltem graviter peccaminosi non essent.

2. *Mutui actus imperfecti,* qui praevidentur (non ex natura eorum, sed ex adiunctis) coniuncti cum proximo periculo pollutionis, nullum peccatum sunt, si ex gravi causa necessitatis, utilitatis vel decentiae exerceantur, nec adsit periculum consensus. Sicut enim soluti ex gravi causa exercere possunt actus licitos, etsi praeter intentionem ex eis sequatur pollutio (n. 36 ss.), ita coniugati ex gravi causa ponere possunt actus licitos, etsi praevideatur secutura pollutio: sed eiusmodi actus coniugatis liciti sunt.

a. Eiusmodi causa sufficienter gravis est: ad fovendum vel instaurandum mutuum amorem; ad avertendam suspicionem infidelitatis vel amoris erga aliam personam; vel periculum adulterii; ad oboediendum comparti petenti, ut illi actus permittantur aut reddantur; vel etiam quaedam compensatio pro actu completo, quem habere non possunt, aut ob iustam rationem nolunt.

b. Cum ipsa pollutio in se illicita sit, fas non est in delectationem cum pollutione coniunctam consentire; plerique tamen coniuges malitiam huius consensus ignorant, neque expedit eos de hac re monere, ne ex peccatis materialibus fiant formalia[88]).

3. Mutui actus imperfecti, qui ex natura sua praevidentur coniuncti cum proximo periculo pollutionis, vel quasi inchoata pollutio sunt, grave peccatum sunt, si propter se habentur: pollutio enim coniugibus non minus illicita est quam solutis; ergo eis illicitum est etiam, quidquid per se proximum illius periculum inducit.

Ita v. g. diuturnior tactus mutuus genitalium, vel inchoata copula.

Tales actus mutui, qui ex natura sua quasi inchoata pollutio sunt, solum permitti possunt, si fiunt in iis circumstantiis, ubi instante proximo periculo coniuges transire possunt ad copulam coniugalem. Cooperatio alterius partis ad talia permitti poterit ob grave damnum, ubi pollutio non est omnino certa, sed adhuc intra fines periculi versatur; consensus utique in orituram excludi debet.

Si autem quibusdam coniugibus constaret, tales actus sibi non creare immediatum grave periculum, permitti poterunt ex gravi causa, v. g. quia copulam perfectam habere non possunt, et excluso consensu in pollutionem forte orituram.

95. *Solitarii actus imperfecti* in coniugatis sunt peccata venialia, si absque periculo pollutionis fiant; et sunt peccata mortalia, si natura

[88]) Cf. *Lehmkuhl,* II. n. 1067.

sua proximum periculum pollutionis inducant. Ratio *primi* est, quia ex sola voluptate fiunt; ratio secundi est, quia coniugati pollutionem eiusque periculum non minus vitare debent quam soluti.

Dicitur actus imperfectus e. g. tactus turpes, quos coniux in proprio corpore exercet, citra pollutionis periculum esse peccata levia, quia sententia docens eos esse peccata gravia non est certa. Ratio *s. Alphonsi,* qui contrariam sententiam (n. 936) probabiliorem dicit, haec est: matrimonium coniugi non confert ius in proprium corpus, nisi ut ad copulam se disponat; si ergo ad hanc se non disponit, proprio corpore non magis uti potest, quam solutus. Ratio eorum, qui cum *Sanchez*[89]) tenent illos actus esse peccatum veniale tantum, haec est: mortale essent propter delectationem veneream directe volitam; atqui delectatio venerea directe volita citra pollutionis praevisum periculum ad ea pertinet, quae in matrimonio natura sua licita sunt; ergo in coniugibus, si absque iusta causa ex sola voluptate admittatur, veniale peccatum est (n. 93).

96. 1. *Delectationes morosae (gaudia) et desideria* de iis, quae coniugibus licita sunt, nullum peccatum, de iis, quae sub levi prohibentur, leve, de iis, quae sub gravi prohibentur, grave peccatum sunt, quia delectatio moralitatem accipit ab obiecto.

a. Ergo delectatio de *copula* cogitata ut praesente, gaudium de *copula* habita vel habenda eiusque desiderium, excluso tamen proximo pollutionis periculo, peccatum non est, etsi ex iis delectatio venerea oriatur: etenim est gaudium et desiderium de re licita.

b. Si coniugatus spriritualiter delectatur *de copula cum aliena persona,* grave peccatum committit, quia delectationis obiectum graviter illicitum est; delectatur enim de adulterio.

2. *Delectatio venerea* ex cogitatione licita voluntarie admissa extra copulam excluso periculo proximo pollutionis per se non est peccatum, quia status matrimonialis eam licitam facit; insuper consideratis adiunctis, in quibus coniuges reperiuntur, delectationes venereae facile et frequenter oriuntur; hinc onus intolerabile ipsis imponeretur, si in illis cavere deberent consensum.

Ex his patet delectationes morosas et inde ortas venereas coniugum de actibus cum altera parte habitis vel habendis non esse peccata nisi ratione otiositatis; delectationis vero de actibus graviter inhonestis cum persona extranea gravia peccata esse, quia de obiecto illicito delectantur. Ideo coniuges, qui de delectationibus morosis se accusant, interrogentur, utrum de propria coniuge an de persona extranea delectati sint, et apte instruantur, ne ex obiecto illicito delectationem capiant[90]).

QUAESTIO QUINTA

De impedimentis actus coniugalis.

Impedimenta actus coniugalis sunt duplicis generis; alia oriuntur ex ipso matrimonio, alia a personis coniugatis.

[89]) Cf. 1. 9. disp. 44. n. 16.
[90]) Cf. *s. Alphonsus* 1. 5. n. 25. *Ballerini-Palmieri* 1. n. 555 ss.

97. Ex parte matrimonii oritur impedimentum actus coniugalis: *a.* si matrimonium certe *invalidum; b.* si matrimonium *dubium* est.

1. *Si matrimonium certe nullum* est et ambo coniuges nullitatem cognoscunt, ab actu coniugali abstinere debent, donec matrimonium convalidetur. Si unus tantum nullitatem cognoscit, tenetur compartem de hac re monere; quod si facere non possit, certe a copula sub aliquo praetextu (e. g. copulam sibi esse noxiam, intolerabilem), abstinere debet, donec obtenta sit convalidatio: copula enim, utpote fornicaria, in se mala esset.

a. Duplici modo accidere potest, ut coniux certo cognoscens nullitatem matrimonii de ea compartem edocere non possit. Scilicet α. fieri potest, ut eius probatio a iudice ecclesiastico ut insufficiens reiiciatur, et ideo coniux cogatur, etiam sub poena excommunicationis, cum putativo coniuge cohabitare eique debitum reddere; β. fieri potest, ut sine periculo vitae vel famae impedimentum revelare non possit. γ. fieri potest, ut educatio liberorum periclitetur.

b. Dixi supra coniugem scientem impedimentum a copula abstinere debere. Si tamen impedimentum, quod nullitatem inducit, sit iuris ecclesiastici et periculum incontinentiae in mora, facultas per Cn. 1045 data remedium quandoque afferre poterit. Primo ordinarius pro dispensatione adeundus esset, qui in tali casu urgenti eam concedere potest; si vero periculum incontinentiae vel periculum violandi secretum neque recursum ad ordinarium permitteret, ad parochum dirigendi essent, ut hic dispenset, dummodo sine gravi praeviso incommodo parochum adire possint; si neque hoc possibile esset, ad confessarium devolvitur facultas dispensandi, saltem pro foro interno sacramentali; immo secundum sententiam mitiorem etiam pro foro interno non sacramentali[91]).

c. Si vero matrimonium invalidum est ob defectum insanabilem, omnino non licet actum coniugalem exercere; pars ignorans monenda et vitae consuetudo dirimenda est[92]).

98. 2. *Si matrimonium dubium* est, sive dubium iam ante matrimonium exsistit, sive contracto demum matrimonio supervenit:

a. Si dubium *leve* est, spernendum est; si dubium grave est, veritas inquirenda vel convalidatio petenda est.

b. Durante inquisitione, *si ambo coniuges dubitant,* a copula abstinere debent ad vitandum periculum fornicationis; si tantum *una pars dubitat,* haec non potest petere, ne se exponat periculo fornicationis, sed potest et debet reddere, si alius ius petendi non amisit, ne se exponat periculo laedendi iustitiam.

c. Si inquisitione facta dubium perseverat, matrimonium tamquam validum considerandum est tum in foro externo tum in foro interno, quia in dubio standum est pro valore actus[93]).

99. Ex parte coniugum impedimentum actus coniugalis ex duplici capite oriri possunt: *a.* ex adulterio; *b.* ex voto castitatis.

De casu impotentiae supervenientis vide n. 66.

100. Ex adulterio. *a.* Qui adulterium commisit, potest debitum petere, quia non ius *petendi,* sed ius *exigendi* debitum amisit; attamen hoc ius non amittit, antequam pars innocens eum privat.

[91]) Cf. *De Sacramentis* n. 607.
[92]) Cf. *Gasparri,* De matrimonio II. 1185.
[93]) Cf. cn. 1014.

Quare adulter debitum non solum petere, sed etiam exigere potest, donec pars innocens cognito crimine debitum negans eum hoc iure privet[94]).

Non sufficit aliqualis suspicio nec probabilitas de adulterio a comparte commisso, sed requiruntur talia indicia, quae moralem certitudinem gignant, ut pars innocens alteri parti reae usum matrimonii negare possit.

b. Condonatione ius amissum iterum acquiritur; porro adulterium etiam tacite condonari potest reddendo debitum[95]).

101. Ex voto castitatis. *a.* Si unus coniugum voto castitatis ligatus est, hic petere quidem non potest, quia vovendo promisit abstinentiam ab omni actu venereo, quam quidem promissionem implere debet, quantum potest; atqui implere eam potest non petendo. Attamen reddere potest et debet, quia votum emissum non potest alterum privare iure suo.

α. Votum castitatis, quod coniux inscio altero coniuge emittit, duplex esse potest, aut non utendi matrimonio ideoque non reddendi debitum, etsi petatur, aut votum non petendi. Primum, matrimonio iam contracto, invalidum est, utpote de re illicita; alterum validum quidem est, sed ab altero coniuge indirecte irritari potest. Iuxta alios autem hoc votum solum in uxore, non autem in marito validum est: in marito enim esset de re illicita, quia uxori grave esset, si ipsa semper debitum petere cogeretur[96]).

β. Si coniux voto castitatis adstrictus advertat alterum gravissime tentari atque in periculo pollutionis versari, licite debitum petit ad alterum a periculo peccati liberandum, quia in hoc casu non tam petere quam interpretative petenti reddere dicendus est; reddere autem licite potest.

b. Si ambo coniuges communi consensu voverunt certo tempore ab opere coniugii abstinere, neuter petere vel reddere potest. Sed si unus contra suum votum petat, alter reddere tenetur, quia ille *iuri* petendi per votum non renuntiavit. Ex praecepto tamen caritatis monere petentem tenetur, ubi sine gravi incommodo potest, ut ab illicita petitione desistat[97]).

Si propter votum emissum versentur in gravi periculo incontinentiae, consulendus est recursus ad dispensationem; sed probabiliter potest etiam maritus votum uxoris et uxor votum mariti indirecte irritare: nam eo quod mutuo consensu voverint, non videntur renuntiasse iuri votum compartis irritandi.

[94]) Cf. *Sanchez,* 1. 1. disp. 68. n. 2 ss. *Lehmkuhl* II. n. 1079. Cn. 1129.
[95]) Cn. 1129, § 2.
[96]) *De praeceptis* n. 228.
[97]) Cf. *s. Alphonsus* n. 944.

APPENDIX

Notae pro confessariis.[1])

102. In genere. 1. In poenitentibus circa peccata turpia examinandis confessarius valde cautus esse debet. In hac re *melius est deficere quam abundare,* ne poenitens ex interrogationibus confessarii discat peccata, quae antea ignorabat et sic ea committendi occasionem capiat, neve confessio reddatur odiosa, eo quod interrogatio confessarii poenitenti sit causa tentationis vel occasio scandali[2]). Quam ob rem non solum interrogandum non est de circumstantiis peccatorum quantumvis notabiliter aggravantibus vel de modo, quo patratum sit peccatum, sed etiam in iis, quae per se ad integram confessionem necessaria essent, praestat omittere interrogationes, ex quibus iure merito grave incommodum secuturum timetur. In hoc igitur casu cognita certa specie (quamvis non infima) et numero peccati ab ulteriore investigatione abstinendum est, etsi confessionis integritas deficiat.

2. Si adultus in genere tantum se accusat de peccatis contra castitatem commissis, et confessarius iure merito complura huius generis peccata supponere potest, examen aptius instituitur non a pravis cogitationibus incipiendo, sed a peccatis gravioribus secundum modum, qui volumine *De sacramentis* n. 427 indicatur.

Cum interrogationes de peccatis turpibus, quippe quae tum in poenitente tum in confessario verecundiam laedant, tantae sint difficultatis et molestiae, probe tenendae sunt sententiae, quae differentias specificas peccatorum auferunt, dummodo adhuc vere probabiles sint, adeo ut in praxi sequi possimus.

3. Qui se accusant *voluntaria pollutione,* quandoque peccando personam diversi sexus ideoque fornicationem desiderant. Iuniores tamen de hac re explicite interrogari non debent, ne discant peccata, quae hucusque forte ignorant, sed primo interrogandi sunt: *num interim pravas cogitationes habuerint.* Si hoc negent, praeter numerum peccati aliud non est, de quo interrogentur; quodsi affirment, interrogandi sunt: *num aliquid turpe et quid desideraverint.*

4. Si quis se accusat *de concubitu* cum persona alterius sexus, praeter fornicationem adesse potest peccatum onanismi vel aliud peccatum ad impediendam generationem patratum. Ut hoc discernatur, interrogari potest (sive vir sive mulier): *num gravida fieri potuisset;* si affirmat, nihil horum accidit; si neget, ulterius interrogetur, *cur non?* ex responsione habetur id, quod scitu necessarium est.

[1]) S. Officium, 16. V. 1943, Normae quaedam de agendi ratione confessariorum circa VI. Decalogi praeceptum. Cf. Per. XXXIII (1944), 130—133.
[2]) Cf. c. 888, § 2.

5. Ex *pueris vel puellis* quaerendum non est, num acciderit seminis (humoris) effusio, ne forte discant, quod adhuc ignorant et ex curiositate ad experiendum incitentur. Ex eadem ratione explicite interrogandi non sunt de tactibus cum aliis sive eiusdem sive diversi sexus commissis, sed solum de tactibus in proprio corpore peractis et de voluptate inde percepta.

6. Quamvis certissimum sit omnem delectationem venerem libere admissam grave peccatum esse, aeque tamen certum est quam plurimos esse fideles, praesertim ex iis, qui parum christiane vivunt, bona fide existimantes exiguam delectationm venerem e. g. ex levi tactu turpi vel ex osculo captam non esse grave peccatum. Dispiciat ergo confessarius, utrum praestet eiusmodi poenitentes de gravitate cuiusvis delectationis carnalis monere, an potius hanc monitionem omittere. Sed ne ea, quae in salutem animae dissimulantur, in laxam vertantur praxim, eiusmodi poenitentes gravibus verbis monendi atque hortandi sunt, ut etiam ab exiguis delectationibus abstineant, ne ab exiguis ad graviora procedant.

103. In specie. 1. Qui se accusant *de cogitationibus impuris,* pro qualitate personarum diversimode examinandi sunt.

a. Ii, quos contra castitatem peccasse confessarius recte supponit, interrogari possunt: *num aliquid turpe fecerint — facere desideraverint.* Frequenter enim poenitentes peccata luxuriae nomine cogitationum turpium accusant, quia aliud exprimere aut nolunt aut non possunt, atque exspectant, ut a confessario de hac re examinentur.

b. Qui contra castitatem graviter peccare non solent interrogari possunt: *num etiam desideria prava habuerint: num sensationes pravas* (Gefühle) *habuerint atque in eas consenserint.*

c. Si iure supponi potest eos graviter non peccasse, ut frequenter accidit in impuberibus, non sunt ulterius interrogandi, sed addita monitione, si opus fuerit, strenue ac diligenter repellendi eiusmodi tentationes, dimittendi sunt.

2. Qui confitentur *tactus impuros* in proprio corpore, interrogari possunt: *num tactus fuerint necessarii;* si negent: num fuerint *diuturni seu morosi:* si negent, nihil ulterius interrogandum est; si affirment, aut simpliciter supponi potest pollutio, aut interrogari potest, num se polluerint, nisi sint impuberes.

3. Si actus imperfecti (aspectus, tactus, sermones, lectiones etc.) acciderunt sine actu venereo completo (pollutione, copula), quin secutae sint commotiones vel delectationes venereae, vel si exortae non est adhibitus consensus, singuli actus sunt peccata gravia vel levia, prout grave vel leve est periculum, quod causant. In confessione ergo ipsi actus distincte accusandi sunt, vel dicendum est: *me exposui periculo*

levi vel gravi peccandi contra castitatem. — Item si quis illis actibus aut intendit commotionem vel delectationem, aut sine intentione ortam admisit, vel ipsi actus sunt distincte accusandi, vel dicendum est: *voluntarie habui motus carnales vel delectationes venereas,* addito eorum numero.

Cum tamen confessarius quandoque scire debeat, quomodo ortae sint commotiones vel delectationes — ubi nempe ortae sunt ex obiecto occasionem peccati voluntariam praebente e. g. ex lectione obscoena, ex conversatione, ex frequentatione theatri etc. — opus est, ut confessarius interrogat de occasione, ut ea removeatur, nisi poenitens ipse eam declaret.

104. De coniugatis. 1. Coniugati, qui de abusu matrimonii non se accusant nec ullam huius abusus suspicionem praebent, de hac re interrogandi non sunt; quodsi confessarius prudenter timet, ne matrimonio abutantur, caute eos interroget, num aliquid sit, quod in hac re eorum conscientiam remordeat. Prudentia, decentia et loci sanctitas exigunt, ne in specie quidquam de hac materia loquatur, nisi interrogatus fuerit.

2. Si coniuges se accusant, *quod praepostere vel a tergo coierint,* his vel significant peccatum sodomiae vel indebitum situm. Ad rem discernendam sufficit interrogare, *num generatio possibilis fuerit;* quodsi negent, peccatum sodomiae supponitur. Fieri quidem potest, ut etiam in casu situs indebiti generatio propter effusionem integri seminis extra vas impossibilis fuerit; quae si praevisa fuisset, situs indebitus grave peccatum foret; at in hac re lubrica necesse non est, ut de omnibus interrogetur. (Cf. etiam n. 76.)

Supplementum.

Ex America nova quasi-philosophia amoris („Philosophie der Erotik") ortum duxit, quae coniuges hortatur, ut evitato impetu libidinis per teneritatem et blandimenta (i. e. Carrezza, Liebkosung) paullatim ita se uniant, ut vi quadam electrica vel magnetica per digitos et genitalia inter se transeunte in „aura quadam dulcis amoris" quam diutissime permaneant. Completa delectatio venerea ut „rude quid" evitanda est (ideo loqunter de „copula sicca"), quia semine effuso „fluidum" illud destruitur et amplexus dissolvitur. Quia carezza ita tendit in amplexum servandum vel retinendum, dicitur, „amplexus reservatus".[3])

Moralitas amplexus reservati. *S. Officium* die 30 iun. 1952 monuit[4]) sacerdotes, ne in conscientiis dirigendis ita loqui praesumant, quasi ex parte legis christianae contra amplexum reservatum nihil esset obiciendum. Et certe una ex parte amplexus reservatus inter coniuges esse possunt actus imperfecti (difficulter utique et multis forte omnino impossibile peragendi) in matrimonio liciti. Attamen ex parte intentionis saepe saepius erit peccatum, vel leve propter exercitium operis coniugii „ob solam voluptatem", vel grave propter voluntatem onanisticam. Insuper tanta excitatio nervorum et organorum generationi inservientium sine relaxatione naturali non potest non esse nociva sanitati. Denique despicientia, qua simplex copula maritalis ut indecens homini contemnitur, reicienda est.

---

[3]) *Niedermeyer* I. 277; 309 s. *Hornstein-Faller* l. c. 375. *Häring,* Das Gesetz Christi, 1107. [4]) AAS 44 (1952) 546. Cf. *Hürth,* Inquisitio critica in moralitatem »amplexus reservati« in *Per.* 41 (1952) 251—269.

INDEX RERUM

Numerus arabicus numerum marginalem indicat.

A.

Actus coniugalis: licitus est 65; etsi generatio obtineri non possit 66; quomodo finis operis servandus 67; duplex condicio, ut licitus 68 s; num licitus sit ubi timetur damnum prolis 92; num liceat abrumpere ante completam voluptatem 68.

Actus coniugalis: *finis* operantis multiplex 78; ad vitandam incontinentiam licitus ob solam voluptatem illicitus est 78.
— *situs* naturalis, innaturalis 79; quale peccatum sit situs innaturalis 79.
— *locus 80.*
— *obligatio* 87 ss.
— *tempus:* num licitus sit tempore sacro 81; tempore fluxus menstrui 82; tempore praegnationis 83; tempore purgationis 84; tempore lactationis 85; tempore morbi 86.
— *frequentia* 91.
— *impedimenta:* ex parte matrimonii 97; quid in casu gravissimi incommodi 97; ex parte coniugum 99; impotentia 66; adulterium 100; votum castitatis 101.

Actus *luxuriae* v. **Luxuria.**

Actus venerei *imperfecti:* in usu *matrimonii* liciti sunt 70; mutui num coniugibus liciti sint 94; solitarii num coniugibus liciti sint 95.

Adulterium: quid sit; simplex, duplex, mentale 19, 78; duo peccata includit 20; copula cum alterius sponsa non est adulterium 20; num ius petendi ipso adulterio amittatur 89, 100.

Amplexus reservatus 68 nota 2. Supplementum post 104.

Aspectus turpes: a tactibus impudicis specie non differunt 53; pro diversitate *obiecti* visi specie differunt, pro diversitate *circumstantiarum* obiecti specie non differunt 53; malitia diversorum aspectuum 57; nudi exemplaris num liciti sint pictoribus 60.

B.

Bestialitas: quid sit 44; eius malitia 45; pro diversitate bestiae non est specifice diversa 45; tactus turpes in bestia ordinarie non sunt peccatum bestialitatis 45; quae intelligenda sit reservata 44.

Balnea: 57.

C.

Cantiones *turpes:* earum malitia 58.

Castitas: quid sit, eius obiectum materiale et formale 1; quotuplex sit 2; quomodo differat a pudicitia 4.

Castitatis votum: impedit copulam coniugalem 101; num voto ligatus reddere vel petere possit 101.

Cogitationes *impurae:* quae dicantur; earum malitia 61; pro diversitate obiecti non sunt specifice diversae 61.

Concubinatus: quid sit 16; quomodo parocho in concubinarios procedendum 16. v. **Fornicatio.**

Cooperatio: ad onanismum v. **Onanismus.**
— ad sodomiam v. **Sodomia.**

Copula carnalis: quid sit 6; perfecta, imperfecta 15; dimidiata 68.
— *coniugalis:* licita senibus et sterilibus 66; eius complementum num liceat, si alia pars se retrahit 68; gaudium de futura num sponsis licitum 63 v. **Actus coniugalis.**
Copula onanistica v. **Onanismus.**
Copula sodomitica v. **Sodomia.**

D.

Debitum coniugale: quid sit 64; obligatio 87; obligatio reddendi debiti 88; quando amittatur ius exigendi 89; num reddendum illicite petenti 90; quando cesset obligatio reddendi 91; num coniux ob numerosam prolem, ob damnum prolis a reddendo excusetur 92; num viro familiae curam negligenti reddi debeat 92; num exsistat in dubio de valore matrimonii 98; num voto castitatis ligatus petere et reddere possit 101.
— *ius debiti exigendi* quando amittatur 89; per adulterium 100; quomodo ius amissum restituendum sit 100.
Delectatio: quid sit 7; venerea, spiritualis, sensibilis, sensualis mixta 7.
— *venerea:* completa, incompleta 8; num specie differant 8; num impuberes delectationis completae capaces sint 8; directe volita non admittit parvitatem materiae, indirecte volita eam admittit 11; indirecte volita quando grave peccatum 12; actiones graviter et leviter in eam influentes 13; num coniugibus licita sit 93, 96 v. **Luxuria.**
Delectatio *morosa:* quid sit 62; cuius gravitatis et speciei peccatum sit; num speciem ex obiecti circumstantiis contrahat 62; num coniugibus licita 96.
Desiderium *impurum:* quid sit; efficax, inefficax 63; speciem sumit ab obiecto et circumstantiis 63; pollutionis naturalis num licitum sit 63; num coniugibus licitum sit 96.
Distillatio: quid sit; quomodo a pollutione differat 41; num peccatum sit 41 v. **Pollutio.**

F.

Foecundatio artificialis: quid sit 77; num licita sit 77.
Fornicatio: quid sit 15; semper grave peccatum est iure naturae et positivo prohibitum 17; a concubinatu et meretricio specifice non differt 17.

G.

Generatio: activa, passiva 6; organa generationis in mare, in femina 5; actus generationis 6.

H.

Hypersexualitas: quid sit, eius causa, signa, imputabilitas 46.

I.

Impudicitia: quid sit 9; actus impudicitiae 51; quomodo differat a luxuria 10; malitia actuum impudicitiae exterioris 51 s; interioris 61.
Incestus: quid sit; quotuplex sit 21; duo peccata includit 22; incestus inter consanguineos et affines specie non differunt 22.

L.

Lectiones *turpes:* malitia diversarum lectionum turpium 59.
Libri *turpes* v. **Lectiones.**
Luxuria: quid sit 9; directe, indirecte volita 10; directe volita non admittit parvitatem materiae, indirecte volita eam admittit 11; indirecte volita quando grave peccatum 12, 13; actiones graviter et leviter in eam influentes 13 v. **Delectatio venerea.**
Luxuriae actus: perfecti, imperfecti; consummati, non consummati 10.
Luxuriae peccata: eorum malitia 11; consummata *iuxta* naturam 15 ss.; *contra* naturam 29 ss.; non consummata 48 ss.; num in iis detur ignorantia invincibilis 13.

M.

Malthusianismus: quid sit 72 v. **Onanismus.**
Masochismus: quid sit 47.
Matrimonium: matrimonii usus v. **Actus coniugalis.**
Menstruatio: quid sit 5; quomodo tractandae, quae m. patiuntur 5; usus matrimonii tempore menstruationis 82.
Meretricium: quid sit 16; num meretrices permitti possint 17 v. **Fornicatio.**
»Modell« 60.
Motus carnales: quid sint, graves, leves 48; eorum malitia 49; quae resistentia eis opponenda 50.

O.

Onanismus: quid sit; duplex modus 72; eius malitia 73; cooperatio ad onanismum 74; media cavendi onanismi 75; num coniuges de eo interrogandi a confessario 76.
Oppressa: quando immunis sit a peccato 24; an possit semen expellere 24.
Oscula *inhonesta:* moralitas osculorum 56; num liceat admittere oscula libidinosa 60.

P.

Paederastia: quid sit 43, 47.
Partes corporis: quae ex se non incitant, minus incitant, ex se incitant 51.
Pathologici status 40.
Peccata *luxuriae* v. **Luxuria.**
Perversio *sexualis:* quid sit et quotuplex sit, eius imputabilitas 47.
Pollutio: quid 29; omnes pollutiones ex se eiusdem sunt speciei 31; ex circumstantis diversae sunt speciei 31; voluntaria, involuntaria 30; malitia pollutionis in se voluntariae 34; in causa voluntariae 35; quando adsit sufficiens causa permittendi pollutionem 36, 37; num liceat pruritum abigere, etsi sequatur pollutio 38; quomodo curandum vitium pollutionis 39; discrimen a distillatione 40.
— *nocturna:* eius causa 32; eius malitia 33.
— *feminea:* quid sit 6; malitia specifica 30.
— *naturalis:* quid 29; eius moralitas 32 s.
Prostitutio: an permitti possit 18.
Pudor: quid sit, quis eius finis 3.

R.

Raptus: quid sit 27; duo peccata includit 28.

S.

Sacrilegium *carnale:* quid sit 25; duo peccata continet 26; quomodo committatur 26.

Sadismus: quid sit 47.
Sermones *inhonesti:* malitia 58.
Sexualitas contraria: quid sit 47.
Sodomia: quid sit 42; eius malitia 43; perfecta et imperfecta specie differunt 43; quae intelligatur reservata 43; inter coniuges 71.
Status pathologici: 40.
Stuprum: quid sit 23; duo peccata continet 24.

T.

Tactus *turpes:* ab aspectibus impudicis specie non differunt 53; pro diversitate obiecti et circumstantiarum specifice diversi sunt 53; malitia diversorum tactuum 55; num tactus libidinosos admittere liceat 60.

V.

Virginitas: quid sit; virginitas materialis, formalis 3; in quo differant castitas et virginitas, votum castitatis et votum virginitatis 3; num sit virtus specialis 3; quando amittatur formaliter, materialiter, reparabiliter, irreparabiliter 4.